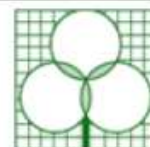


**AZ ELMÚLT IDŐSZAK ERDŐTELEPÍTÉSI TEVÉKENYSÉGÉNEK
FELÜLVIZSGÁLATA (1990 - 2007)**

2008

HOSSZÚ TÁVÚ ERDŐTELEPÍTÉSI KONCEPCIÓ

2009



MgSzH Központ
Erdészeti Igazgatóság
Regionális és Zöldövezeti
Tervező Osztály
Balatonfüred Erdész köz 2.

**AZ ELMÚLT IDŐSZAK ERDŐTELEPÍTÉSI TEVÉKENYSÉGÉNEK
FELÜLVIZSGÁLATA (1990-2007)
2008**

**HOSSZÚ TÁVÚ ERDŐTELEPÍTÉSI KONCEPCIÓ
2009**

Tervező: Szamosfalvi Károly

Osztályvezető: Czirik István

Igazgató: Wisnovszky Károly

Balatonfüred, 2009. április

TARTALOMJEGYZÉK

1.	BEVEZETÉS	1
2.	TÖRTÉNETI VISSZATEKINTÉS	2
2.1.	Nemzetközi kitekintés.....	2
2.2.	Az erdőtelepítés múltja Magyarországon	3
3.	AZ ERDŐTELEPÍTÉSI TERV FELÜLVIZSGÁLATÁNAK CÉLJA	10
4.	HELYZETELEMZÉS.....	11
4.1.	Természetföldrajzi adottságok.....	11
4.2.	Ökológiai adottságok agrárkörnyezet	13
4.3.	Erdészeti környezet.....	23
4.3.1.	Ökológiai adottságok	23
4.3.2.	Erdőgazdálkodás	25
4.3.3.	Az erdők és a természetvédelem.....	30
5.	AZ ELMÚLT IDŐSZAK ERDŐTELEPÍTÉSI TEVÉKENYSÉGÉNEK VIZSGÁLATA (1990-2007)	32
5.1.	Tervezett és megvalósult erdőtelepítések	32
5.2.	Megvalósult erdőtelepítések jellemzése	34
5.2.1.	Országos jellemzés.....	34
5.2.1.1.	Az erdőtelepítések szektoronkénti megoszlása	36
5.2.1.2.	Az erdőtelepítések célállomány típusai	37
5.2.1.3.	Az erdőtelepítések rendeltetés szerinti megoszlása.....	41
5.2.2.	Regionális sajátosságok	44
5.2.2.1.	Az erdőtelepítések megoszlása az egyes Igazgatóságok területén ...	44
5.2.2.2.	Az erdőtelepítések megoszlása megyénként	49
5.2.2.2.1.	<i>Az erdőtelepítések megoszlása lejtőkategóriák szerint</i>	<i>57</i>
5.2.2.2.2.	<i>Az erdőtelepítések megoszlása védettség szerint</i>	<i>58</i>
5.2.2.2.3.	<i>Az erdőtelepítések vizsgálata a területek eredeti művelési ága szerint</i>	<i>60</i>
6.	HOSSZÚ TÁVÚ ERDŐTELEPÍTÉSI KONCEPCIÓ	61
6.1.	Helyzetelemzés	61
6.2.	Az erdőtelepítést megalapozó nemzetgazdasági tervek	61
6.3.	Az erdőtelepítési koncepció célkitűzései.....	63
6.4.	Az erdőtelepítési koncepció irányelvei.....	64
6.5.	Az erdőtelepítésre figyelembe vehető területek meghatározása.....	66
6.5.1.	Az erdőtelepítésre alkalmas területek meghatározásának módszere	70
6.6.	Erdőtelepítési javaslat régióként.....	75
6.6.1.	Közép-magyarországi régió hosszú távú erdőtelepítési javaslata	75
6.6.2.	A Közép-dunántúli régió hosszú távú erdőtelepítési javaslata	78

6.6.3.	A Nyugat-dunántúli régió hosszú távú erdőtelepítési javaslata.....	81
6.6.4.	A Dél-dunántúli régió hosszú távú erdőtelepítési javaslata.....	84
6.6.5.	Észak-magyarországi régió hosszú távú erdőtelepítési javaslata	86
6.6.6.	Észak-alföldi régió hosszú távú erdőtelepítési javaslata	89
6.6.7.	Dél-alföldi régió hosszú távú erdőtelepítési javaslata	92
6.7.	A tervezett erdőtelepítések várható fafajösszetétele, funkciói	102
6.8.	A tervezett erdőtelepítések várható költségigénye	106
6.9.	A tervezett erdőtelepítések megvalósításának üteme	111
6.10.	Az erdőtelepítés megvalósítása során várható eredmények	112

1. BEVEZETÉS

Magyarország, amely mindössze 93 ezer km²-es kiterjedésével és 10 millió körüli lakosságával Európa kis országai közé tartozik, hagyományosan agrár jellegű ország, összes termőterülete az ország területének mintegy 85 %-a. Ezen belül a *szántó* részaránya 48,4 % (4,5 millió ha). A második legnagyobb kiterjedésű művelési ág az erdő, amely az ország 20,3 %-át borítja, 1,89 millió hektáros területével.

A szárazföldi növénytakaró legösszetettebb megjelenési formája az erdő. Az erdők alapvető szerepet játszanak a bioszféra globális folyamataiban éppúgy, mint a helyi környezeti viszonyok kialakításában. Bonyolultságuknál fogva óriási mennyiségű növény- és állatfaj élőhelyeként szolgálnak, miközben számos szolgáltatással járulnak hozzá az emberi társadalom jólétéhez és biztonságához is. Az erdők szén-dioxid megkötő képességüknél fogva, megkerülhetetlenül fontos szerepet játszanak a földi légkör összetételének, és így a globális klímának a kialakításában. Az erdős területek emellett hozzájárulnak a helyi mikroklíma kialakulásához, vízvisszatartó kapacitásuk révén óvják a hegyoldalakat az eróziótól, és kiegyensúlyozott, szélsőségektől mentes vízjárást biztosítanak azokon a folyókon, melyek vízgyűjtőterületén elhelyezkednek. Az erdők összetett közösségeinek biológiai sokfélesége a földi élővilág gazdagságának jelentős részét rejtje magába. Egyes becslések szerint a szárazföldön található növény- és állatfajok több mint fele a különböző erdőkben honos. A társadalom számára az erdő nem pusztán faanyagot szolgáltat, hanem számos egyéb erdei termékkel (gyümölcsök, gombák, vadállomány, gyógynövények, stb.), valamint olyan közvetett szolgáltatásokkal is hozzájárul az azt hasznosító közösségek jólétéhez, mint a tiszta levegő, a turisztikai és szabadidős hasznosítás, a zajvédelem, stb.

Ezeknek az elmúlt évtizedekben mind nagyobbra értékelt funkcióknak megfelelő működése azonban folyamatos erdőterület növekedés, illetve a meglévő erdőterületek egyre kíméletesebb használata mellett biztosítható.

A Föld erdőterülete folyamatos veszélyeztetettségnek van kitéve. Az erdőterület csökkenése főképpen a trópusi égöv területén tapasztalható és mintegy 90 trópusi országra koncentrálódik, amelyben a FAO (1995) adatai szerint 1980 és 1990 között évente 15,4 millió hektár erdő tűnt el. Ez a folyamat napjainkban is folytatódik, ha a mértéke csökkent is.

A mérsékelt és boreális öv ipari országai – így Európa fejlett országai is – felismerték a világ más tájain tapasztalható erdőirtás káros hatásait és erdőterületük növelését tűzték ki célul.

Ennek eredményeként Európa államai évente mintegy 500.000 ha-nyi erdőtelepítéssel mérséklék a világ más tájain tapasztalható negatív folyamatokat.

Az erdőtelepítési tevékenységgel az utóbbi 6-7 évtizedben hazánk is tevékenyen részt vett a Föld ökológiai állapotának javításában illetve a romlásának mérséklésében.

2. TÖRTÉNETI VISSZATEKINTÉS

Az ember létezése óta használja, hasznosítja az erdőt, mint természetes erőforrást. Az a felismerés, hogy a földi élet alapvetően függ az erdők lététől nem új, mégis az erdők szerepe csak az utóbbi évtizedekben értékelődött fel, elsősorban a környezeti károk fokozódása révén. A globális méreteket öltött környezeti problémák megoldására való törekvéseket tükrözik az ENSZ 1992. évi Rio de Janeiróban megtartott „Környezet és Fejlődés” Konferenciájának záró dokumentumai, valamint az európai erdőkért felelős miniszterek Strasbourgi, Helsinki és Lizaboni konferenciáinak határozatai is. Ezekben megerősítést nyert az erdők létének rendkívüli jelentősége, az erdők megőrzésének és az erdővagyon bővítésének fontossága. Az erdőgazdálkodásban Magyarországon is a fenntartható fejlődés elveinek megfelelő gazdálkodás megvalósítása a cél, mely feltételezi, hogy a természeti erőforrásokkal való gazdálkodásban egyensúlyt lehet teremteni a szükségletek kielégítése és a környezeti értékek megőrzése között. Az erdőtelepítés, mint alternatív földhasznosítás jelentőségét alátámasztja az, hogy az Európai Unió mezőgazdasági termék felesleggel küzd, e termékek iránt csökken a fizetőképes kereslet és a mezőgazdasági támogatások mérséklése szükségesnek látszik.

2.1. Nemzetközi kitekintés

A Föld erdőterületét a '80-as években 3,6 milliárd hektárra becsülték, melyből a mérsékelt és boreális égövben 1,7 milliárd hektár található. Bár ebben az égövben 1,95 millió hektárral (ebből az Európai Unióban 500.000 hektárral) növekszik évente az erdőterület, ez sem tudja ellensúlyozni a trópusi égöv erdőirtásait.

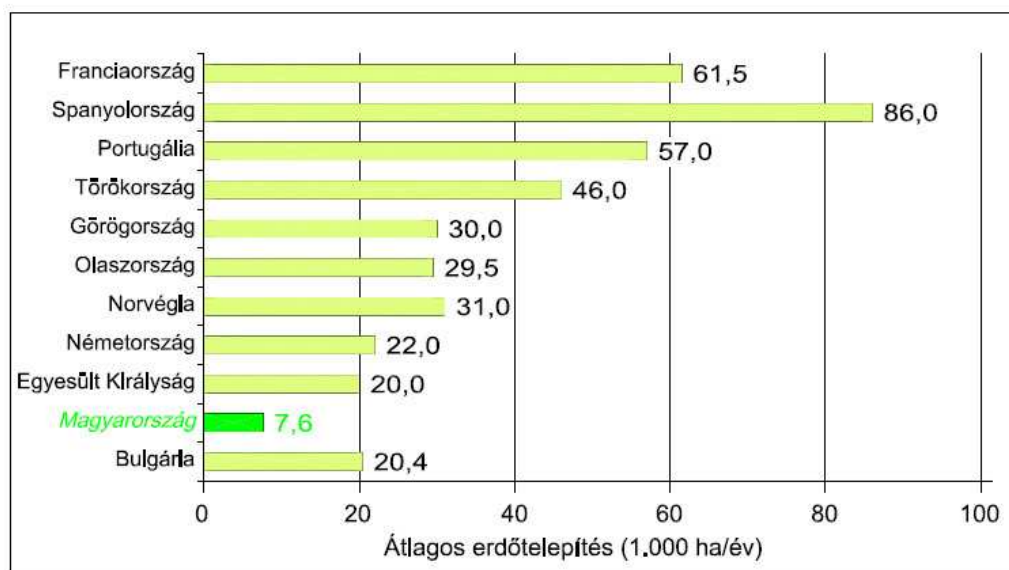
Európában azok az elsősorban mediterrán országok tartoznak a jelentős erdőtelepítők közé, amelyek erdőtelepítési programokkal vagy egyéb területek erdővé történő átalakítására vonatkozó programokkal rendelkeznek. Ezek az országok: Spanyolország, Portugália, Törökország, Görögország és Olaszország. Norvégia is a jelentős telepítők közé sorolható. Erdősítési teljesítményük a 30.000 – 86.000 ha/év-et éri el a '80-'90-es évek átlagában. Írország, az Egyesült Királyság és Bulgária is rendelkezik erdőtelepítési programmal, de abszolút értékű erdőtelepítésük a 30.000 ha/év teljesítmény alatti.

Európában csak alig néhány országban csökkent az erdősültség az elmúlt 20-30 év átlagában. Ezek: Albánia, Belgium és Jugoszlávia.

Külön kell az Orosz Föderációt említeni, ahol a statisztika ugyan jelentős erdősültség csökkenést mutat ki (< 1,1 millió ha/év – 1988-1993), ugyanakkor az egyéb fás terület aránya ezt jóval meghaladó mértékben nőtt (> 1,6 millió ha/év). Itt az állami erdőkezelésből egyéb állami szervekhez kerültek jelentős erdőterületek (pl. 3,2 millió hektár természetvédelmi terület), melyek így az egyéb fás terület kategóriában és nem az erdőnél jelennek meg, ill. utóbbi kategória a természete-

tes és mesterséges „beerdősülésen” keresztül is növekedett (62 millió ha–70 millió ha).

A jelentős erdőtelepítő országok Európában



Forrás: TBFRA 2000.¹

¹ A számítások időintervalluma: Bulgária: 1985-1995, Egyesült Királyság: 1980-1995, Németország: 1988-1993, Norvégia: 1980-1996, Olaszország: 1980-1995, Görögország: 1964-1992, Törökország: 1963-1996, Portugália: 1985-1995, Spanyolország: 1970-1990, Franciaország: 1987-1997.

Megjegyzendő még, hogy a telepített erdők egy része kezdettől fogva nem fatermesztési célú. Európában a fatermesztési céllal telepített erdők aránya 85 % körül mozog, de néhány országban jelentősen növekedett a kimondottan nem fatermesztési célú erdők aránya (TBFRA, 2000). Így Finnországban, Romániában, Lengyelországban és Svédországban a fahasználat céljából telepített erdők területe a rendeltetés átminősítése folytán csökkent, míg pl. Bulgáriában, Norvégiában, Portugáliában, vagy Törökországban eleve nem fatermesztési céllal is telepítenek. Franciaországban és Spanyolországban a kettő körülbelül egyenlő mértékben van jelent (TBFRA, 2000).

2.2. Az erdőtelepítés múltja Magyarországon

1. Honfoglalástól Trianonig

Egyes (talán túlzó) becslések szerint a honfoglalást megelőző időkben hazánk jelenlegi területének 80 %-át borították erdők.

Más szolidabb becslések ennek az aránynak a felét, mintegy 40 %-ot említenek Magyarország erdőborítottságára vonatkozóan.

Ősrégi térképi ábrázolások is inkább ilyen szolidabb erdősültség meglétére engednek következtetni.

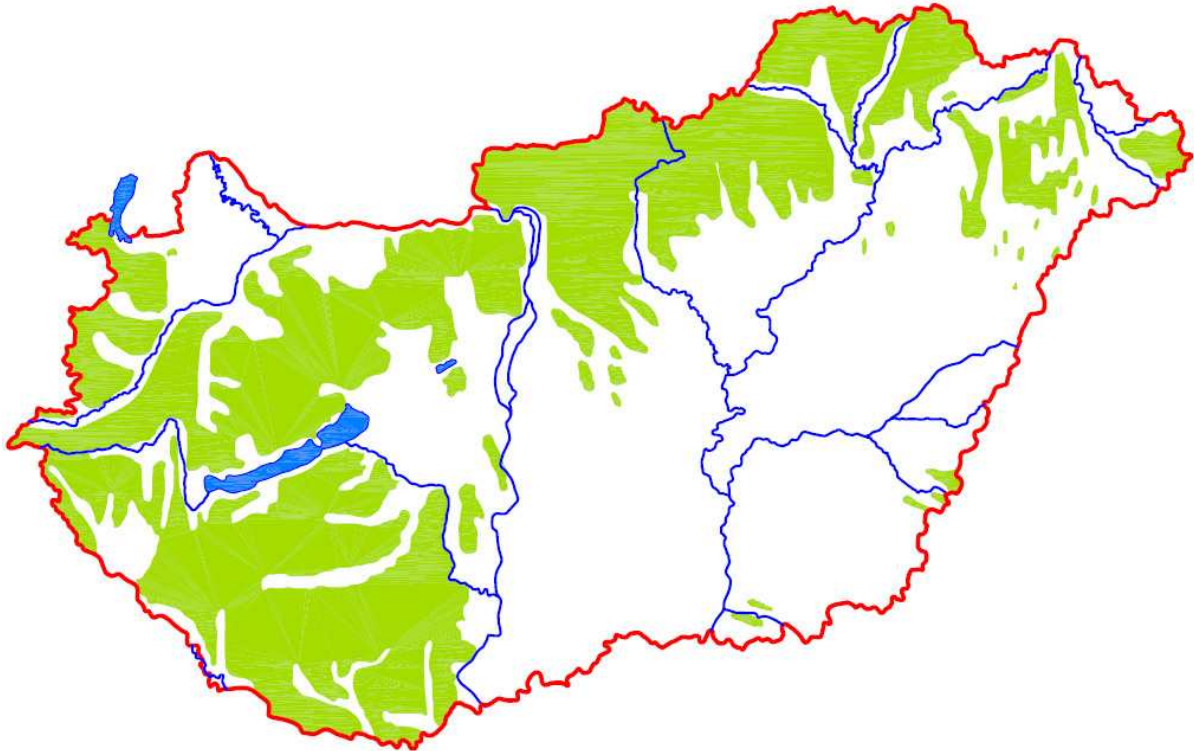
Egy bizonyos, hogy a letelepedéssel és a szántóföldi művelésre történő áttéréssel járó folyamatok erdőterület csökkenést eredményeztek.

A tatár- és törökidőket követő újraépítkezési folyamat szintén sok faanyagot igényelt, amelynek következtében az erdőborítás csökkent.

De ez a folyamat folytatódott az 1700-as és 1800-as években is, amikor a mezőgazdasági termékek iránti igény növekedett Európa-szerte, ami a szántóterület növelését indukálta.

Az Osztrák-Magyar Monarchia idején fejlődött Magyarország fejlett agrár országgá. A magyar agrártermék eladható volt egész Európában.

Az egyre bővülő szántóterületet részben az erdők irtásával nyerték.



*Magyarország erdőborítottsága a Honfoglalás korában
(feltételezett állapot: 38,5 %)*

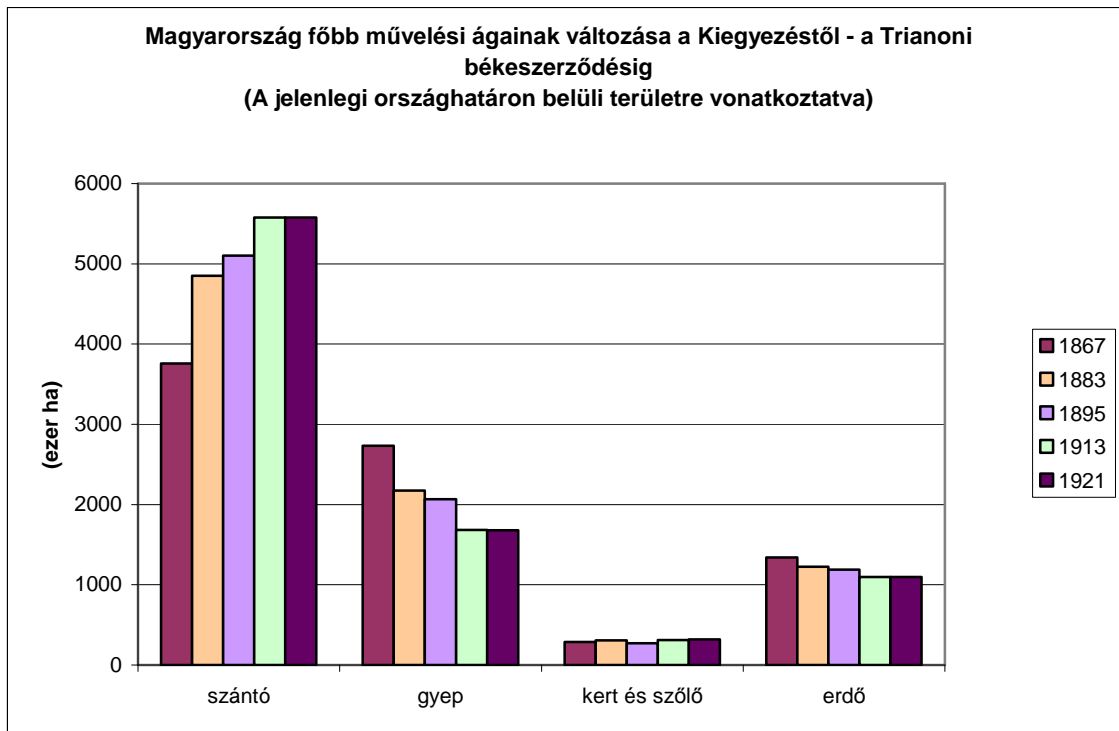
**Magyarország főbb művelési ágainak változása a
Kiegyezéstől - a Trianoni békeszerződésig (ezer ha)
(A jelenlegi országhatáron belüli területre vonatkoztatva)**

év	szántó	gyep	kert és szőlő	erdő	erdősültség (%)
1867	3758,9	2732,3	288,9	1342,0	14,4
1883	4849,4	2173,0	306,1	1222,9	13,1
1895	5103,0	2065,7	270,0	1190,8	12,8
1913	5577,6	1682,9	312,2	1096,2	11,8
1921	5578,2	1678,3	317,6	1098,5	11,8
változás	1819,3	-1054,0	28,7	-243,5	
1921/1867	48,4%	-38,6%	9,9%	-18,1%	

(Forrás: KSH)

A Kiegyezéstől a Trianoni békeszerződésig terjedő fél évszázadban a mai Magyarország területén közel másfélszeresére növekedett a szántóterület, 10 %-kal nőtt a kert és szőlő területe, közel 40 %-kal csökkent a gyepek és 18 %-kal az erdők területe.

A jelenlegi Magyarország területén annak kiváló agroökopotenciálja miatt a mezőgazdasági művelés területfoglalása következtében az 50 éves periódus alatt az erdősültség 14,4 %-ról 11,8 %-ra csökkent.



2. Trianontól a II. világháborúig

Magyarország erdőterülete a Trianoni békeszerződést követően 7,3 millió ha-ról 1,1 millió ha-ra csökkent, egyúttal a 23 %-os erdősültségi arány is 11,8 %-osra csökkent.

Ekkor Magyarország Európa erdőben-fában negyedik legszegényebb országává vált.

A szakma országos vezetése azonban – élén Kaán Károly erdőmérnökkel, az államerdészet vezetőjével – gyorsan kidolgozta a gyökeresen megváltozott adottságoknak megfelelő új erdészeti politikát, melynek két egyszerű, világos alapelve volt:

1. Megvédeni és szerkezetükben javítani, a természetes állapotukhoz minél közelebb visszavinni a megmaradt erdőket.
2. Minden lehetséges módon növelni az ország erdőterületét, elsősorban (humánökológiai szempontok miatt is) a fátlan Nagy-Alföldön.

Ekkor készült el az első erdőtelepítési program, amelynek fő célja volt a fátlan alföldi homokvidék erdőgazdálkodás útján való hasznosítása, a futóhomok megfékezése, a további defláció és erózió megelőzése, valamint az egészségvédelem. Az alföldfásítás kimondottan védelmi jellege mellett a program kidolgozói a fa-

hiány mérséklését, a táj, a lakóhely kedvező arculatának kialakítását és új munkahelyek létesítését is várták az erdőtelepítésektől. Ez a program azonban csak szerény mértékben valósult meg. A negyedszázados időszak folyamán mintegy 50 ezer ha új erdőt létesítettek elsősorban a Duna-Tisza közötti és a Tiszán túli homokvidéken és szikes területeken.

A faínség természetes velejárója volt az, hogy az erdőtelepítések legfontosabb fafaja az akác és a nyár, valamint a fenyő lett. A vezető szerep az akácé volt és az maradt napjainkig, amit kedvező tulajdonságaival, termőhely igényével és gyors növekedésével lehet magyarázni. Ez a fafaj, bár nem őshonos, hamarosan zöld védősávot alkotott az alföldi tanyák, települések körül.

Nagyobb erdők létesítésére sok lehetőség nem volt, mert a kisbirtokos parasztság nem szívesen vált meg a szerény megélhetést nyújtó szántójától, legelőjétől. A községek és a városok (Kecskemét, Szeged, Debrecen, stb.), valamint az állam tulajdonában lévő nagyobb földterületek beerdősítésével alakult ki az a néhány nagyobb, 2.000 – 3.000 ha körüli összefüggő erdőterület, ahol már a korszerűbb erdőművelésre is mód nyílt.

Az erdőtelepítések területi méretei nem voltak ugyan hatalmasak, hatásuk és jelentőségük mégis meghatározó volt, mert ekkor indult el az a magyarországi erdőtelepítési, országfásítási program, amely a második világháború után érte el csúcspontját, és amely azóta is folyamatosan tart, bár mértéke, módja és céljai változtak.

3. A II. világháborútól a rendszerváltásig

A második világháború befejezésekor Magyarországnak kilencmillió lakosa és 1,12 millió ha erdeje volt, ami 12,1 % erdősültségnek felel meg. Az ország gazdasági és politikai helyzetét alapvetően meghatározta, hogy az állam vált a legnagyobb tulajdonossá. Az erdők 90 %-át és a mezőgazdasági földterületek jelentős részét is államosították, vagy termelőszövetkezeti kezelésbe vették, megszüntetve a föld magántulajdonlását. A piacgazdaságot felváltotta a tervgazdaság, ahol a piac törvényei helyett központi szabályozással irányították a gazdaságot. A korábbi magán nagybirtokok helyén létrejöttek az első mező- és erdőgazdasági nagyüzemek. A termőföld hasznosítása, a termelés szerkezete az állami akaratnak megfelelően alakult. Megkezdődött a háború által okozott károk helyreállítása az erdők területén is.

Erre az időszakra tehető a mezőgazdaság átszervezése, amely a rendszerváltásra nagyüzemi termelési rendszerek kialakulásában teljesedett ki.

A szakemberek nem politikai, hanem szakmai, hivatásbeli elkötelezettségükből fakadóan láttak hozzá a háború utáni magyar erdőgazdaság felépítéséhez és fejlesztési programjának kidolgozásához. Ebben a programban kiemelt helyet kapott az új erdőtelepítés, amelynek elsődleges célja a faimport terheinek csökkentése, az ország faellátásának a megjavítása volt. A fenyőfa felhasználás 90 %-át

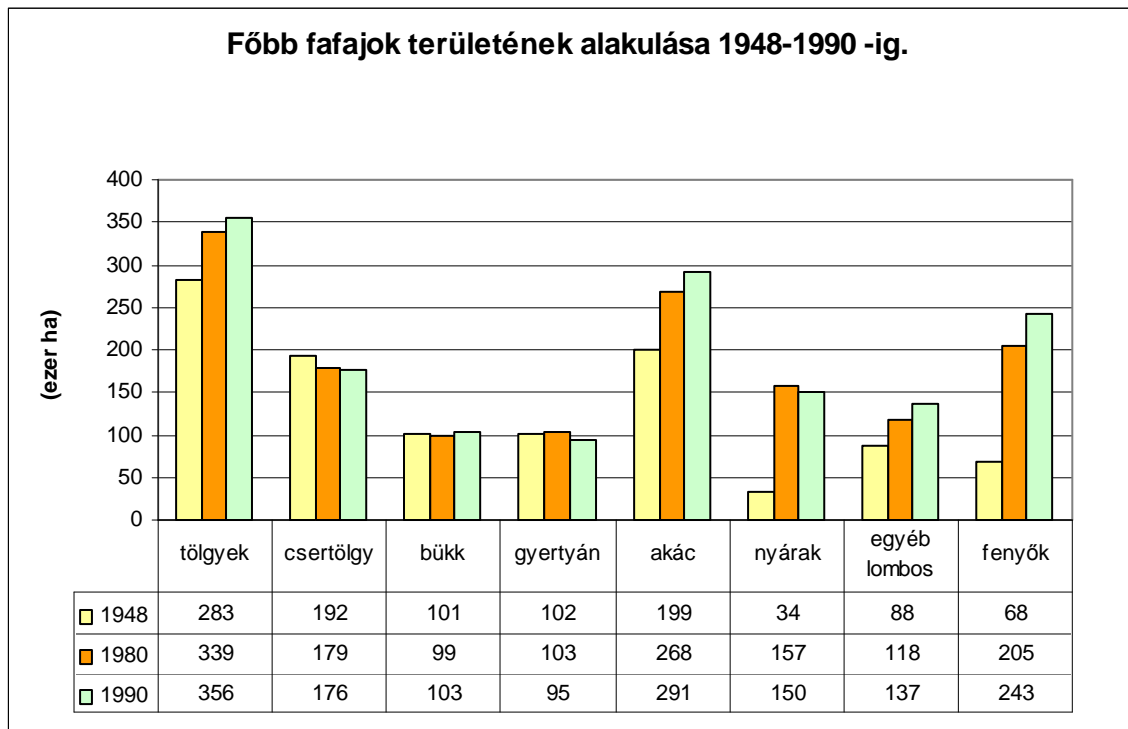
importból fedezték. Ugyanakkor nagyobb mezőgazdasági földterületek szabadultak fel, kerültek ki az élelmiszertermelésből. Ezek hasznosítására az erdő ígerte a legkedvezőbb lehetőségeket.

Az alacsonyabb képzettségű falusi munkaerő számára kedvező foglalkoztatási lehetőséget ígért az erdőtelepítés. Ezért is született meg a döntés az erdőtelepítések teljes körű állami finanszírozásáról, korábban soha nem tapasztalt mértékéről. Az eredmény nem maradt el. Az időszak végére mintegy 600 ezer ha új erdőtelepítés teljesült, az ország erdősültsége 18,2 %-ra emelkedett. Így vált lehetővé, hogy az 1923-ban megfogalmazott alföldfásítási program egy negyedszázad múltán ország fásítási, országos erdőtelepítési programmá bővüljön.

Ennek az időszaknak meghatározó jelentőségű kormányzati intézkedése volt az 1040/1954. évi kormányhatározat, amely az erdőgazdaság fejlesztéséről szólt. Hatása kiterjedt úgyszólván a 20. század második felének egész erdőgazdálkodására. Az erdőtelepítés a fejlesztés központi témája volt, amelynek a célját a kormányhatározat a következőkben jelölte meg:

- a fatermelés növelése, az ország faellátásának javítása, a gyorsan növő fajok: a nemes nyárok, az akác és a fenyők termesztésének felkarolása,
- a természet- és a környezetvédelmi, valamint a szociális vonatkozású erdei szolgáltatások és kedvező hatások bővítése.

Az időszak folyamán az erdőtelepítéseknek köszönhetően az erdőterület 1,1 millió ha-ról 1,7 millió ha-ra nőtt. Ennek megfelelően megváltozott az erdők korosztály-összetétele. 1989-ben az 1 – 40 éves erdők területének aránya meghaladta a 60 %-ot. Az erdők fafaj szerinti összetételének aránya és az egyes fafajok térfoglalása az alábbiak szerint alakult.



A fafajösszetétel változásában – az ország faellátásának javítása érdekében – jelentős szerepe volt a gyorsan növvő fafajok (nyárák, akác, fenyők) felkarolásának.

Az erdők élőfakészlete ebben az időszakban megkétszereződött, 150 millió m³-ről 288 millió m³-re növekedett. Hasonlóan alakult az évi fanövedék, a kitermelhető famennyiség és az ország belföldről származó faanyaggal való ellátottsága is. 1950-ben az évi fakitermelés 3,1 millió m³, 1989-ben 8 millió m³ volt. Ezek a számok is igazolják, hogy az erdőtelepítések 2. időszaka a magyar erdészet eddigi történetének a legeredményesebb szakasza volt. Az erdőtelepítések finanszírozása 100 %-ban állami költségvetésből történt. A fatermési, fakitermelési eredményeken túlmenően jelentkeztek az új erdőtelepítések más, jelentőségükben gyorsan növekvő hasznai és szolgáltatásai is (környezetvédelem, rekreációs, stb.). Az élelmiszer túltermelés nemzetközi szintű gondjai is igazolták, hogy helyes volt a mezőgazdasági termelésből kivont határ termőhelyeket erdővel hasznosítani.

4. A rendszerváltástól napjainkig

Az 1989-es rendszerváltás komoly változásokat jelentett a magyar erdészet életében, amelyek közül elsősorban a tulajdonviszonyok gyökeres átalakulását kell említeni a részarány kiadás és a kárpótlási folyamatok során.

E folyamatot követően az összes erdőterületnek csaknem 40 %-a került magántulajdonba, amely arány éppen az erdőtelepítéseknek köszönhetően folyamatosan emelkedni fog, mivel azok zömét magántulajdonú területeken végzik el.

A rendszerváltás az erdőtelepítések területén is változásokkal járt. A változások egyik oka a tulajdonviszonyok és a mezőgazdaság helyzetének megváltozása volt. A másik okot az erdőtelepítések teljes körű állami finanszírozásának módosítása szolgáltatta. Az időszak kezdetétől az állam csak a telepítési költségek egy hányadát vállalta, többek között azért, mert erre a célra nem állt rendelkezésre elegendő pénz. A harmadik ok az EU-ba való belépési szándék és a tagsággal járó kötelezettségek teljesítése, továbbá a törekvés a várható előnyök teljes hasznosítására, a felkészülés az EU-támogatások elnyerésére.

A rendszerváltást megelőző évtizedben a keleti viszonylatban első helyen álló magyar mezőgazdaság a keleti blokk felbomlásával elvesztette jelentős felvevő piacait, ezért a termelés a korábbiaknak mintegy a 30 %-ára esett vissza. Ennek ellenére tartós maradt az élelmiszer-túltermelésből fakadó válsághelyzet. Folyamatosan bővült a művelés nélkül hagyott mezőgazdasági földek területe. A korábbi termelészövetkezetek felbomlásával és a kárpótlás során magántulajdonba adott földek megművelésével járó gondok (eszköz-, szakismeret- és tőkehiány) az elvadult parlagterületek sokasága révén is láthatóvá váltak.

Halaszthatatlanná vált a racionális földhasználat ismételt áttekintése azért is, mert az előrejelzések szerint az EU-tagság esetén a szántóföld területének mintegy 16 – 17 %-án szűnik meg az élelmiszertermelés. A becslések szerint több mint 1

millió ha művelésből kivont vagy kivonható mezőgazdasági földterület vár hasznosításra.

Az agroökológiai potenciál felmérése során az illetékes szakemberek közel két évtizede már jelezték a földhasznosítást illető gondok növekedését. Már akkor 800 ezer ha-t meghaladó terület erdőtelepítéssel való hasznosítását javasolták. Mindezek figyelembe vételével 1987-ben egy újabb erdőtelepítési programot hagyott jóvá a kormány, amely szerint 1991 – 2000 között 150 ezer ha új erdőtelepítést irányoztak elő. Erre vonatkozóan országos terv készült, amelyet a rendszerváltás után 1991-ben egy újabb kormányhatározat erősített meg. A tervezett erdőtelepítésnek azonban ebben az átmeneti időszakban csupán a harmada valósult meg. Ennek egyik oka a földtulajdonviszonyok rendezetlensége, a másik az állami anyagi támogatás csökkenése volt.

A rendszerváltást követő 10 évben összesen 63.000 ha erdő telepítése történt meg. Ez alatt az idő alatt megtorpanni látszott az erdőtelepítési kedv, amely aztán az ezredfordulótól napjainkig folyamatosan élénkül, melynek 8 év alatt 98.000 ha új telepített erdő az eredménye.

3. AZ ERDŐTELEPÍTÉSI TERV FELÜLVIZSGÁLATÁNAK CÉLJA

A rendszerváltás óta eltelt 18 év alatt hazánkban jelentős gazdasági-társadalmi változások történtek.

Teljesen átalakult a vagyontárgyak tulajdonlásához való viszony. A földterület túlnyomó többsége magántulajdonba került. Az erdőtelepítés lehetősége a rendszerváltás előtti agrár nagyüzemek (állami gazdaságok, termelőszövetkezetek) kezéből az új földtulajdonosokhoz került át.

A társadalmi átrendeződésnek, valamint az agrárpiaci viszonyok folyamatos lerombolásának hatása volt az agrárgazdaság átalakulására a termőföld megművelésére, így annak erdőtelepítéssel történő hasznosítására is.

Az erdőtelepítési terv felülvizsgálatának célja, hogy megvizsgálja az erdőtelepítés szükségességének történelmi előzményeit, az erdőtelepítést befolyásoló tényezőket a rendszerváltást követő 18 éves periódusban 1990-től 2007-ig.

A felülvizsgálat főbb szempontjai az alábbiakban foglalhatók össze:

- Az erdőtelepítések milyen agrárkörnyezetben valósultak meg
 - hogyan változott a növénytermesztés és állattenyésztés szerkezete az időszak alatt
 - hogyan változott a főbb művelési ágak területe a vizsgált periódusban.
- A korábban erre az időszakra tervezett erdőtelepítési tervezéshez viszonyítva hogyan alakultak a megvalósult erdőtelepítések.
- Hol valósultak meg az elmúlt időszak erdőtelepítései, milyen területi arányok, regionális különbségek tapasztalhatók.
- Milyen művelési ágú területek igénybevételével, milyen genetikai talajtípusú és lejtőkategóriájú területeken létesültek az új erdők.
- Milyen célállomány típusokat, milyen arányban telepítettek az egyes régiókban.
- A telepítések milyen szektoronkénti megoszlásban valósultak meg.
- A telepített erdők milyen elsődleges rendeltetést szolgálnak.
- Az időszak alatt hogyan változott az ország erdőborítottsága, élőfa készlete és az erdőállományt alkotó fafajok területi aránya.
- A közel két évtized alatt kialakult tendenciákat milyen tényezők befolyásolták.
- A vizsgált időszakban tapasztaltak alapján mi várható a közeljövőben az erdőtelepítés területén.

4. HELYZETELEMZÉS

4.1. Természetföldrajzi adottságok

A 93.030 km² nagyságú Magyar Köztársaság területe a Közép- és Délkelet-Európa fölös vizeit levezető Duna – hegységektől körülvett – Kárpát-medencéjének középső és nyugati, mély fekvésű harmadára terjed ki. Alacsony fekvésű, túlnyomó részt síksági ország, kétharmad része 200 m magasságot el nem érő síkság. Egyharmada domb- és hegyvidék, az 500 m magasságot meghaladó középhegység kis kiterjedésű, s csak egyetlen csúcs, az 1.015 m-es Kékes emelkedik túl az ezer méteren.

A domborzat jelentős mértékben befolyásolja az erdőtelepítési igényt (talajvédelem) és a fafaj megválasztást (tengerszint feletti magasság, kitettség, stb.).

Vízrajzi szempontból hazánk teljes egészében a Duna vízgyűjtő területéhez tartozik. Mellékfolyói közül a Tisza rendelkezik a legnagyobb hazai vízgyűjtőterülettel. A múlt századi folyamszabályozások előtt árterületük kiterjedése elérte a 2,4 millió hektárt. A szabályozások után ez a terület a 150 ezer hektárt alig meghaladó hullámterekre szorult vissza. Ez a ma már visszafordíthatatlan folyamat alapvetően megváltoztatta az Alföld vízgazdálkodási viszonyait és ennek nyomán az erdők termőhelyi viszonyait. A tavak, holtágak, vízfolyások mentén megmaradt vizes élőhelyek erdőtelepítés szempontjából természetvédelmi okok miatt csak kivételesen jöhetnek számításba. A nagyarányú talajvízszint csökkenés a fafajpolitikai célkitűzések átgondolását teszi szükségessé.

Éghajlat tekintetében Magyarország fekvése folytán összekötő jellegű térség a mérsékelt klímájú Közép-Európában, közel a mediterrán éghajlat övéhez. Területén három klímahatás – az atlanti, a kontinentális és a mediterrán – természeti földrajzi hatása egyaránt érvényesül, de a medencejelleg hatásai is érezhetőek.

Az Alföldnek van a legkontinentálisabb éghajlata hazánkban, legszegényebb csapadékban, gyakori az aszály. A globális felmelegedésre utaló hatások itt jelentkeznek legélesebben. A kialakult erdőssztyepp klíma zárt erdők kialakulására kedvezőtlen, a szárazságtűrő honos fafajok száma viszonylag kevés.

Az **Alföld** az aszályos éghajlat ellenére a mezőgazdaság számára az ország legértékesebb térsége, előnyei között első helyen említhető a pozitív hőanomália és a meleg, kontinentális nyár. Zárt erdő csak jó talajadottságok esetén telepíthető biztos sikerrel, nagy szerepük van a klimatikus viszonyokat enyhítő fásításoknak.

A **Dunántúl** éghajlata kiegyenlítettebb, csapadékban bővebb, az erdőtenyészet számára kedvező. A hőmérsékleti ingadozások sokkal kisebbek, mint az Alföldön. A helyi klimatikus viszonyokat a domborzat jelentősen befolyásolja. A jó talajadottságú területek kiválóan alkalmasak a mezőgazdaság számára (Fejér, Tolna megye). A térség az éghajlat szempontjából kedvező az erdőtelepítés számára.

Az **Északi-középhegység** hazánk viszonylag leghűvösebb területe. A nyár mérsékeltlen meleg, a tél gyakran zord, de a hőmérsékleti ingadozás kisebb az Alföldnél. Főleg a hegyvidéki területeken kitűnő minőségű őshonos erdők tenyésznek. A mezőgazdaság számára ez a térség kevésbé megfelelő, erdőtelepítésre azonban kiválóan alkalmas.

Az erdészeti klímabeosztás 4 klímátípust különít el. Erdőtenyészet számára a bükkös klíma a legkedvezőbb, az erdőssztyepp klíma a legkevésbé alkalmas zárt erdők kialakulására, így az erdőtelepítésre is.

A domborzati és éghajlati adottságok mellett a legfontosabb tényező a **talaj**, mert ennek termőképességével hozható legszorosabb kapcsolatba a mezőgazdaság és az erdőgazdálkodás teljesítőképessége, de az erdőtelepítés lehetősége, sikeressége is.

Összes talajaink 41 %-a *erdőt*talaj. Ez a talajnem az országban területileg a legkiterjedtebb. Fajtái a fekete, könnyen erodálódó hegyvidéki rendzináktól az Alföld homokján kialakult rozsdabarna erdőtalajokig terjednek. Erdőgazdálkodás – ezen belül erdőtelepítés számára – általában megfelelőek. Egy részük a művelés hatására fokozatosan mezőszéki jellegű talajokba megy át.

Az ország 25 %-át *mezőszéki talajok* borítják. Jellemzőjük a jó morzsás szerkezet, a jó művelhetőség. Erdőtelepítésre jó minőségük miatt célszerűtlen használni őket, a fásításnak azonban nagy szerepe van a defláció elleni védekezésben.

Az Alföld jellemző talajtípusai a homoktalajok, ahol a minőséget elsősorban a humusztartalom szabja meg. A gyenge minőségű homoktalajok hasznosításának reális alternatívája az erdőtelepítés. Itt is fontos feladat a defláció elleni fásítás.

A folyók mentén nagy területeket foglalnak el az *öntéstartalajok*.

Minőségük változó a vázталaj jellegtől a termékeny humuszos öntéstartalajokig terjed. Mivel vizes élőhelyek környezetében helyezkednek el, az egyébként intenzív fatermesztés számára kiváló termőhelyeken figyelembe kell venni a természetvédelem szempontjait.

A mély fekvésű, vizes területeken kialakult kötött *réti talajokat* a mezőgazdaság hasznosítja, elsősorban rét- és legelőgazdálkodásra alkalmasak. Kevés erdő található rajtuk, fásításuk sem könnyű.

A száraz éghajlatú, rossz lefolyású, elsősorban alföldi területeinken gyakoriak a *szikés talajok*. Rosszabb minőségű típusai sem a mezőgazdaság, sem az erdőgazdálkodás számára nem hasznosíthatóak gazdaságosan, a legrosszabb szikek erdőtelepítésre is alkalmatlanok.

A szikek nagy része természetvédelmi szempontból nagy értékű füves élőhely, amelynek intenzív művelésétől, fásításától el kell tekinteni.

A szélsőséges viszonyokat mutató *sziklás-köves vázталajok, futóhomok, láptalajok* kisebb mennyiségben fordulnak elő. Két vonatkozásban érdemelnek nagyobb figyelmet: egy részük védett, vagy védelemre érdemes természeti értékek élőhelye; érzékenyek az erózióra és a deflációra, megőrzésük fontos talajvédelmi feladat.

A hasonló természeti adottságok és az ebből hasonló erdőgazdálkodási tennivalók alapján az ország területét 6 erdőgazdasági tájcsoportha és 50 erdőgazdasági tájegységre osztották.

A természetföldrajzi viszonyok alapján készült az *erdőgazdasági tájbeosztás*, amely a termőhely potenciális erdészeti hasznosításához nyújt segítséget.

A természetföldrajzi viszonyokat a mező- és erdőgazdálkodás szempontjából elemezve megállapítható, hogy egyes térségekben a kedvezőtlen tényezők halmozottan fordulnak elő. Ezek a „*kedvezőtlen természeti adottságú*” térségek általában ipari fejlettség, infrastruktúra, kulturális lehetőségek szempontjából is hátrányos helyzetben vannak.

Az erdőtelepítési koncepció kialakítása során ezekre a térségekre kell koncentrálni. Itt jelentős szerepe lehet az erdőgazdálkodás fejlesztésének a termőterület racionális hasznosításában, a foglalkoztatottság növelésében, e hátrányos helyzetű térségek felzárkóztatásában.

4.2. Ökológiai adottságok agrárkörnyezet

Az ország erdőtelepítési hajlandóságát vizsgálva nem hagyhatjuk figyelmen kívül az ország hagyományosan meghatározó ágazatának a mezőgazdaságnak a vizsgálatát sem, mivel az erdőtelepítés és a hagyományos mezőgazdasági művelés egymással konkurenciában lévő földhasznosítási módok.

Az erdőtelepítéssel történő hasznosításra a mindenkori agroökológiai és agroökonómiai környezet jelentős befolyással bír.

Az agroökológiai potenciál legfontosabb elemei: a felszín közeli klíma, geológiai, domborzati és talajviszonyok, illetve a felszíni és felszín alatti vízkészletek.

Klimatikus és talajadottságok

Az ország domborzati adottságai, valamint a termőföldek geológiai fejlődése alapján Közép-Európa leginkább agrár jellegű térsége.

A Kárpát-medence kedvező klimatikus viszonyai a mezőgazdasági területhasznosítást nagyban meghatározzák. Erre épült a hagyományokon alapuló mezőgazdasági termelés, amely évszázadokon keresztül a medence népességének eltartó képességét befolyásolta.

A kedvező adottságok azonban csak általában jellemzőek, a kedvező minősítés mögött jelentős különbségek is rejlenek, melyek hatásaival gazdaságpolitikánk sem mindig számolt kellőképpen.

Az éghajlati adottságok – eltekintve néhány extrém évtől – az ország nagyobb részén nem jelentenek korlátot a főbb növények termesztésében.

A tenyészidőszak hossza 240 – 260 nap körül van, de előfordul 210 és 300 nap is. A csapadék területi eloszlásában nagyok a különbségek, a Közép-Tiszavidéken 500 mm, Nyugat-Dunántúl déli részén 800 mm feletti.

Tavasszal gyakoriak a belvizek, nyáron pedig az aszály.

A talajok hazánk természeti erőforrásainak jelentős hányadát képviselik.

A főbb talajtípusok előfordulásának gyakorisága az ország nem erdővel borított területén a következő (ezer ha)

	<i>váztalajok</i>	<i>erdőtälajok</i>	<i>csernozjomok</i>	<i>szikések</i>	<i>réti talajok</i>	<i>síkláp és öntéstälaj</i>	<i>összesen</i>
ha	460	2.082	1.960	538	1.766	334	7.140
%	6,4	29,2	27,5	7,5	24,7	4,7	100,0

Forrás: TAKI GIS adatbázis

A váztälajokon és a szikéseken kívül az ország taljai alkalmasak mezőgazdasági művelésre.

Az ország legértékesebb taljai szántóföldi termelés szempontjából a csernozjomok, melyek többsége az alföldi megyékben valamint Tolna és Fejér megyében található.

2 millió hektárt meghaladó az a terület, mely talaj- és klímaadottságait tekintve gyakorlatilag minden honos szántóföldi növény termelésére kiválóan alkalmas.

Dombvidékeinken a vízerózió által veszélyeztetett terület 2,3 millió hektár, ebből erősen erodált terület 0,6 millió hektár, közepesen erodált 0,9 és gyengén erodált 0,8 millió hektár. A szélerózió (defláció) által sújtott terület 1 – 1,5 millió hektárt tesz ki.

Termőföld ellátottság

Hazánk 9.303.300 ha-nyi területének 62,4 %-a (5.807.000 ha) mezőgazdasági termőföld. A mezőgazdasági termőföld 77,6 %-a, az ország teljes területének 48,4 %-a (4.506.000 ha) szántó művelési ágú.

Az 1.000 lakosra jutó mezőgazdasági terület 578 ha, ugyanez szántó esetében 448 hektár. Fajlagos termőföld ellátottságunk tehát kedvező. E tekintetben Európában csak Dánia előzi meg hazánkat 544 ha/1.000 fő értékkel.

*Az ország művelési ág szerkezete 2007-ben
(ezer ha)*

	<i>szántó</i>	<i>kert</i>	<i>gyümölcsös</i>	<i>szőlő</i>	<i>gyep</i>	<i>mezőgazdasági terület</i>	<i>erdő</i>	<i>nádas</i>	<i>halastó</i>	<i>termőterület</i>	<i>művelés alól kivett terület</i>	<i>összesen</i>
ezer ha	4.506,1	96,1	101,9	86,0	1.016,9	5.807,0	1.822,4	57,1	34,4	7.721,0	1.582,4	9.303,3
%	48,4	1,0	1,1	1,0	10,9	62,4	19,6	0,6	0,4	83,0	17,0	100,0

Forrás: KSH

A táblázatból kitűnik, hogy termőföld ellátottságunk jó, szántó esetében kiemelkedő. Az 1989 utáni években a tulajdonosváltás idején átmenetileg a parlagterület mennyisége nőtt. Alakulása a következő volt: 1988-ban 68 ezer ha, 1993-ban a mélyponton 411 ezer ha, 1995-ben 191 ezer ha, jelenleg 155 ezer ha.

A szántók 6. – 8. minőségi osztályba tartozó része (közel 800 ezer ha) vagy a 0-30 talajérték szám közti mezőgazdasági terület (cca. 2 millió ha) bőséges tartalékokat rejt az erdőterület bővítésére.

Az ágazati elemzések szerint mintegy 2,7 millió hektár területen a termőföld minősége, a domborzati és vízrajzi viszonyok korlátozzák a földhasznosítás lehetőségeit. 700 ezer hektár területen indokolt lenne a szántóföldi művelés megszüntetése és más célú hasznosítása. További 1,6 millió hektáron extenzív termelési szerkezet kialakítása, mintegy 400 ezer hektár pedig az intenzív termelés (ültvények) megújítására volna alkalmas.

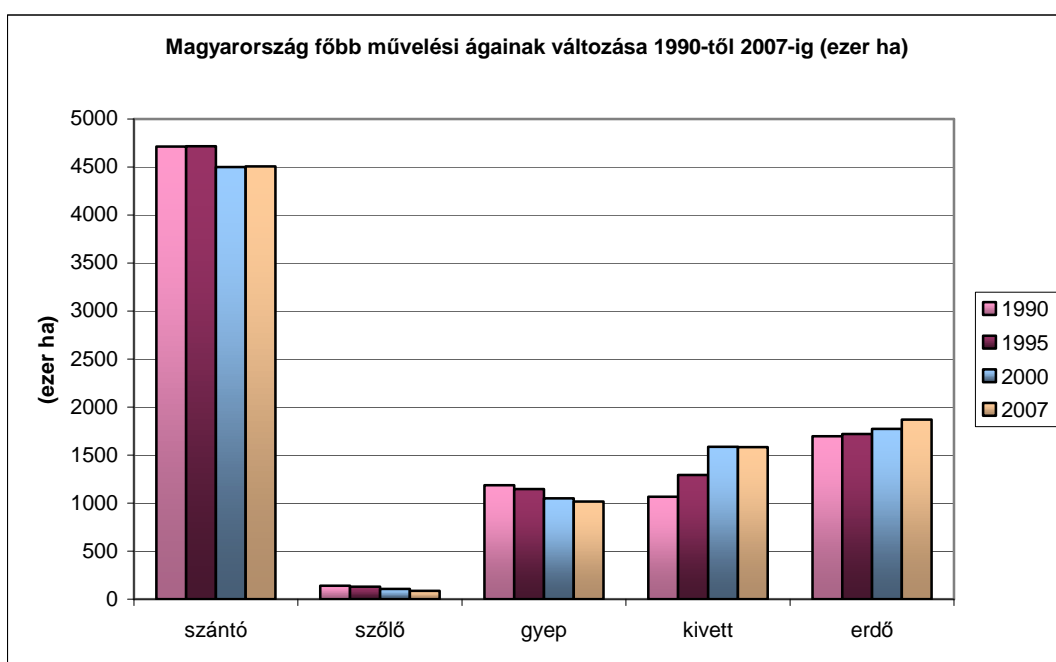
A rendszerváltást követő időszakban a művelési ágak szerkezetének átalakulása volt tapasztalható, amelynek tendenciáit a következő táblázat foglalja össze.

**Magyarország főbb művelési ágainak változása
1990-től 2007-ig (ezer ha)**

év	szántó	szőlő	gyep	kivett	erdő*	erdősültség (%)
1990	4712,8	138,5	1185,6	1067,5	1695,4	18,2
1995	4715,9	131,3	1148,0	1292,5	1719,2	18,5
2000	4499,8	105,9	1051,2	1587,5	1773,3	19,1
2007	4506,1	86,0	1016,9	1582,4	1869,3*	20,1
változás	-206,7	-52,5	-168,7	514,9	173,9	
2007/1990	-4,4%	-37,9%	-14,2%	48,2%	10,3%	

(Forrás:KSH)

* Erdő esetében 2007-évben az év végi adattári erdőterület szerepel.



Agrártermelési és agrárpiaci környezet

Az utóbbi fél évszázadban a magyar mezőgazdaság számtalan válságos helyzet megoldására kényszerült.

A rendszerváltás a mezőgazdasági ágazat számára válságok sorát beindító folyamatokat generált, melyekre megnyugtató megoldások a mai napig nem születtek. A rendszerváltás okozta tulajdonosi átrendeződés a mezőgazdasági termékkibocsátás drasztikus csökkenéséhez vezetett.

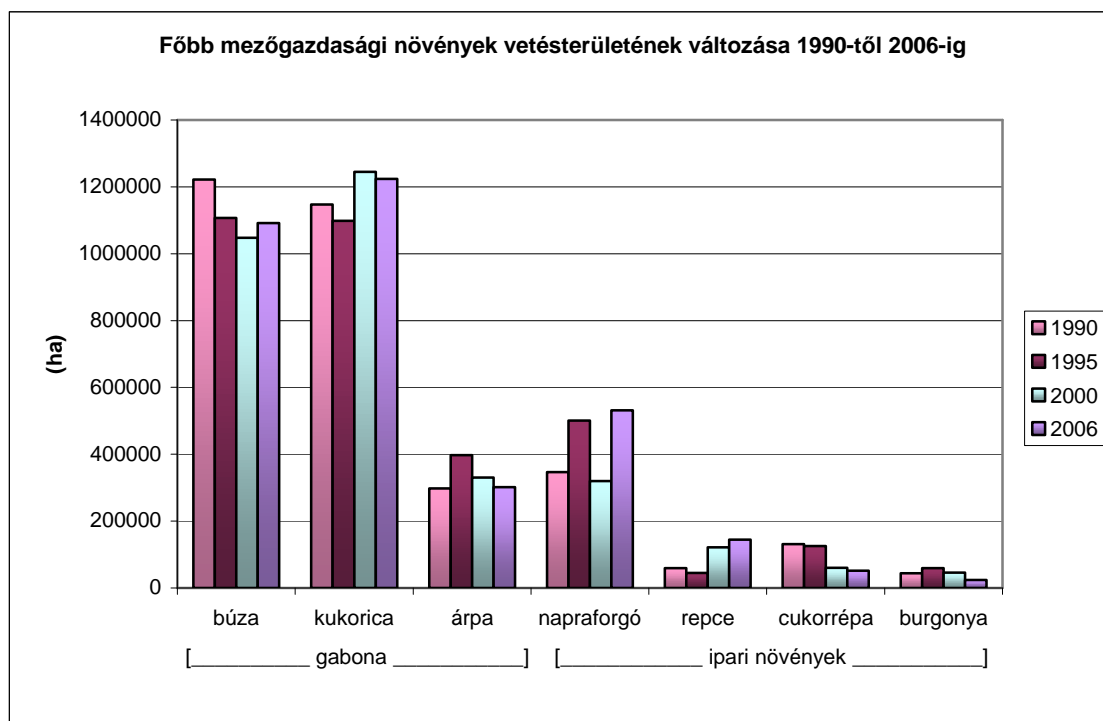
Az állatlétszám a rendszerváltás előtti időszak közel felére csökkent, a növénytermesztés pedig a korábbi mennyiségnek 3/4-ét állítja elő, élelmiszer feldolgozóiparunkat az uniós csatlakozás oltárán feláldoztuk.

A következő táblázatok a rendszerváltás óta elmúlt időszakban bekövetkezett vetésterület változást és az állatlétszám változását mutatják be.

**Főbb mezőgazdasági növények vetésterületének változása (ha)
1990-től 2006-ig**

év	gabona			ipari növények			burgonya
	búza	kukorica	árpa	napraforgó	repce	cukorrépa	
1990	1221633	1147563	297480	346340	59840	131336	44169
1995	1107037	1098287	397664	501000	44918	125381	59362
2000	1047505	1244857	330672	320269	121838	60318	46277
2006	1091476	1223451	301806	531343	144723	51591	24032
változás	-130157	75888	4326	185003	84883	-79745	-20137
2006/1990	-10,7%	6,6%	1,5%	53,4%	141,8%	-60,7%	-45,6%

(Forrás:KSH)

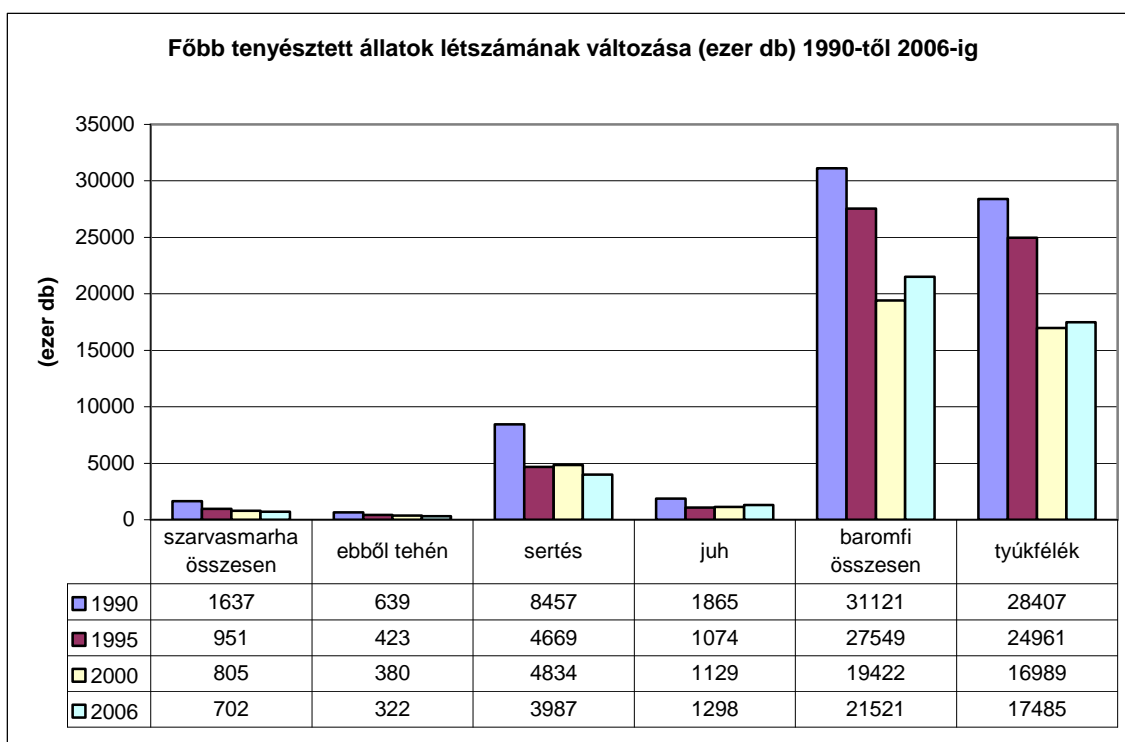


Az ipari növények tekintetében folyamatos a változás, a KSH 2008. I. félévi jelentésében cukorrépát már csak 13.000 ha-on vetettek, a napraforgó vetésterülete viszont 557.000 ha-ra, a repcéé pedig 252.000 ha-ra nőtt.

**Főbb tenyésztett állatok létszámának változása (ezer db)
1990-től 2006-ig**

év	szarvasmarha összesen	ebből tehén	sertés	juh	baromfi összesen	tyúkfélék
1990	1637	639	8457	1865	31121	28407
1995	951	423	4669	1074	27549	24961
2000	805	380	4834	1129	19422	16989
2006	702	322	3987	1298	21521	17485
változás 2006/1990	-935	-317	-4470	-567	-9600	-10922
	-57,1%	-49,6%	-52,9%	-30,4%	-30,8%	-38,4%

(Forrás:KSH)



A lecsökkent termelés a tulajdonosváltáson túl a termelőeszközök és termelési egyéb állóeszköz háttér hiányosságaira és általánosságban a források hiányára vezethető vissza.

A pénzhiány és a termelés csökkenése erősen visszahat a termelői felhasználókra is.

A magyar mezőgazdaság támogatottság tekintetében igencsak alulmarad nyugat-európai versenytársaival szemben. A termelők költségeiket nehezen tudják elismertetni az élelmiszerek árában, ugyanakkor élelmiszerfogyasztásunk is csökkent a vásárlóerő beszűkülésével.

Az Európai Unióba történt belépésünk óta a külkereskedelem liberalizációjának következményeként a hazai élelmiszerpiacot előzönlötték a vitatható minőségű import élelmiszerek.

Az európai élelmiszerpiac újrafelosztásának vesztese lettünk. A termelői ár-színvonal radikális emelkedése maga alá temette a termelők jelentős hányadát.

A mezőgazdasági termelés bizonytalansága nagyon sok gazdálkodót és földtulajdonost inspirált arra, hogy termőföldjét erdősítse.

Az erdősítési szándék nem minden esetben a racionális földhasznosítás szellemében született meg. Erdősítés nem mindig a mezőgazdasági termelésből kiszoruló határtermőhelyeken valósult meg, hanem a mezőgazdasági műveléstől való menekülés egyik járható útját jelentette.

Tulajdon, üzem és foglalkoztatás szerkezet

A rendszerváltás a föld tulajdonlásában alapvető változásokat hozott. A termelőszövetkezeti területek teljes egészében, az állami gazdaságok területei pedig döntő többségükben magántulajdonba kerültek.

A kárpótlás, a részarány-tulajdonba adás és a tulajdonjogok ingatlannyilvántartásba vétele a '90-es évek utolsó harmadában fejeződött be.

A kárpótlási folyamat során több mint félmillió ember jutott földtulajdonhoz, a szétaprózódott tulajdonszerkezet azonban a kicsi és szétszórt földterületek miatt nem alkalmas arra, hogy a korábbi évtizedben megszokott eltartó képességet produkálja.

A rendszerváltás előtt az ország mezőgazdasági területén 1.240 mezőgazdasági szövetkezet és 120 állami gazdaság gazdálkodott.

Jelenleg a KSH (2007) adatai szerint 13.855 társas vállalkozás és 68.947 egyéni vállalkozás folytat mezőgazdasági termelést az országban.

Egy jellemző adat (amely az agrárgazdaság üzemszerkezetének sokszínűségére jellemző), hogy az 1 ha-nál kisebb területen szántóföldi növénytermelést folytató gazdálkodók száma 58.517, a 100 ha-nál nagyobb területen szántóföldi művelést folytatók száma pedig 788 (KSH 2005).

A fenti számok egyértelműen jelzik az ágazat alkalmazkodó képtelenségét a változó és erősödő versenyhelyzetben. Ez egyúttal arra is utal, hogy a mai üzemméret és gazdálkodási szerkezet mellett sok földtulajdonos számára menekülési utat jelent az erdőtelepítés. (Ennél rosszabb utat fog jelenteni a 2011-ben bekövetkező földtulajdonlási liberalizálás, amikor is külföldiek tömegesen fogják felvásárolni a magyar termőföldet.)

Hazánkban, lévén agrár jellegű ország, mindig meghatározó szereppel bírt a mezőgazdaság a foglalkoztatási szerkezetben. A vidéki népesség számára a mezőgazdaság eltartó képessége és annak változása sorsdöntő hatású. Az 1970- 80-as években a mezőgazdaság fénykorát élte eltartó képességét illetően.

A foglalkoztatottak 20 %-a (980 ezer fő) mezőgazdasági nagyüzemekben dolgozott, 6 %-a melléküzemágakban, 14 % pedig az alaptevékenységben.

A '90-es évek közepén még 310 ezer főt foglalkoztatott a mezőgazdaság.

- A KSH munkaerő-felmérés adatai szerint 2007-ben a mezőgazdaságban, vadászatban, erdőgazdálkodásban, valamint halászatban 182.900 fő dolgozott (a 3,9 millió foglalkoztatott 4,7 %-a).

- Az intézményi munkaügyi statisztika adatai szerint (legalább 5 főt foglalkoztató vállalkozások) ugyanezen ágazatokban együttesen 89.900 fő dolgozott (a foglalkoztatottak 2,3 %-a).

(A fejlett országokban a mezőgazdasági foglalkoztatottak aránya 5 % körül van.)

A munkaügyi statisztika szerint a legalább 5 főt foglalkoztató mezőgazdasági szervezetekben a havi bruttó átlagkereset 2007-ben 122.072,- Ft, a nettó 85.062,- Ft (a nemzetgazdasági átlag 75 %-a) volt.

A mezőgazdasági nyersanyagok és élelmiszerek külkereskedelmi forgalmában Magyarország 2007-ben 365 milliárd Ft aktívumot ért el.

A mezőgazdasági termelés és a természetvédelem, környezetvédelem

Hazánk a környező országokhoz képest nagyobb arányban rendelkezik megművelhető területekkel.

A mezőgazdasági művelés hatása így erőteljesebben jelentkezik a táj formálásában. A természetes növénytakaró a réteken és legelőkön maradt meg leginkább. A kaszálás és legeltetés abbahagyása természetes szukcessziós fejlődést eredményezett a gyepek egy részén.

Hazánk területének közel 21 %-át (1.950 ezer ha-t) fed le a Natura 2000 védettség, melyből nemzeti park 486 ezer ha, tájvédelmi körzet 327 ezer ha és természetvédelmi terület 32 ezer ha.

Ezeken a területeken fokozottabb a természetvédelmi érdekek befolyása. A gazdálkodás módja korlátozott, a művelési ágak megváltoztatása a természetközeli művelési ágak irányába (rét, legelő, erdő, nádas) javasolható.

A mezőgazdasági művelés kétségkívül környezeti terhelést jelenthet. A szakszerűtlen műtrágyahasználat miatt egyes talajok pH-ja csökkent, a felszíni vizek foszforterhelése nőtt, a felszín alatti vizek nitrátokkal szennyeződtek, a szántók talajszerkezete tömörödött, vízgazdálkodási tulajdonsága romlott.

Az intenzív művelés szükségessé tette a növényvédelemben a növényvédő szerek fokozott felhasználását is. A mezőgazdasági területek biodiverzitása degradálódott. Az erózióveszélyes szántóterületek talajleomosódása folyamatosan tapasztalható.

A talajok savanyodása a 70-es, 80-as években gyorsult fel. A nyolcvanas években az 5 millió hektár nagyüzemi szántó mintegy fele savanyú, ebből 1,2 hektár erősen savanyú volt. A rendszerváltást követő évtizedben a műtrágyahasználat mértéke szerényebb volt, a savanyodás mérséklődött.

Meg kell említeni, hogy a magyar mezőgazdaság műtrágya használata a fejlett nyugat-európai országokénak felét sem teszi ki, a termőföldhiánnyal rendelkező

nyugati országok várakozással tekintenek a 2011-ben szabaddá váló földpiacra, amelytől földéhségük kielégítését várják.

A vízerózió által érintett 2,3 millió hektár hegy- és dombvidéki területből az erősen károsított területek mennyisége kb. 1,5 millió hektár, melyről évente 80-100 millió m³ talaj, ezáltal mintegy 1,5 millió tonna szerves anyag pusztul le.

A szikes talajok a termőterület 9 %-át foglalják el (az Alföld mezőgazdasági területének 20 %-a).

A helytelen öntözés következtében további 100 ezer hektáron alakult ki másodlagos szikesedés.

A talajvizek szennyezésében a műtrágyázáson túl a helytelen műtrágya és növényvédőszer tárolás és felhasználás és a hígtrágyás állattartó telepek játszottak fő szerepet.

Ezek a nem kívánatos kísérő jelenségek szakszerű gazdálkodás esetén mérsékelhetők. A legműtrágyaigényesebb és a fokozottan erózióveszélyes területek beerdősítése, gyepesítése a legeredményesebb védekezés a károkozások ellen.

A mezőgazdasági termelés fenntartható fejlődésének lehetőségei

Fejlődést elősegítő agrárpolitika

A magyar agrárgazdaság belső és külső környezete rövid idő alatt jelentős változásokon ment keresztül.

A megváltozott körülmények között az ágazat csak akkor lesz versenyképes, ha:

- a magántulajdonon alapulva a piacgazdaság körülményei között működőképes,
- hatékonyan hasznosítja hazánk kiváló természeti erőforrásait,
- rugalmasan alkalmazkodik a belső és a külső piaci kereslet mennyiségi és minőségi követelményeihez,
- a gazdasági fejlődés tartós fenntartását lehetővé teszi,
- a mezőgazdasággal foglalkozó népesség számára tisztességes megélhetést biztosít.

A fenti célok végrehajtása markáns agrárpolitikát feltételez, melynek főbb alkotóelemei a megváltozott viszonyoknak megfelelően:

- birtok és üzemi struktúrapolitika (amit a nagyüzemek szétzilálása óta mindmáig nem sikerült kialakítani a nyugat-európai versenytársak legnagyobb örömére)
- piacpolitika
- termeléspolitika
- jövedelem- és finanszírozáspolitikai
- fenntartható fejlődési politika
- műszaki fejlesztési politika
- humán értékek növelésére irányuló politika
- vidék- és térségfejlesztési politika.

Termelési tradíciókra alapozott termelésfejlesztés, tájgazdálkodás

A mezőgazdasági termelés fejlesztése akkor lehet eredményes, ha alapoz azokra a klimatikus, edafikus tényezőkre és biológiai alapokra, amelyek a tradicionális termelési környezetek kialakulását eredményezték. Legjobb példa erre a történelmi borvidékek kialakulása és a rendszerváltozást követő magára találása.

Az agrárszakemberek részletesen elemezték a tájgazdálkodás feltételeit és ajánlásokat tettek a táji jellegű mezőgazdasági termelés módjaira.

Vannak növényfajok, melyek csaknem mindenütt termelhetők (búza, napraforgó, borsó, őszi árpa).

Tájtermesztésre való kultúrák a sörárpa, rozs, rizs, cukorrépa, repce, burgonya, dohány.

A zöldség- gyümölcsstermesztésben a hagyma, fűszerpaprika, alma, szőlő, gyógy- és fűszernövények szintén az idők folyamán kialakult termőhelyeken termelhetők eredményesen.

Nemesítéssel az optimális termelési körzetek határai kitolhatók, de egyértelműen megállapítható, hogy a legkevesebb ráfordítással, legkisebb környezetszennyezéssel az adott növény az igényeinek legjobban megfelelő területen termelhető.

Az optimális mezőgazdasági körzetekben a jó termőképességű területek megőrzése és termőképességének fokozása érdekében meliorációs tevékenység (meszezés, vízviasszatartás, erdősáv létesítés, stb.) is javasolható.

Ahol a hozamok növekedése a ráfordításokat nem téríti meg, ott a szerényebb igényű extenzívebb kultúrák, gyep, erdő létesítése vehető számításba alternatívaként.

A XXI. század stratégiai nyersanyagai az energiahordozókon túl az egészséges élelmiszer és a tiszta ivóvíz lesznek. Ez utóbbi kettő birtoklásában van esélyünk meghatározó szerepet betölteni, de az esélyt nem szabad elveszítenünk.

Az agrárágazatok fejlődésének főbb irányai, a földhasznosítás várható alakulása

A fenntartható fejlődés követelményét figyelembe véve a növénytermesztés szerkezetének arányai valószínűleg változni fognak.

A búza vetésterületét a hazai fogyasztás, az export és a termés ingadozások figyelembe vételével 1 – 1,2 millió hektárban célszerű meghatározni.

A kukoricatermelés 1,2 millió hektár fölé emelését sem a közgazdasági körülmények, sem az agroökológiai adottságok nem indokolják.

A napraforgó termőterületének növelése 0,5 millió ha fölé emelése vetésváltási és növényvédelmi szempontok miatt nem ajánlatos.

A repce területének növelése indokolt, ami a támogatott biodízel program hatására gyorsan be is következett.

A cukorrépa vetésterülete 100 ezer ha-ban, a burgonyáé 50 ezer ha-ban maximálható volna, ezzel szemben jelenleg cukorrépát jelenleg 13 ezer, burgonyát 24 ezer ha-on vetettek.

A gyümölcsfélék és a borágazat exportja tovább növelhető, 100 ezer ha-os termőültetvény terület megtartására törekedni kell.

A gyepágazat fejlesztésére kiválóak az adottságok. A kezelt gyepek jelentőségét fokozni lehet, a talajvédelmi gyepek mennyiségét növelni kell.

A fűmagtermesztés pedig exportlehetőségeket is kínál.

Ökológiai szempontból az állattenyésztési ágazatok közül a takarmányfogyasztó ágazatok (sertés, baromfi, hízómarha, stb.) mértéktartó növelése lehet a cél, míg a gyepfogyasztó ágak (tejelő szarvasmarha, juh, stb.) számottevő növekedésére nyílik lehetőség.

A szántóművelésből felszabaduló területek gyógynövény termeléssel, gyepesítéssel, erdősítéssel történő hasznosítása a környezet kisebb mértékű terhelését eredményezi a hasznosítás fenntartása mellett.

Az Európai Unióhoz való csatlakozás a radikális termeléscsökkentésen túl a termelés szerkezetének, a földhasznosítás módjának megváltoztatását hozta magával. Ez a termőterületen belül a művelési ágak egymáshoz viszonyított arányának jelentős megváltoztatását is eredményezte. A támogatási rendszernek köszönhetően bizonyos tendenciák valószínűsíthetők.

A művelési ágak változási irányai a következőkben valószínűsíthetők

szántó	kert	gyüm.	szőlő	rét	legelő	mg.ter.	erdő	kivett
-	+	-	-	+	+	-	+	+

A szántó esetében várható a legnagyobb volumenű változás. A legelő és erdő területének jelentős növekedése várható. A legelőterületek növekedése szántók gyepesítésével következhet be, ugyanakkor a beerdősített gyepek területével kis részben csökkenhet.

Az erdőterület növekedése akár 30-40 %-os is lehet nagy távon, amely főként szántók, kisebb részben pedig gyepek erdősítésével érhető el.

Az erdészeti ágazatnak az 1950-es és '60-as években tapasztalt területnövekedési lehetőségei nyílnak meg a mezőgazdasági hasznosítás csökkenésével.

Erre a célra az Európai Unió forrásokat addig kell kiaknázni, amíg rendelkezésre állnak.

Ugyanakkor azzal is számolni kell, hogy a jó minőségű beerdősített szántók később az élelmiszertermelésbe nem, vagy csak nagyon nehezen lesznek vissza-konvertálhatók.

Az agrárágazat térségfejlesztési szerepe

Az ország térségeinek gazdasági fejlődése mindig lényeges különbséget mutatott függően térbeli elhelyezkedésüktől, valamint a gazdasági ágazatok fejlettségétől.

A mezőgazdaság modernizációja egyúttal a vidék fejlesztését is jelenti, mert a vidéki lakosság jelentős hányada földművelésből szerzi jövedelmét. Földtulajdonuk (2011-ig) nehezen mobilizálható, a kis települések szociális problémája a mezőgazdaságtól nem választható el.

Az elmaradott agrártérségek az ország területének jelentős hányadát teszik ki. Az elmaradottság fő előidézője a foglalkoztatási lehetőségek hiánya.

Az ipar és szolgáltatás fejletlensége miatt sokkal nagyobb teherviselés hárul a mezőgazdasági és erdészeti ágazatra.

A vidék fontosságát kiemeli az a tény, hogy a falusi településeken 3,3 millió ember él. Az ország 2.854 községéből, az 500 lakos alatti települések száma 831.

Míg 1940-ben az összes népesség 57 %-a lakott falun, addig 1990-ben már csak 38 %-a, 2008-ban már csak 33 % ez az arány.

A tulajdonosi szerkezet radikális megváltoztatása, a földterület zömének magántulajdonba kerülése nem hozta meg azt az eredményt, hogy a vidék népessége a termőföldre alapozva kiemelkedjen válságos helyzetéből, inkább a további súlyledést eredményezte.

A forráshiány, az értékesítési bizonytalanságok a kis földterülettel bíró tulajdonosok kilátástalanságát idézték elő.

A mezőgazdasági termelés csak a nagy földterülettel rendelkezők számára jelenthet biztos megélhetést.

A megélhetéshez szükséges földterület nagysága a termőföld minőségének romlásával nő. A mezőgazdaságból jelenleg a foglalkoztatottak 4,7 %-a él.

Ez a szerepcsökkenés agroökológiai adottságaink ismeretében indokolatlan, ugyanakkor sem az ipari sem a szolgáltatói ágazatok nem tudják felvenni a mezőgazdaságból felszabaduló munkaerőt.

A mezőgazdaság eltartó képességének kiegészítésére a falusi turizmus mint kínálatú új lehetőség vehető számításba. Erre nagyon jó példákat találhatunk már országsherte. Ehhez azonban szükséges a vidék infrastrukturális felzárkóztatása, valamint a vidék lakosságának szemléletformálódása a falusi szálláshely kiadásban rejlő gazdasági előnyök kihasználásával kapcsolatban, továbbá jelentős mennyiségű tőke, amely a feltételek megteremtését segíti. Erre hivatottak a speciális vidékfejlesztési programok is, melyek több tárca együttműködését teszik szükségessé.

A falusi turizmus programkínálatának kiegészítésében jelentős szerepet kaphat az erdők közjóléti feltártságának fejlesztése.

4.3. Erdészeti környezet

4.3.1. Ökológiai adottságok

Magyarország ökológiai adottságai nem csak a mezőgazdálkodás, hanem az erdőtenyészet és erdőgazdálkodás számára is rendkívül kedvezőek.

Az 1.870 ezer ha erdőterület az ország területének 20 %-át borítja.

Az ország területének 70 %-a sík, a 400 m feletti hegyvidéki terület csupán 2 %-ot tesz ki. Hazánk éghajlatát az óceáni, mediterrán és a kontinentális klíma befolyásolja.

Erdő szempontból a vízellátásnak is fontos szerepe van, hiszen elsősorban a hasznosítható víz mennyiségétől függ az erdőfelújítás és az új erdők telepítése is. Az évi csapadék átlagosan 500 – 800 mm között van, a középhőmérséklet 9 – 10 fok közötti. A levegő páratartalma a csapadék, a tengerszint feletti magasság és a

kitettség függvényében változik. A relatív páratartalomnak a júliusban 14 órakerékt mért átlaga szerint Magyarország területe négy klímazonára osztható:

- a 60 %-nál magasabb légnedvességű területek: bükkös klíma (az ország erdőterületének a 9,3 %-a),
- az 55 – 60 % közötti légnedvességű területek: gyertyános tölgyes klíma (az erdőterület 38,5 %-a),
- az 50 – 55 % közötti légnedvességű területek: kocsánytalan tölgyes cseres klíma (az erdőterület 27,3 %-a),
- az 50 %-nál alacsonyabb légnedvességű területek: erdőssztyepp klíma (az erdőterület 24,9 %-a).

Az erdőterület 80 %-a többlet vízhatástól független termőhely, ahol a növényzet kizárólag a talaj által tárolható vízmennyiséggel rendelkezik. A talajok 43 %-a kedvezőtlen, 26 %-a közepes és 31 %-a jó vízgazdálkodású. Az erdők 58 %-a erdőtalajon áll. 23 % a váztalajok aránya.

Az ország természeti erőforrás vagyónának több mint a felét a termőtalaj alkotja. A legtermészetesebb állapotot az erdőállományok alatt található erdőtalajok őrzik meg.

A természetföldrajzi határhelyzetből, a megkésett iparosodásból és urbanizációból fakadóan erdeinkben viszonylag magas az élővilág fajgazdagsága, a földke-rekség átlagának közel 15-szöröse. Mintegy 3.000 növény- és 42.000 állatfaj számára nyújt élőhelyet. Az erdei fa és cserjefajok száma megközelíti a 200-at.

Erdőterületünk 20 %-a védett, ahol a természetes ökoszisztémák megőrzésének az esélye fokozottan érvényesül.

Védelmi elsődleges rendeltetéssel bír az erdők 1/3-a.

Az ökológiai adottságok alapján hazánkban a lombos fafajok túlsúlya a jellemző. A fenyők együttes jelenléte 12,3 %. A lombos fajok közül a nem őshonos akác jelenléte 22,4 %, amely a nagyarányú alföldi telepítések következtében foglal el ilyen jelentős területi arányt.

Erdeink fafajmegoszlása a következő arányokat mutatja

<i>őshonos fafajok (%)</i>							<i>nem őshonos fafajok (%)</i>				
<i>Tölgy</i>	<i>Cser</i>	<i>Bükk</i>	<i>Gyertyán</i>	<i>Egyéb kemény</i>	<i>Hazai nyár</i>	<i>Egyéb lágy</i>	<i>Akác</i>	<i>Nemes nyár</i>	<i>Erdei fenyő</i>	<i>Fekete fenyő</i>	<i>Egyéb</i>
21,0	11,3	7,0	5,0	6,3	3,4	4,5	22,4	6,8	7,5	3,6	1,2
58,5 %							41,5 %				

4.3.2. Erdőgazdálkodás

Magyarországon az erdőgazdálkodás az erdőtörvénynek és az azt kiegészítő rendeleteknek megfelelő, szabályozott keretek között folyik. Az erdőgazdálkodók az erdőterületükre vonatkozó erdőleltározási adatokat, valamint az erdőgazdálkodásra vonatkozó előírásokat és lehetőségeket tartalmazó körzeti erdőtervekből készülő üzemtervek alapján gazdálkodnak az erdészeti hatóság felügyelete mellett.

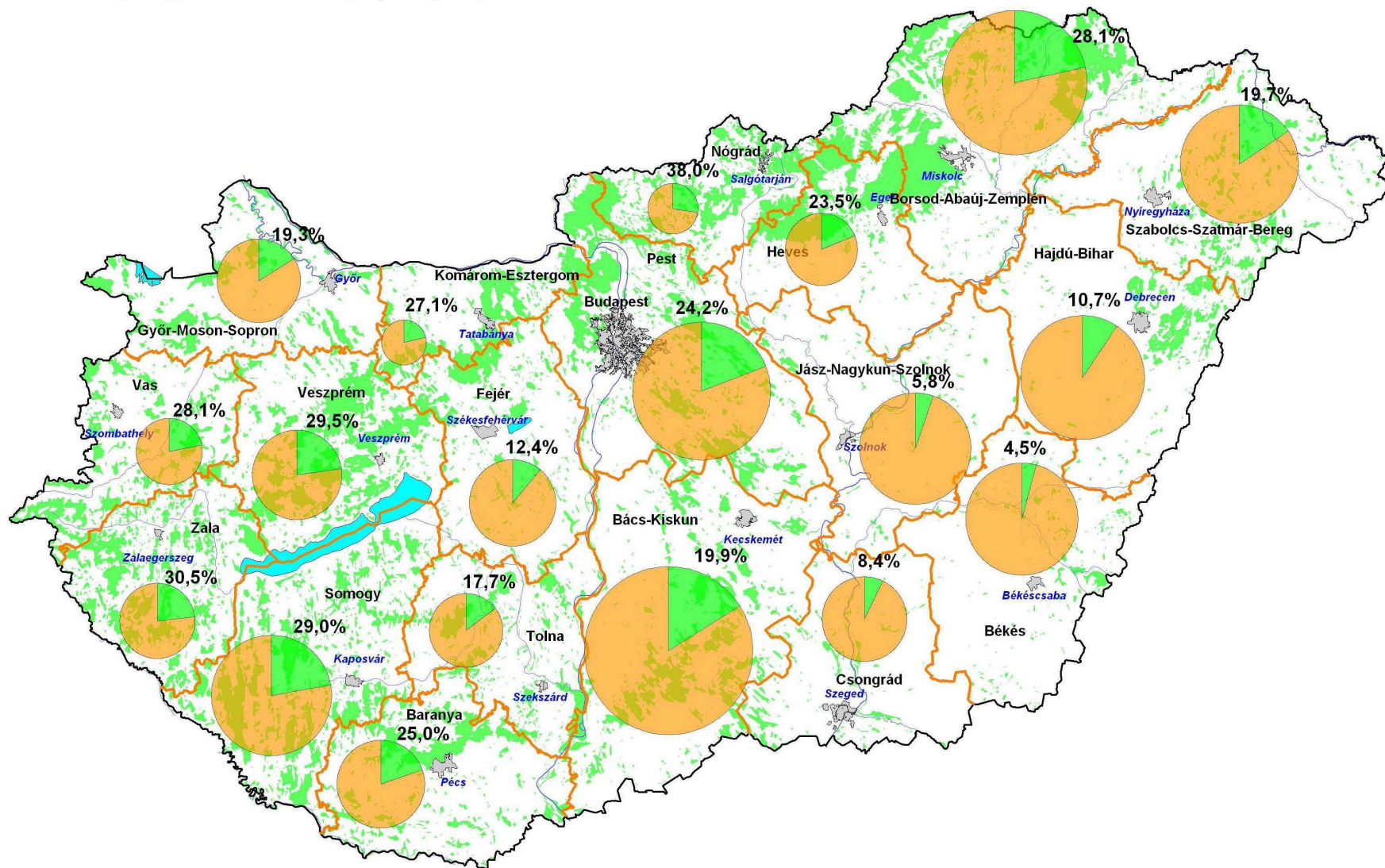
Az Országos Erdőállomány Adattár 2007. év végi aktuális adatai alapján az erdőgazdálkodás alá vont összes erdőtervezett terület 2.019.193 ha. Ebből erdőállománnyal borított terület 1.890.866 hektár (94 %). A különbözétként adódó 128.327 hektár (6 %) erdőgazdálkodási célokat szolgáló, de erdőállománnyal nem borított területet takar. A teljes erdőtervezett terület az ország területének 21,7 %-át teszi ki. Az erdőállománnyal borított terület alapján számított valós erdősültség 20,3 %.

Az ország megyéinek erdősültségét az alábbi táblázat és térkép szemlélteti.

Az ország megyéinek erdősültsége

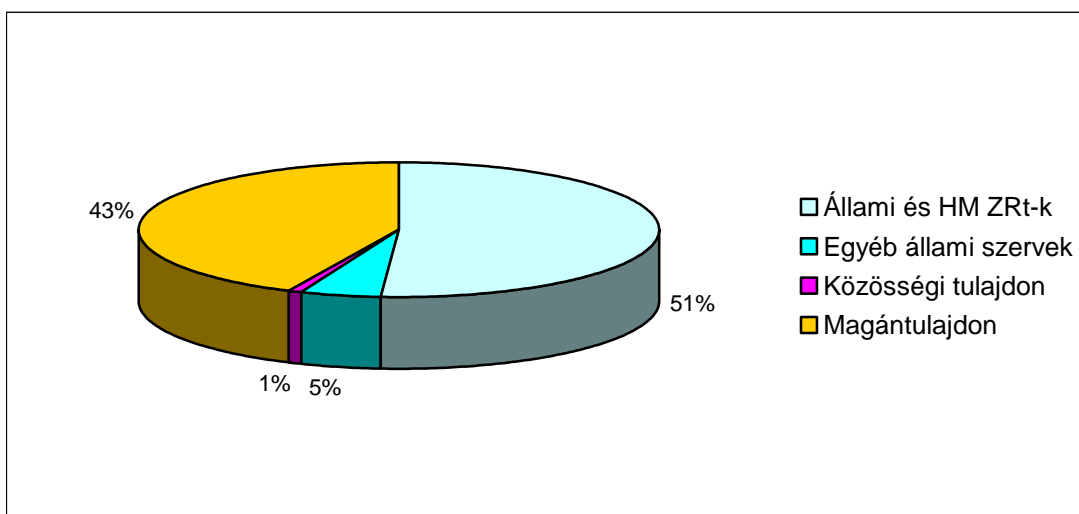
Megye	megye területe (ha)	erdőterület	erdősültség
		2008.I.1. (ha)	2008.I.1. (%)
Baranya	442949	110651	25,0
Bács-Kiskun	844515	168359	19,9
Békés	563102	25308	4,5
Borsod-Abaúj-Zemplén	724721	203598	28,1
Csongrád	426268	35795	8,4
Fejér	435876	54089	12,4
Győr-Moson-Sopron	420848	81423	19,3
Hajdú-Bihar	621056	66551	10,7
Heves	363722	85561	23,5
Komárom-Esztergom	226502	61286	27,1
Nógrád	254556	96824	38,0
Pest+Budapest	691843	167091	24,2
Somogy	603586	174829	29,0
Szabolcs-Szatmár-Bereg	593648	116747	19,7
Jász-Nagykun-Szolnok	558172	32242	5,8
Tolna	370321	65600	17,7
Vas	333615	93694	28,1
Veszprém	449279	132593	29,5
Zala	378411	115257	30,5
Összesen:	9302990	1887498	20,3

Az ország megyéinek erdősültsége (2008.jan.1)



Az erdőterületek tulajdonforma szerinti megoszlását a következő táblázat mutatja:

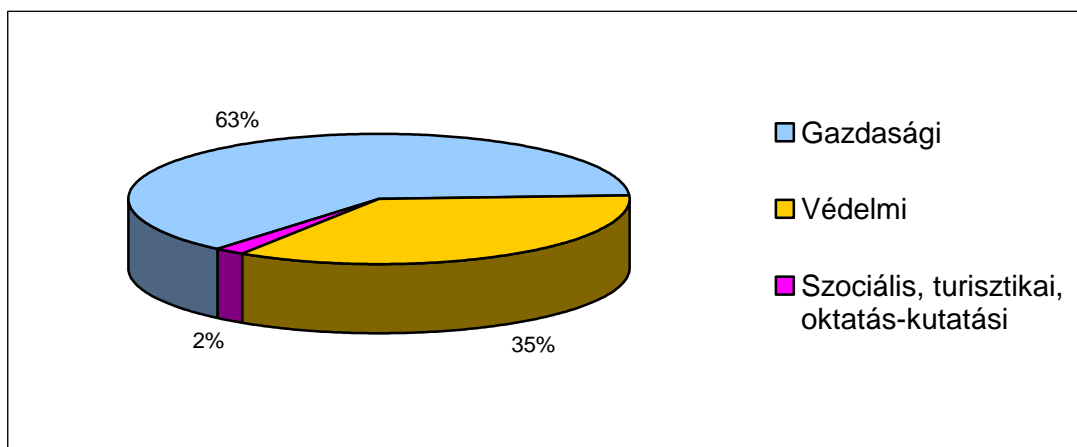
Tulajdonos	Területi arány (%)
Állami ZRt.-k és HM ZRt.-k	51
Egyéb állami szervek pl. VIZÜGY	5
Közösségi tulajdon pl. Önkormányzat	1
Magántulajdon	43



A magántulajdonú erdőterületek 23,5 %-án (az ország összes erdőterületének 10,1 %-a) még nincs bejegyzett erdőgazdálkodó, tehát üzemterv szerinti erdőgazdálkodást nem folytatnak.

A hazai erdők rendeltetés szerinti megoszlása a következő:

Gazdasági rendeltetésű 63 %, védelmi rendeltetésű 35 % (melyen belül a természetvédelmi rendeltetés 60 %), szociális-turisztikai, illetve oktatás-kutatási rendeltetésű pedig 2 %.



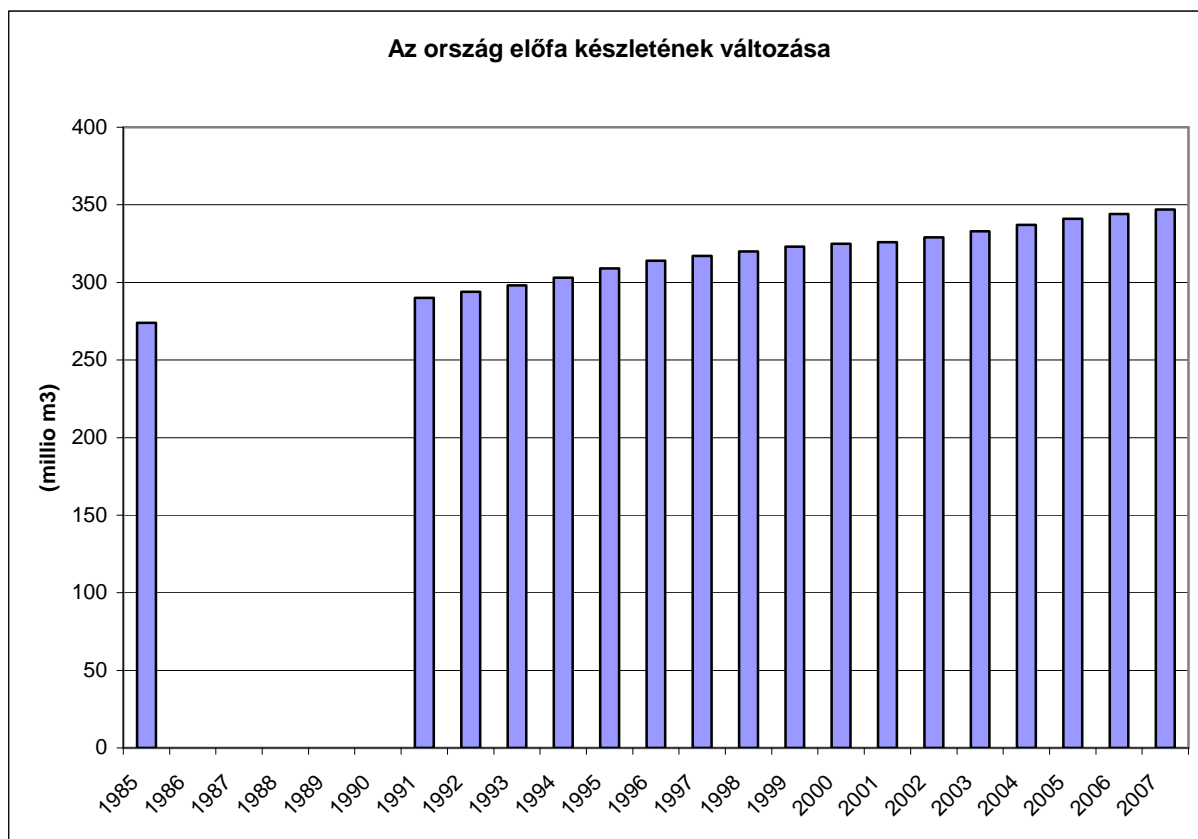
Az erdészeti igazgatás 2004-től kezdődően megteremtette a tervezési és igazgatási feltételeit annak, hogy a gazdálkodók alkalmazhassák a folyamatos erdőborítottságot biztosító, ökológiailag lényegesen kisebb bolygatással járó szálalásos erdőkezelési módszereket. A vágásos üzemmód mellett a természetszerű erdőgazdálkodást előtérbe helyező nem vágásos üzemmódú erdők fokozatos térnyerése figyelhető meg. A szálaló üzemmódú erdők területe 2007-ben a megelőző évhez képest közel másfélszeresére növekedett. A jövőben ezen üzemmódok területének további fokozatos növekedése várható.

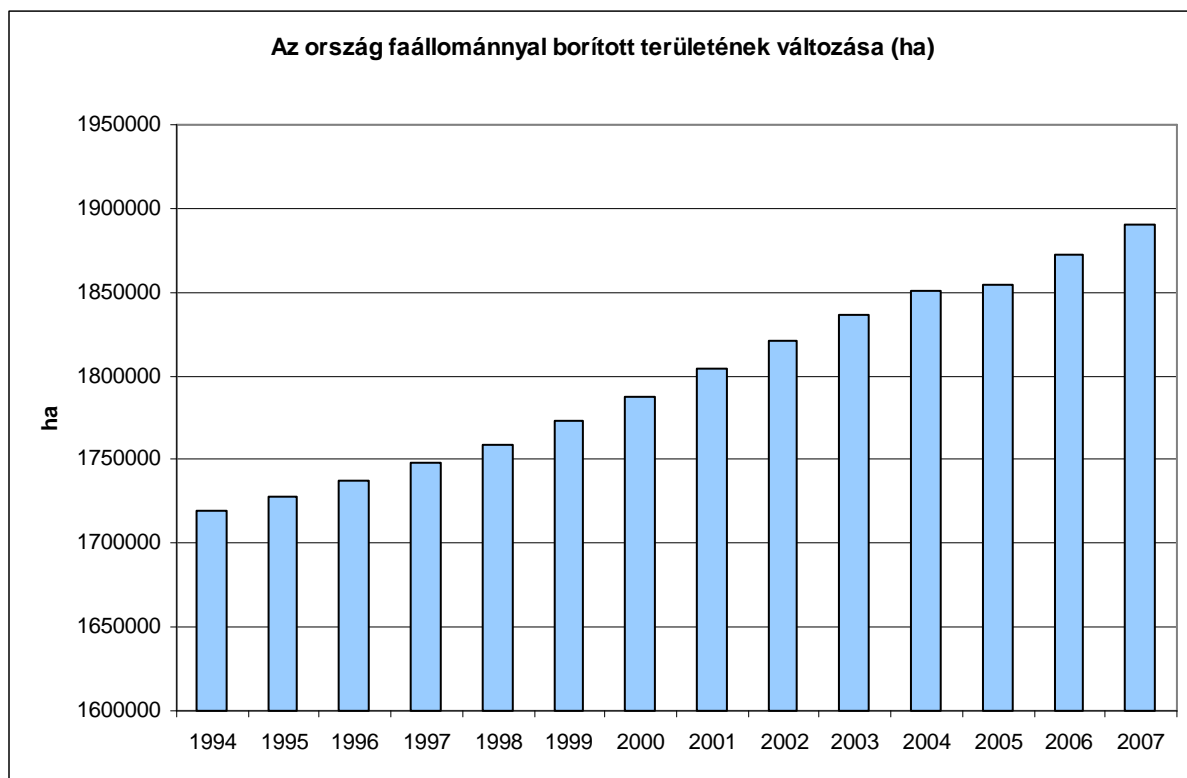
Az ország élőfa készlete az 1985. évi 274 millió m³-ről 2007-re 347 millió m³-re nőtt. Ez facsoportonkénti bontásban a következő szerint oszlik meg: tölgyek 24 %, cser 13 %, bükk 11 %, akác 13 %, gyertyán 5 %, egyéb kemény lomb 5 %, nyaralok 7 %, egyéb lágy lomb 7 %, fenyők 15 %.

**Az ország faállománnyal borított területének és élőfa készletének változása
1991-től 2007-ig (ha ill. millió m³)**

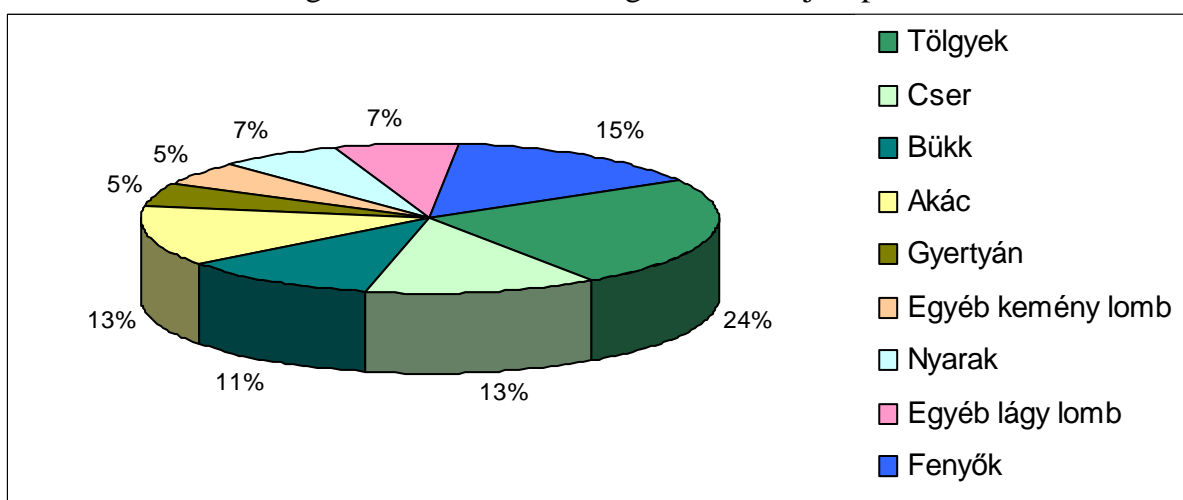
	1985	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
erdőterület (ha)					1719184	1727261	1737864	1748424	1758663
élőfakészlet (millió m ³)	274	290	294	298	303	309	314	317	320

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
erdőterület (ha)	1773297	1787398	1803922	1820693	1836429	1850809	1854562	1872206	1890866
élőfakészlet (millió m ³)	323	325	326	329	333	337	341	344	347





Az ország élőfa-készletének megoszlása fajtacsoportonként.



Az ország élőfa-készletének megoszlása fajtacsoportonként:

tölgyek	24 %	egyéb kemény lomb	5 %
cser	13 %	nyarak	7 %
bükk	11 %	egyéb lágy lomb	7 %
akác	13 %	fenyők	15 %
gyertyán	5 %		

A hazai erdők értékelésénél nem elhanyagolható szemponttá vált olyan vonatkozásban is megvizsgálni azok értékét, hogy milyen szerepet töltenek be a Kiotói Egyezmény szerint. 1990 (bázis év) óta – legnagyobb részt – az erdőtelepítések-

nek köszönhetően az ország erdősültsége közel 300 ezer hektárral növekedett. Az erdőterületeink szén (szén-dioxid) elnyelő képessége Kiotó kapcsán egyes számítások szerint a meglévő erdők esetében ~ 5 milliárd forint, az évente újonnan telepítendő erdőknek tulajdoníthatóan pedig újabb ~ 5 milliárd forint bevételt jelenthet évente az államnak.

Az erdőgazdálkodók a számukra üzemterv szerint rendelkezésre álló fakitermelési lehetőségüket a rendszerváltást követő időszakban minden évben csak részben használták ki, ezáltal is biztosítva a tartamos erdőgazdálkodást.

2007-ben 6,6 millió bruttó m³ fakitermelés történt.

Az erdőgazdasági ZRt-k átlagosan 81 %-ban, a HM ZRt.k 98 %-ban, az egyéb gazdálkodók pedig alig 50 %-ban használták ki az üzemtervi fahasználati lehetőségeiket, ami véghasználatok esetében a következő képet mutatta.

	terület (ha)	fatömeg (m³)
véghasználati lehetőség	26.100	5.401.400
végrehajtott fakitermelés	15.600	3.170.600
	60 %	59 %

A fakitermelések után fizetendő erdőfenntartási járulék 2008. január 1-től való megszűnése után a fenti arányok növekedni fognak, de az üzemtervi lehetőségek alatt fognak maradni.

Az erdőfelújítási kötelezettség az utóbbi 10 év átlagában egyenletesen 20.000 ha körül ingadozott.

Az erdőfelújítások átlagos átfutási ideje 7,9 év.

Az erdőfelújítások faállomány összetételére jellemző az őshonos fajok arányának enyhe növekedése a nemes nyarok és a fenyők rovására.

4.3.3. Az erdők és a természetvédelem

Az erdő mint a legösszetettebb szárazföldi életközösség a maga rendkívül gazdag biodiverzitásával felbecsülhetetlen értékeket rejt magában.

A több ezer növény- és állatfaj élőhelyének megőrzése elválaszthatatlan az erdők védelmétől.

Új erdők telepítése során nem csupán egy fatermelés céljából létesített „fás szárú ültetvény”-t hozunk létre, hanem egy sokszínű élőhely együttes alapjait is megteremtjük, amelyet folyamatosan népesítenek be az erdei életközösséget jellemző élőlények a talaj mikrofaunájától a lombkorona szintjének madárvilágáig bezárólag.

Az erdőben az egyes fajok természetes társulásai vagy egyes természeti ritkaságok előfordulása, indokoltá teszik az erdő védelmét, de az erdei ökoszisztéma megóvása, a táj jellegzetes arculatának megőrzése is fontos szempontja a védelemnek.

A KvVM Természetvédelmi Hivatal adataira szerint (2006. január 1.) az ország területének 9,4 %-a állt természetvédelem alatt az alábbi megoszlásban:

10	nemzeti park	486.055 ha
36	tájvédelmi körzet	324.014 ha
147	természetvédelmi terület	28.950 ha
<u>1392</u>	<u>helyi jelentőségű védett terület</u>	<u>37.532 ha</u>
	Védett természeti terület mindösszesen:	876.551 ha

Az országos jelentőségű védett természeti területekből az Adattár szerint az erdő-részletek területe 429.138 ha, amely a védett természeti területek 49 %-át teszi ki. A magas arány önmagában is jól jelzi az erdők természetvédelmi fontosságát.

A Natura 2000 hálózat az Európai Unió két természetvédelmi irányelve alapján kijelölendő területeket – az 1979-ben megalkotott madárvédelmi irányelv (79/409/EGK) végrehajtásaként kijelölendő különleges madárvédelmi területeket és az 1992-ben elfogadott élőhelyvédelmi irányelv (43/92/EGK) alapján kijelölendő különleges természet-megőrzési területeket – foglalja magába.

A hazai területek kijelölése Uniós elvárás, mely az irányelvben előírt kritériumok figyelembe vételével történik. Az eddig kijelölt Natura 2000 területek mintegy 1,95 millió hektárt tesznek ki, mely az ország területének 20,9 %-a.

A védett természeti területeken lévő erdőterületek természetvédelmi kategóriákba sorolása a következő:

Védett természeti területeken lévő erdőterületek

	Erdőterület (ha)	Erdőterületből a fokozottan védett (ha)
Nemzeti parkok	223.003	46.733
Tájvédelmi körzetek	174.948	18.244
Természetvédelmi területek (országos jelentőségű)	13.927	1.157
Országos jelentőségű védett terület összes	411.878	66.134
Helyi természetvédelmi területek	16.954	458
Kategóriába nem sorolt területek	306	29
Összesen:	429.138	66.621

Az országban jelenleg 58 db erdőrezervátum 3.464 ha magterülettel, 8.129 ha védőzónával, (összesen 11.593 ha) található, ami jelzi, hogy elődeink az ország minden tájegységében hagytak ránk olyan védelemre érdemes erdőtömböket, amelyekben a természetes állapotok megőrződtek.

Jelenleg újabb 5 terület erdőrezervátummá nyilvánítása van folyamatban 1.555 ha területtel.

5. AZ ELMÚLT IDŐSZAK ERDŐTELEPÍTÉSI TEVÉKENYSÉGÉNEK VIZSGÁLATA (1990-2007)

Hazánkban a rendszerváltást megelőző 35 évben az erdőtelepítésnek mélyen gyökerező hagyományai alakultak ki a termőföldet kezelő gazdáknban, tulajdonosokban. A rendszerváltást követően a földprivatizáció eredményeként termőföldhöz jutott gazdálkodók számára az erdőtelepítés nem volt idegen, hiszen az előző 35 év fél millió ha-nyi erdőtelepítései mindannyiunk környezetében zajlottak le, szolgálva ezáltal a társadalom gazdasági és közjóléti igényeinek kielégítését, illetve természetvédelmi és környezetvédelmi célkitűzéseinek teljesítését.

A piacgazdaságra való átállás, a mezőgazdasági termelés jövedelemtermelő képességében bekövetkezett kedvezőtlen változások elgondolkottatták a földtulajdonosokat, milyen módon hasznosítsák földterületüket.

A tulajdonviszonyok átalakítása, az agrárkonceptió nélkül elkezdett földosztás egyik eredménye lett, hogy elaprózott földtulajdon szerkezet alakult ki, és a földhasználat elvált a földtulajdonlástól.

Tovább növekedett a parlagon lévő területek aránya, mivel az új gazdák, az új mezőgazdasági vállalkozók többsége a földön kívül sem tőkével, sem munkaeszközzel, sem az önálló gazdálkodáshoz szükséges árualappal nem rendelkezett, nem is beszélve a szakmai, jogi és pénzügyi ismeretek hiányáról.

A helyzetet súlyosbította, hogy elmaradt az ingatlan-nyilvántartás rendbetétele, a földhivatali szervezet megerősítése.

A földhasználati viszonyokban napjainkig jelentős áttörés nem volt tapasztalható, annak ellenére, hogy a termőföld ésszerű hasznosítása kiemelt agrárpolitikai céllá vált.

Országos becslések alapján a mezőgazdaság művelt területeinek mintegy 30 %-án a szántóföldi termelés egyre kevésbé biztosítja a tisztességes megélhetéshez szükséges jövedelmet.

Elengedhetetlenné válik az alacsony termelékenységű, illetve felhagyott szántók, rétek, legelők, lejtős és nehezen megközelíthető területek, folyópartok, vízjárásos területek racionális földhasznosítása, a termelési szerkezet átalakítása: erdősítés, gyepesítés, extenzív állattartás, energiatermelés, a talajadottságokhoz igazodó új kultúrák bevezetése.

5.1. Tervezett és megvalósult erdőtelepítések

Az elmúlt, közel két évtized erdőtelepítéseit két kormányzati program határozta meg.

- *Az első erdőtelepítési program* az 1991-2000. közötti időszakra 150 ezer ha új erdő telepítését célozta meg a periódus elején egyenletesen növekvő, majd egyenletes ütemű megvalósulást feltételezve. A megvalósult erdőtelepítések mértéke 65.755 ha lett, ami a tervezett állapotnak csak a 44 %-a. A mélypont 1993-ban és 1994-ben volt, amikor is 3.225 ha, illetve 2.874 ha erdőt telepítettek. A periódus

második felében 1997-től 2000-ig végig meghaladta az évenkénti erdőtelepítés a 8.000 ha-t, de a tervezett mennyiségtől messze elmaradt ezekben az években is. A termőföld privatizációt követő években az ingatlannyilvántartási bejegyzések késedelme, valamint az új földtulajdonosok döntésképtelensége nagyon jól tükröződött az erdőtelepítések visszaesésén. Az évtized második felében már látható volt, hogy az új földtulajdonosok nagy többsége elkezdett gazdálkodni a földjével és az ösztönzők hatására az erdősítésre, mint a gyengébb minőségű termőhelyek sajátos hasznosítási módjára is ráértett.

- **A második erdőtelepítési program** 2001-2010. közötti évekre készült és ugyancsak 150 ezer ha erdőtelepítést célozott meg egyenletes – évi 15 ezer ha-os - kivitelezéssel.

Ez a program sikeresebben indult és az eddig eltelt 7 év alatt az előző évtizedhez viszonyítva lendületesebb folytatás is valósult meg.

A hét év alatt elvégzett 90.420 ha telepítés átlagosan 12.917 ha/év teljesítést jelent.

Az eddig eltelt időszak mélypontja a 2004-es és 2005-ös év volt, amikor 7.574 ha, illetve 7.658 ha erdő telepítése történt meg.

Ez a mélypont egyértelműen az Európai Unióhoz való csatlakozásunkkal és az azzal kapcsolatos támogatási rendszer változásával hozható összefüggésbe.

Mint minden gazdasági tevékenységet, így az erdőtelepítést is az anyagi érdekelt-ség, az ahhoz kapcsolódó ösztönző rendszer működtetése jelentős mértékben befolyásolja.

Amíg az uniós tagságunkkal összefüggő új (magasabb telepítési egységárakat és jövedelempótló támogatást tartalmazó) támogatási rendszer működtetése életbe nem lépett, az erdőtelepítési hajlandóság visszafogottabb volt. Sokan halasztották későbbre az erdőtelepítést, amit aztán igazol a 2007. évi (az elmúlt 25 évben nem tapasztalt mértékű 18.947 ha-os) erdőtelepítés, ami 26,3 %-kal haladta meg az azévi 15.000 ha-ra tervezett mértéket.

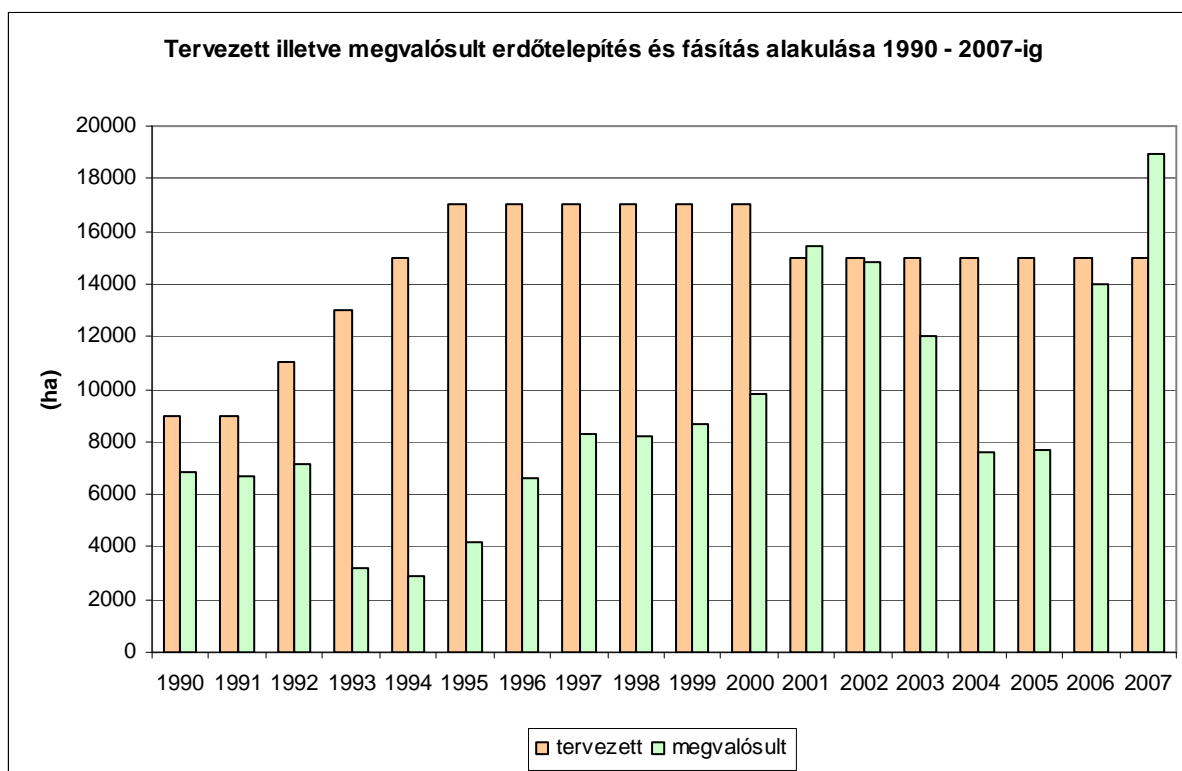
Összességében a 2001-2010-ig tartó időszakra prognosztizált 150 ezer ha telepítés időarányos részének (105.000 ha) teljesítése 86,1 %-ban teljesült (90.420 ha), ami éves átlagban 12.917 ha első kivitelű erdőtelepítés megvalósulását jelenti.

A telepítők számára kedvezőnek ítélt támogatási rendszer további működése esetén a korábbi időszakokban tapasztaltaknál nagyobb mértékű évenkénti telepítés várható, és a 10 évre tervezett 150 ezer ha-nyi erdő telepítése megvalósítható lesz.

**Tervezett illetve megvalósult erdőtelepítés és fásítás alakulása
1990-től 2007-ig (ha)**

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
tervezett	9000	9000	11000	13000	15000	17000	17000	17000	17000
megvalósult	6878	6709	7138	3225	2874	4180	6610	8319	8204
arány %	76,4	74,5	64,9	24,8	19,2	24,6	38,9	48,9	48,3

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	összesen
tervezett	17000	17000	15000	15000	15000	15000	15000	15000	15000	264000
megvalósult	8706	9790	15408	14830	12014	7574	7658	13989	18947	163053
arány %	51,2	57,6	102,7	98,9	80,1	50,5	51,1	93,3	126,3	61,7



5.2. Megvalósult erdőtelepítések jellemzése

5.2.1. Országos jellemzés

Az ország erdőterülete a II. világháborút követő erdősítési kampány beindítása óta évről-évre folyamatosan növekszik.

Az erdőterület változását pozitív irányban érinti az erdőtelepítés, ugyanakkor viszonylag kicsi és változó mértékben, de véglegesen szűnnek is meg erdőterületek, általában építési területek biztosítása (pl.: utak, autópályák) céljából. A végleges terület igénybevételeket sok esetben csererdősítési kötelezettség terheli, ami a megszűnt erdőterület pótlását megoldja.

Az erdőterület növekedése ugyanakkor még abból is adódik, hogy a szukcessziós fejlődés következtében a parlagon hagyott, nem művelt földterületek (sok esetben felhagyott zártkertek) egy üzemtervezési ciklus alatt olyan mértékben beerdősülnek, hogy erdőnek minősíthetők.

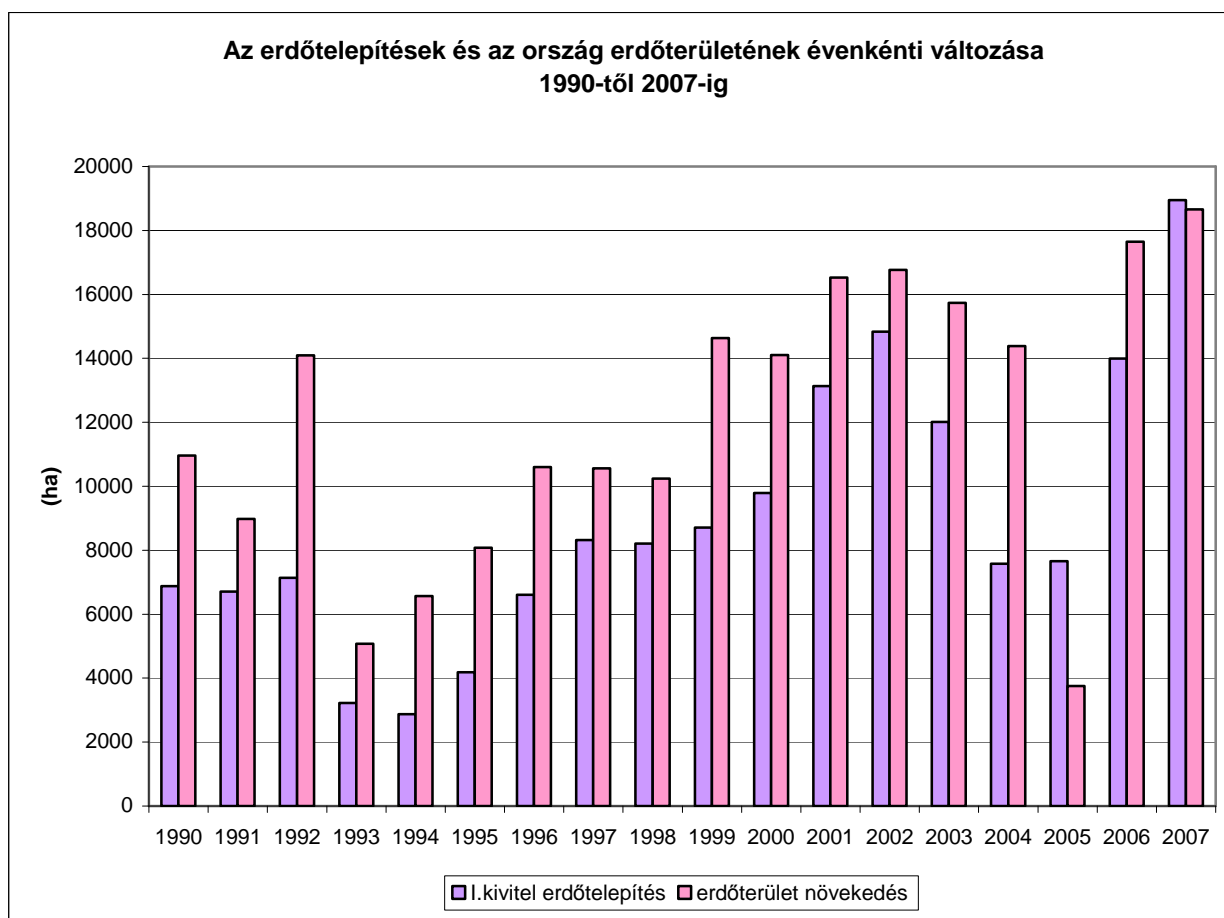
A telepített és spontán beerdősült területek, valamint a véglegesen igénybe vett erdőterületek egyenlege adja az adott időszak erdőterület növekményét.

Az alábbi táblázat és grafikon a vizsgált időszak erdőtelepítéseit és erdőterület bővülését mutatja.

Az erdőtelepítések és az ország (faállománnyal borított) erdőterületének változása 1990-től 2007-ig (ha)

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
I.kivitel erdőtelepítés	6878	6709	7138	3225	2874	4180	6610	8319	8204
erdőterület növekedés (faállománnyal borított ter.)	10956	8975	14093	5077	6570	8077	10602	10560	10239

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	Osszesen
I.kivitel erdőtelepítés	8706	9790	13137	14830	12014	7574	7658	13989	18947	160782
erdőterület növekedés (faállománnyal borított ter.)	14633	14101	16524	16770	15735	14380	3753	17643	18660	217348



5.2.1.1. Az erdőtelepítések szektoronkénti megoszlása

Az erdőtelepítési tevékenység szektoronkénti vizsgálatakor megállapítható, hogy az erdőtelepítések meghatározó többségét a magánszektor tulajdonosi köre végezte (az erdőtelepítések 93,7 %-át). A közösségi (pl. Önkormányzati) erdőtelepítések aránya 1,1 %.

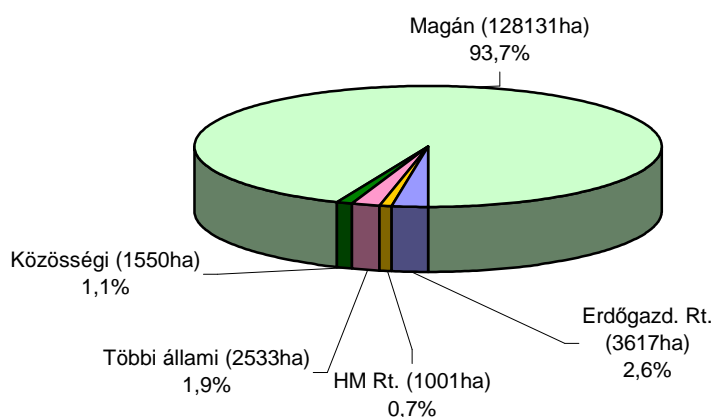
Az állami szektorban történt az erdőtelepítések 5,2 %-a, melyből 3,3 %-ot az állami és HM erdőgazdaságok teljesítettek, 1,9 %-ot pedig az egyéb állami szervezetek (pl. Vízügyi Igazgatóságok, stb.).

(Az erdőtelepítések szektoronkénti megoszlásának vizsgálatára adatok 1994-től 2007-ig álltak rendelkezésre.)

Erdőtelepítés I. kivétel megoszlása szektoronként 1994-től 2007-ig (ha)

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	Összesen	%
Erdőgazd. Rt.	230	136	347	396	180	285	273	250	256	257	185	206	105	511	3617	2,6
HM Rt.	0	146	15	5	212	161	101	96	164	57	22	22	0	0	1001	0,7
Többi állami	0	0	0	0	0	0	0	319	334	584	231	400	665	0	2533	1,9
Állami össz.:	230	282	362	401	392	446	374	665	754	898	438	628	770	511	7151	5,2
Közösségi	0	0	0	0	0	0	0	418	386	225	179	156	100	86	1550	1,1
Magán	2644	3898	6248	7918	7812	8260	9416	12054	13690	10891	6957	6874	13119	18350	128131	93,7
Közösségi és magán össz.	2644	3898	6248	7918	7812	8260	9416	12472	14076	11116	7136	7030	13219	18436	129681	94,8
Mindösszesen	2874	4180	6610	8319	8204	8706	9790	13137	14830	12014	7574	7658	13989	18947	136832	100,0

Erdőtelepítés I. kivétel megoszlása szektoronként 1994-2007-ig



Az erdőtelepítések nagymértékű eltolódása a magántulajdon irányába egyértelmű, hiszen a rendszerváltást követően a termelőszövetkezetek földterületeinek privatizációjával a magánszemélyek tulajdonába került földterületeken folytatódhatott az az erdőtelepítési folyamat, amit addig a termelőszövetkezetek kezdtek el.

Ezért is történt átmeneti megtorpanás a rendszerváltást követő években, amíg a tulajdonviszonyok hivatalosan is rendeződtek, valamint kialakultak az erdőtelepítést motiváló érdekviszonyok a magánszektorban.

Az állami szektor (erdőgazdaságok, vízügy, stb.) mérsékelt arányú részvállalása az erdőtelepítési programokból azzal magyarázható, hogy állami tulajdonú földterület csak nagyon korlátozott mértékben állt rendelkezésre.

Az állami tulajdonú erdészeti részvénytársaságok erdőtelepítésben való részvétele akkor kaphat nagyobb hangsúlyt, ha az állam által a nemzeti földalapba felvásárolt területek ilyen célú hasznosítására (kb. 30 ezer ha) az erdőgazdaságok felkérést kapnak.

5.2.1.2. *Az erdőtelepítések célállomány típusai*

Az erdőtelepítések az ország tájképi állapotának változására is jelentős hatást gyakorolnak.

A táj képezésében különösen az őshonos elegyes erdőállományok játszanak pozitív szerepet, de a nem őshonos fajokból álló erdőállományok is értéknövelő hatásúak lehetnek az adott tájegység arculatának alakulásában.

Az erdőtelepítésekben alkalmazott célállománytípusok aránya különböző és az ország egyes térségeire jellemző, de ugyanakkor nem csak térben, de időszakonként is változik.

A rendszerváltást megelőző időszak legnépszerűbb fafaja az akác volt (26,5 %), amelytől alig maradt el a fenyő (24,0 %), ami gyakorlatilag az erdeifenyő és feketeifenyő fajokat jelentette.

Az akác esetében a népszerűség okai az egyszerű termesztés, a gyors növekedés, a rövid vágásforduló és sokrétű felhasználhatóság voltak, valamint az sem elhanyagolható, hogy végvágás utáni sarjzattal a felújításuk problémamentesen megoldható.

A fenyők esetében a termőhely iránti szolid igényesség, a viszonylag gyors növekedés és az előhasználatok során már értékelhető papírfa alapanyag termelése népszerűvé az alkalmazásukat.

A fenyő az akáccal együtt az alföldi homoktalajok jellemző erdőalkotó fafajáivá váltak.

Meghatározó arányt képviseltek a hazai nyár és egyéb lágylombos fajok kategóriájába sorolt fajok, amelyek 19,3 %-ot képviseltek. A nemes nyár 13,0 %-os és a tölgy 12,3 %-os részaránya is nagyon figyelemre méltó.

A nemes nyárat a megfelelő termőhelyre telepítésük esetén nem ok nélkül kedvelték, hiszen a termesztési technológia kialakult, a növekedésük gyors, faho-

zamuk a többi fafajhoz képest kiemelkedő és az újabb klónok folyamatos megjelenése az alkalmazhatóságuk feltételeit javította.

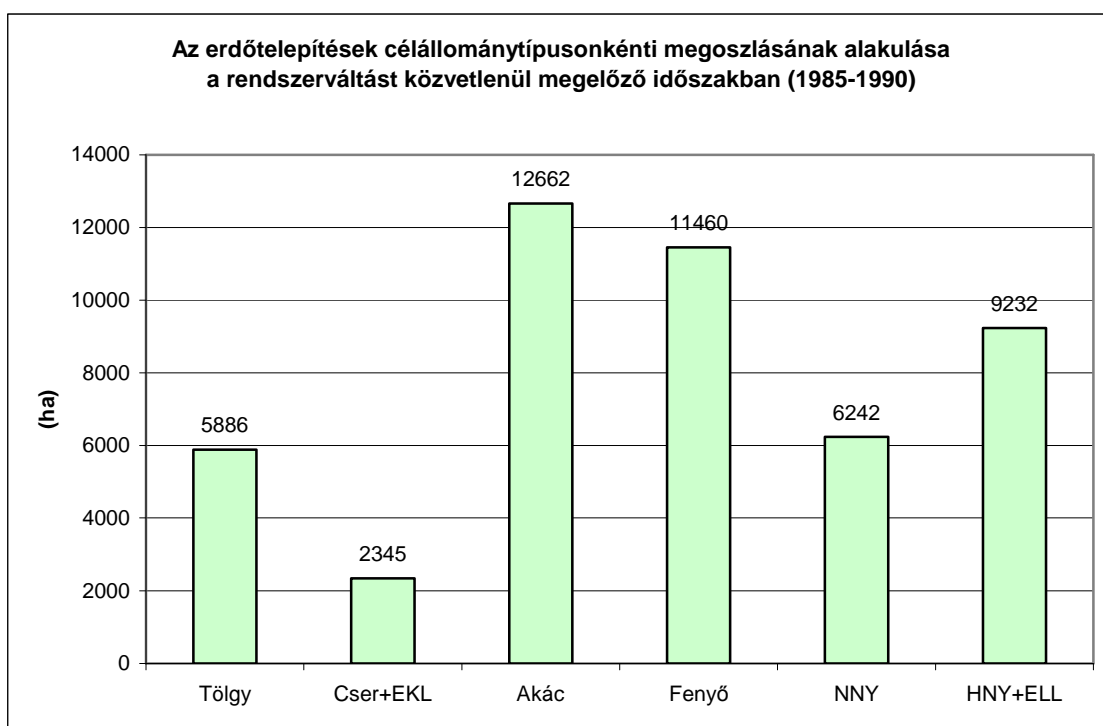
Rövid termesztési ciklusuk belátható időléptékű, az előhasználatokból néhány éven belül már értékesíthető anyagot lehet nyerni és a véghasználati fatömeg is keresett, könnyen értékesíthető alapanyagnak számít.

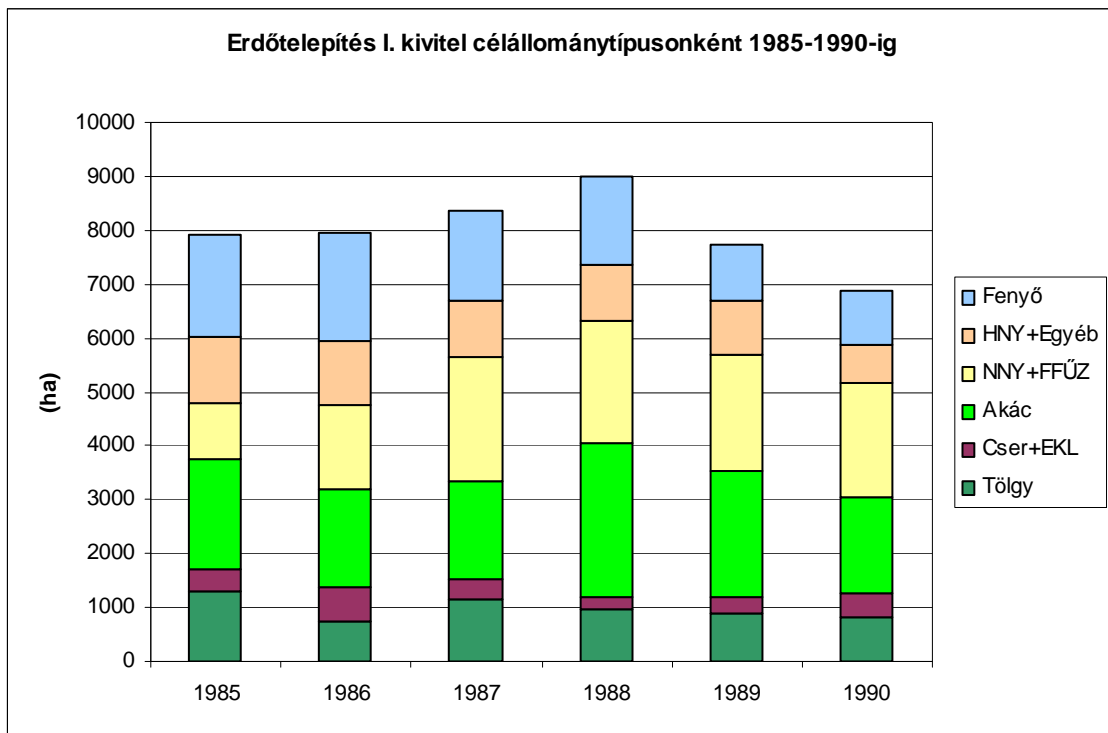
A tölgyek telepítése a rendszerváltást megelőző időszakban kevésbé volt népszerű, a 80-as évek második felében viszont már jelentős mértékűvé nőtte ki magát. A tölgy népszerűtlensége a lassú növekedésének, gondozásigényes nevelésének köszönhető, valamint annak, hogy hosszú termesztési ciklusából fakadóan a haszon csak több generáció múlva jelentkezik.

Erdőtelepítés I. kivitel célállománytípusonként 1985-től 1990-ig (ha)

	1985	1986	1987	1988	1989	1990	6 év összesen
Tölgy	1295	758	1159	966	884	824	5886
Cser+EKL	423	603	368	226	293	432	2345
Akác	2028	1822	1804	2853	2355	1800	12662
NNY+FFŰZ	1053	1581	2315	2266	2151	2094	11460
HNY+Egyéb	1223	1193	1032	1056	1024	714	6242
Fenyő	1897	1985	1680	1632	1023	1015	9232
Osszesen:	7919	7942	8358	8999	7730	6879	47827

1 évi átlagos kivitel 7971 ha





A rendszerváltást követően az új földtulajdonosok körében még népszerűbbé vált az akác alkalmazása az erdőtelepítésben, aminek következtében az akác részaránya az elmúlt 18 év erdőtelepítéseiben közel tíz százalékkal nőtt és elérte a 34,4 %-ot. A fenyő részaránya viszont radikálisan csökkent a rendszerváltást megelőző időszak 24,0 %-os arányáról 3,6 %-ra.

A nemes nyár és a fűz aránya 24,1 %-ra emelkedett.

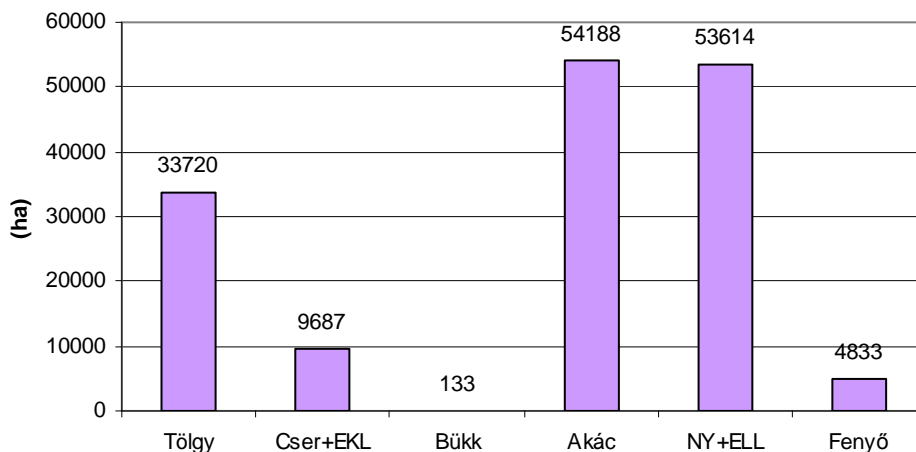
Az akác és a nemes nyár részarány növekedésének háttérében ugyanúgy mint régebben a gyors növekedés, az egyszerű és olcsóbb telepítési és ápolási technológia, a rövid vágásforduló és a belátható időn belüli hozam áll.

Szerencsére a tölgy telepítések részaránya jelentősen, közel 10 %-kal, 21,1 %-ra nőtt. Ennek oka elsősorban a tölgy telepítési támogatás egységárának növekedése (ami által nyereségessé vált a telepítés), másrészt pedig az, hogy kialakult a tölgy telepítések gyakorlata és az előző évek tapasztalata alapján bebizonyosodott, hogy a megfelelő technológia betartásával nagyon szép tölgyeseket lehet telepíteni.

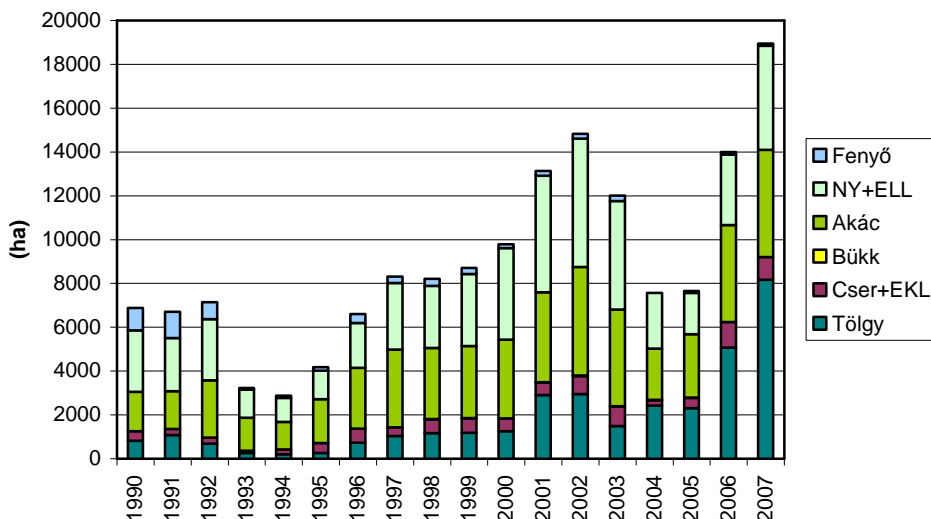
Erdőtelepítés I. kivétel célállományonként
1990-től 2007-ig

év	Tölgy	Cser+EKL	Bükk	Akác	NNY+FFU	HNY+ELL	Erdeifenyő	Feketefenyő	Luc+EGYF	Osszesen
1990	824	432	0	1800	2094	714	231	713	71	6879
1991	1086	266	0	1737	1622	799	235	909	55	6709
1992	690	273	0	2615	2196	593	214	475	82	7138
1993	261	105	0	1502	958	331	25	43	0	3225
1994	208	212	0	1262	986	109	34	60	3	2874
1995	257	466	0	1991	1113	184	8	157	4	4180
1996	734	641	5	2762	1697	350	28	385	8	6610
1997	1041	386	0	3553	2404	630	26	267	12	8319
1998	1162	642	14	3241	2052	781	9	293	10	8204
1999	1181	663	8	3290	2397	887	42	167	71	8706
2000	1262	583	1	3585	3004	1171	49	122	13	9790
2001	2909	569	11	4103	3909	1411	88	125	12	13137
2002	2954	815	33	4952	4591	1263	81	127	14	14830
2003	1486	902	6	4408	3502	1455	75	173	8	12015
2004	2427	246	21	2327	1622	923	5	2	1	7574
2005	2308	468	10	2894	1283	598	10	86	0	7657
2006	5070	1165	8	4425	1622	1592	26	81	0	13989
2007	8168	1030	0	4899	1699	3045	6	99	2	18948
Osszesen	34028	9864	117	55346	38751	16836	1192	4284	366	160784
%	21,2	6,1	0,1	34,4	24,1	10,5	0,7	2,7	0,2	100,0

Az erdőtelepítések célállománytípusonkénti megoszlásának alakulása
1990 - 2007 időszakban



Erdőtelepítés I. kivétel célállománytípusonként 1990-től 2007-ig



5.2.1.3. Az erdőtelepítések rendeltetés szerinti megoszlása

Magyarországon minden erdőben többcélú erdőgazdálkodás folyik, melynek során egyszerre kell érvényre jutnia az erdő valamennyi funkciójának. A rendeltetések meghatározzák az erdőterületek lehetséges hasznosítását, és a bennük folytatható gazdálkodás szakmai kereteit. Minden erdőrésztletre egy elsődleges és két további rendeltetés rögzíthető. A három rendeltetés rögzíthetőségével jól kifejezhető az erdőterületekkel kapcsolatban megfogalmazott sokrétű funkcionalitás.

A rendeltetés meghatározása a telepített erdők esetében a nyilvántartásba vételükkor megtörténik.

Az erdőtelepítési tevékenység általában több motiváció hatására valósul meg. A régmúlt, rendszerváltást megelőző időszakban a jobb termőföldekkel rendelkező termelősövetkezetek a gyengébb minőségi osztályú (alacsony kataszteri jövedelmű, erodált, meredek) szántóikat erdősítették a racionális földhasznosítás szellemében.

A gyengébb adottságú termelősövetkezetek, amelyek szántóinak kataszteri tiszta jövedelem (AK/ha) átlaga 17 közelében volt, a támogatottsági pozíciójuk megtartása érdekében a gyenge szántóikat nem vonták ki a mezőgazdasági művelés alól erdősítés céljára, nehogy elveszítsék addigi támogatottságukat.

Később a magánterületek erdősítésekor már egyértelműen az volt a fő motivációs tényező, hogy az erdőtelepítés következményeként létesült új erdő a tulajdonos számára elérhető időn belül (akár már az erdőtelepítési tevékenység végzése alatt is) hasznot hozzon.

Ha az egyes szektorokban végzett erdőtelepítéseket az erdő rendeltetése szerint vizsgáljuk, megállapítható, hogy közjóléti rendeltetési céllal nagyon kevés erdőt létesítettek (a telepített erdők 0,3 %-a). Ez természetesnek is tekinthető, hiszen az új telepítésű erdő a közjóléti elvárások teljesítésére majd csak évtizedek múltán lesz alkalmas. Mindenesetre dícsérendő és nagyfokú előrelátásról árulkodik az a szemlélet, ha egy földtulajdonos (bármelyik szektorban) már a telepítés idején meglátja a későbbi közjóléti hasznosítás lehetőségét és erre a sajátos igénybevételeire gondolva választja meg a telepítés helyszínét, az alkalmazott fafajok körét, esetleg a feltáró úthálózatot vagy a tisztások helyét is kialakítja.

A telepített erdőknek a vizsgált időszakban 5,3 %-a kapott védelmi rendeltetést. Az állami szektorban a telepítések területének 15,7 %-át, a közösségi szektorban 22,2 %-át sorolták e rendeltetésbe. A magánszektorban telepített erdők esetében a védelmi rendeltetésű erdők aránya mindössze 5,6 %.

A védelmi rendeltetés elsősorban természetvédelmi védettséget takar és összefügg a NATURA 2000 élőhelyvédelmi program területkijelölésével, de megtalálhatók a vízvédelmi, talajvédelmi és településvédelmi célból e rendeltetésbe sorolt erdők is.

A telepített erdők döntő többségét azzal a céllal hozza létre a tulajdonosa, hogy az erdőből rövidebb vagy hosszabb időtávon belül jövedelme származzon.

Az állami szektorban az erdőtelepítések 84,2 %-a, a közösségi szektorban 77,4 %-a gazdasági rendeltetést kapott a vizsgált 18 évnyi időintervallumban.

Ugyanakkor a magánszektorban telepített erdők 94,2 %-át létesítették elsődlegesen a jövedelemszerzés céljával. Ezeket az erdőket gazdasági rendeltetésbe sorolta be az erdészeti igazgatás.

Ha a vizsgált időszak összes (160.783 ha) erdőtelepítését vizsgáljuk, akkor is meghatározó többségű a gazdasági rendeltetésű erdő.

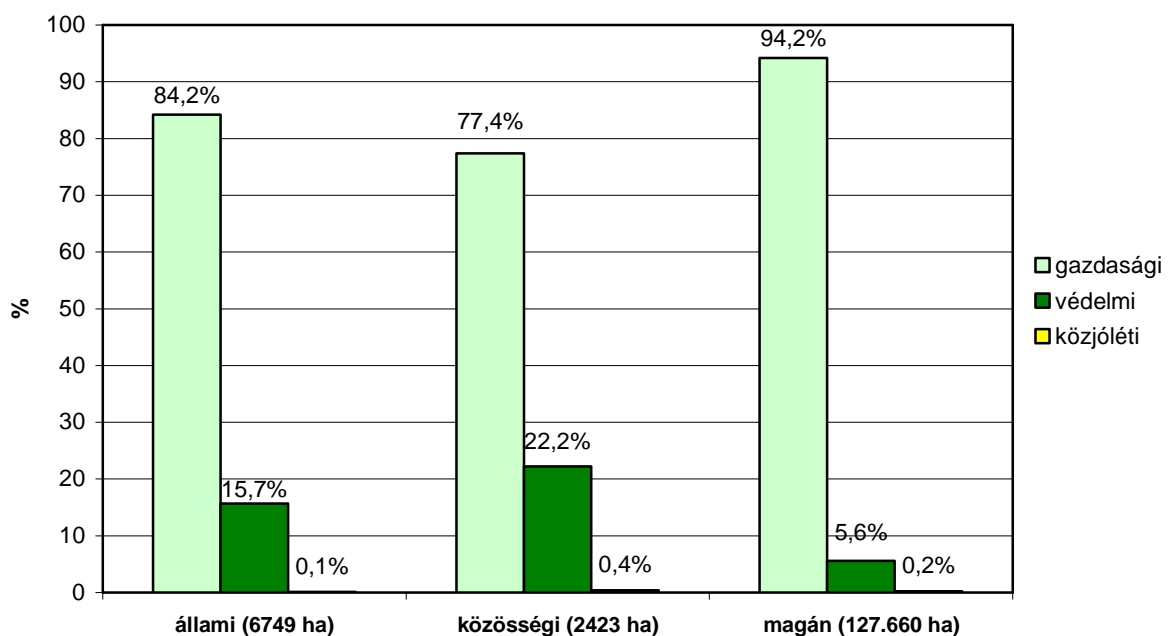
Ez azért is alakult így, mert a vidékfejlesztési célok új perspektívákkal töltötték fel az erdő birtoklását és telepítését, egyszersmind nagyobb fontosságot tulajdonítva neki mind gazdasági, mind pedig társadalmi téren. Az erdő társadalmi hasznai komoly haszonvételi formát jelenthetnek a tulajdonosnak, azon túl, hogy a képződő faanyag jövedelmet adhat olyan területeken is, ahol a mezőgazdasági termelés nem jövedelmező.

Az EU energiapolitikája és a hozzá alkalmazkodó magyar politika egyaránt célul tűzte ki az energiatermelésben a megújuló erőforrások arányának növelését, melynek meghatározó hányadát biomasszára és ezen belül pedig a faanyagra alapozzák. Ez a törekvés távlatokat jelent az amúgy is erdős európai és a hazai erdő- és faipar számára, felértékelve az élőfakészleteket és az erdőt.

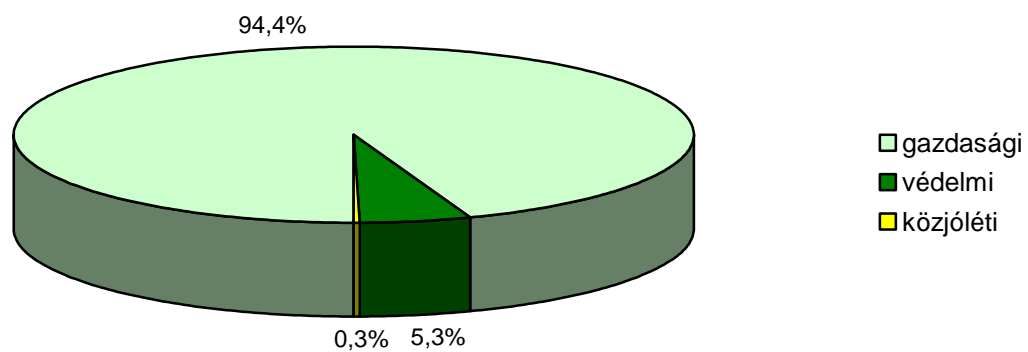
Erdőtelepítések I. kivétel rendeltetés szerinti megoszlása 1990-től 2007-ig (ha)

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	összesen	%
az állami szektorban																				
gazdasági					224	124	342	387	162	283	441	522	537	741	355	430	702	430	5680	84,2
védelmi					0	10	5	9	18	2	70	143	217	157	83	198	68	81	1061	15,7
közjóléti					6	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	8	0,1
összesen					230	136	347	396	180	285	511	665	754	898	438	628	770	511	6749	100,0
a közösségi szektorban																				
gazdasági					0	0	0	2	155	157	261	331	314	214	170	130	76	66	1876	77,4
védelmi					0	146	15	3	57	4	69	87	72	7	9	24	24	20	537	22,2
közjóléti					0	0	0	0	0	0	4	0	0	4	0	2	0	0	10	0,4
összesen					146	15	5	212	161	334	418	386	225	179	156	100	86	2423	100,0	
a magán szektorban																				
gazdasági					2426	3563	5998	7673	7474	8154	8611	11780	13148	10376	6744	6236	12154	15863	120200	94,2
védelmi					184	267	238	188	329	96	317	272	540	505	213	637	954	2469	7209	5,6
közjóléti					34	68	12	57	9	10	17	2	2	10	0	1	11	18	251	0,2
összesen					2644	3898	6248	7918	7812	8260	8945	12054	13690	10891	6957	6874	13119	18350	127660	100,0
az összes telepítés esetében																				
gazdasági	6558	6352	6649	3046	2650	3687	6340	8062	7791	8594	9313	12633	13999	11330	7269	6797	12932	17870	151872	94,4
védelmi	278	321	432	163	184	423	258	200	404	102	456	502	829	670	305	858	1046	1054	8485	5,3
közjóléti	43	36	57	16	40	70	12	57	9	10	21	2	2	14	0	3	11	23	426	0,3
összesen	6879	6709	7138	3225	2874	4180	6610	8319	8204	8706	9790	13137	14830	12014	7574	7658	13989	18947	160783	100,0

Erdőtelepítések I. kivétel rendeltetés szerinti megoszlása az egyes szektorokon belül (%) (1994-től 2007-ig időszakban)



Erdőtelepítések I. kivétele rendeltetés szerinti megoszlása országosan (%) 1990-2007 időszakban



Összes erdőtelepítés: 160.783 ha

5.2.2. Regionális sajátosságok

A vizsgált időszakban az erdőtelepítések megvalósulása tekintetében jelentős regionális különbségek tapasztalhatók. Az erdőtelepítések meghatározó többsége az alföldi térségben valósult meg.

5.2.2.1. Az erdőtelepítések megoszlása az egyes Igazgatóságok területén

- Az ország 6 megyéjének (Bács-Kiskun, Csongrád, Békés, Jász-Nagykun-Szolnok, Hajdú-Bihar, Szabolcs-Szatmár-Bereg) erdészeti szakigazgatását végző 2 igazgatóság (Kecskeméti, Debreceni) területén (az ország területének 38,8 %-án) történt az erdőtelepítések 57,8 %-a.
- A Dél-Dunántúl térségét (Baranya, Tolna, Somogy megyék) felügyelő 2 igazgatóság (Pécsi, Kaposvári) az ország területének 15,2 %-án végzi szakigazgatási tevékenységét. Területükön valósult meg az erdőtelepítések 16,1 %-a.
- Az ország 3 nyugati megyéjében (Zala, Vas, Győr-Moson-Sopron) működő Zalaegerszegi és Szombathelyi Igazgatóságok az ország területének 12,2 %-át felügyelik, a megvalósult erdőtelepítések aránya pedig 6,0 %.
- Az Észak-dunántúli és Közép-magyarországi térség szakigazgatási tevékenységét ellátó Veszprémi és Budapesti Igazgatóságok területén (Veszprém, Fejér, Komárom-Esztergom, Pest megyék), amely az ország 19,4 %-át fedi le, az erdőtelepítések 11,1 %-a történt.
- Az Északi Középhegység megyéit (Nógrád, Heves, Borsod-Abaúj-Zemplén) felügyelő igazgatóságok (Miskolci és Egri) által lefedett terület az ország területének 14,4 %-a. Itt valósult meg az erdőtelepítések 9,1 %-a.

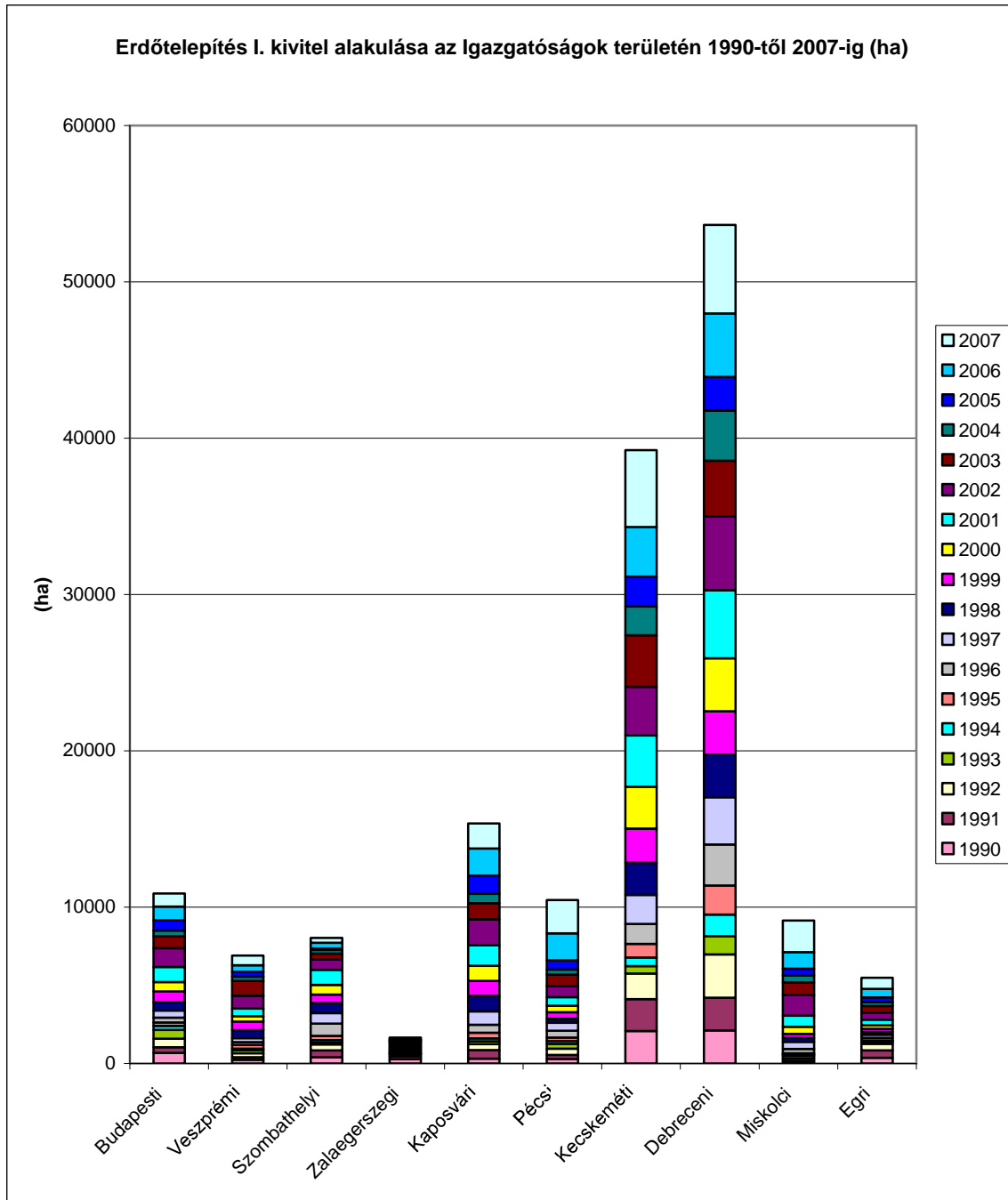
A területi egyenlőtlenségeknek egyik nagyon egyszerű magyarázata az, hogy az erdősültebb térségekben kisebb az erdőtelepítésre egyáltalán igénybe vehető mezőgazdasági területek aránya.

A másik ok a területi egyenlőtlenségek kialakulására, hogy a mezőgazdaság jelenlegi termelési, és piaci viszonyai között az alföldi térség bővelkedik a mezőgazdasági hasznosítás tekintetében gazdaságossági küszöb alatti termőterületekben. Ezeken a területeken a jelenlegi erdőtelepítési támogatási rendszer működése mellett gazdaságos az erdőtelepítési tevékenység.

**Erdőtelepítés I. kivétel alakulása az Igazgatóságok területén
1990-től 2007-ig (ha)**

Igazgatóságok	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Budapesti	674	369	535	578	257	206	319	456	516
Veszprémi	243	150	267	199	83	250	182	246	513
Szombathelyi	395	444	384	103	159	289	784	658	643
Zalaegerszegi	275	186	124	28	0	9	38	59	89
Kaposvári	305	544	398	174	188	358	512	860	978
Pécsi	291	257	408	297	179	228	442	501	256
Kecskeméti	2081	2031	1652	470	537	888	1265	1863	2047
Debreceni	2108	2102	2760	1165	1397	1846	2631	3028	2720
Miskolci	142	161	178	63	49	68	273	442	256
Egri	364	465	432	148	25	38	164	206	186
Összesen	6878	6709	7138	3225	2874	4180	6610	8319	8204

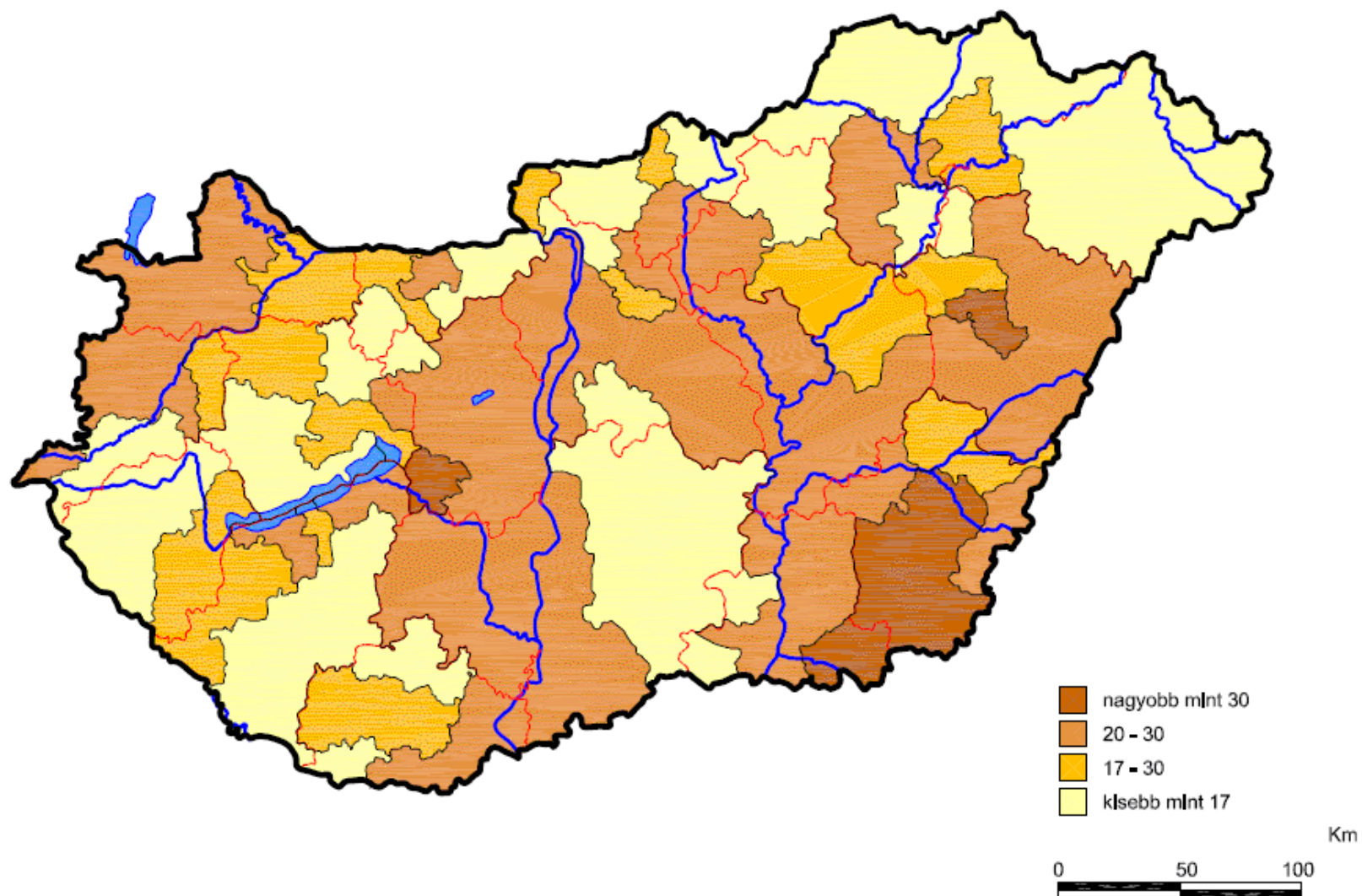
Igazgatóságok	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	Összesen
Budapesti	698	610	948	1220	756	367	658	865	847	10879
Veszprémi	536	359	487	819	949	267	316	421	615	6902
Szombathelyi	550	611	967	656	382	247	83	371	313	8039
Zalaegerszegi	125	107	134	144	70	57	46	56	112	1659
Kaposvári	958	965	1315	1659	1044	594	1171	1723	1617	15363
Pécsi	419	412	551	713	736	321	582	1728	2130	10451
Kecskeméti	2199	2665	3278	3124	3293	1843	1903	3176	4924	39239
Debreceni	2768	3388	4364	4715	3572	3197	2160	4055	5662	53638
Miskolci	254	468	712	1332	790	442	435	1056	2017	9138
Egri	199	205	381	448	422	239	304	538	710	5474
Összesen	8706	9790	13137	14830	12014	7574	7658	13989	18947	160782



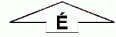
Az erdőtelepítések igazgatóságokénti egyenlőtlen eloszlása egyúttal jelzi az igazgatóságok erdőtelepítéssel összefüggő adminisztrációs, szakigazgatási tevékenységből adódó leterheltségének egyenlőtlenségét is.

Az ökológiai adottságokból fakadó korlátokra és lehetőségekre kissé rávilágít az ország szántóterületeinek községenkénti átlagos AK/ha értékeit bemutató ábra is.

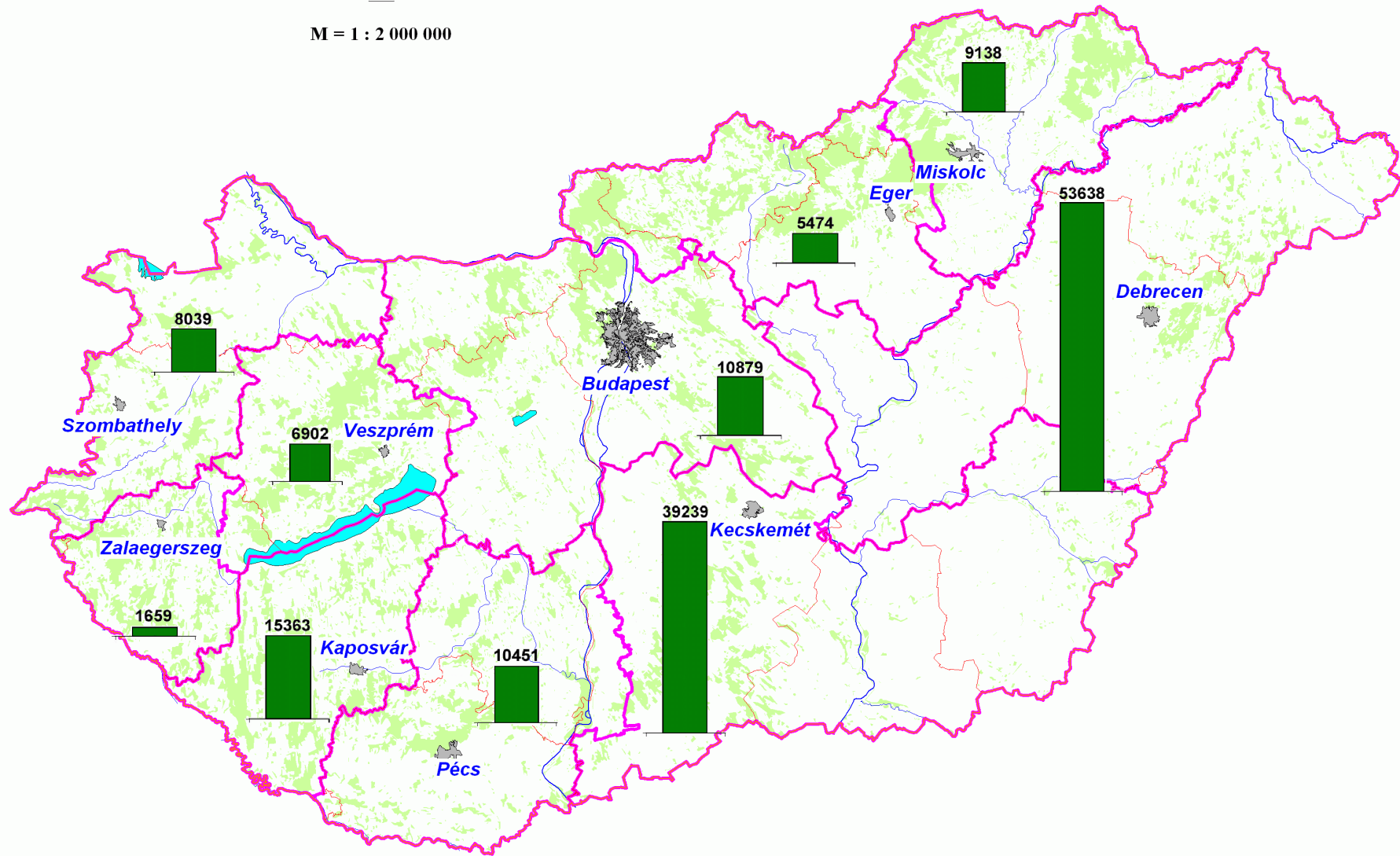
Magyarország szántóinak AK/ha értéke (a települések szántóterületeinek átlaga alapján)



Erdőtelepítések alakulása 1990-től 2007-ig az egyes igazgatóságok területén (ha)



M = 1 : 2 000 000



5.2.2.2. Az erdőtelepítések megoszlása megyénként

- Hasonlóan jelentős területi különbségek tapasztalhatók az egyes megyék területén végrehajtott erdősítések vizsgálatakor.

A legjelentősebb mértékben erdősítő megyék az Alföld nagy kiterjedésű homoktalajaival rendelkező megyék. Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében az erdőterület 2007. év végére az 1986. évi erdőterület több mint 2/3-ával, 67,8 %-kal nőtt. Az ország legnagyobb megyéjében, Bács-Kiskun megyében több mint 1/4-ével 28,2 %-kal növekedett, ugyanezen időszak alatt az erdőterület nagysága.

Az országos átlag 14,7 % volt. A nagy erdőterülettel rendelkező hegy- és dombvidéki megyék, illetve a jó mezőgazdasági területekkel rendelkező megyék területén az erdőterület növekedése 10 % alatt volt.

- A megyéknek a közigazgatási területükhöz viszonyított erdősültség növekedési aránya ugyancsak Szabolcs-Szatmár-Bereg és Bács-Kiskun megyékben a legnagyobb, 8,0 %, illetve 4,3 %.

Az országos átlag 2,6 %.

A mezőgazdasági művelésre alkalmas jó minőségű szántókban bővelkedő megyékben az erdősültség növekedésének mértéke 2 % alatt marad (Hajdú-Bihar megye 1,9 %, Tolna megye 1,3 %, Békés megye 0,8 %, Fejér megye 0,6 %).

- Magyarország jelenlegi erdőborítottsága 20,3 %. Országos átlag feletti erdősültséggel 10 megye rendelkezik.

Ez a tíz megye az ország területének 48,0 %-át teszi ki, hazánk erdőterületének azonban 65,8 %-a található itt.

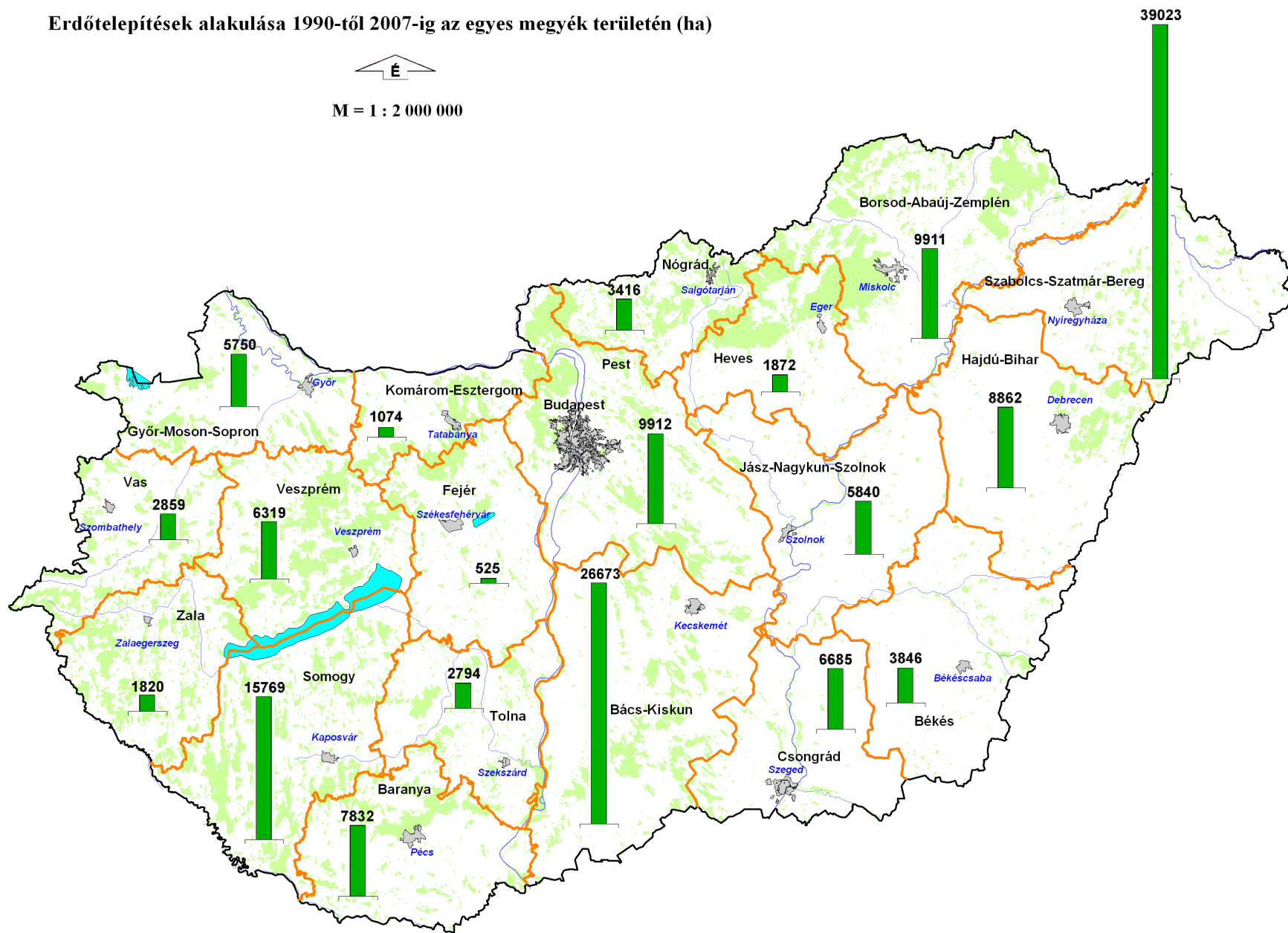
Erdőtelepítés I. kivétel megyénként
1990-től 2007-ig (ha)

megye	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	összesen
Baranya	193	169	279	203	70	174	339	417	400	411	455	441	615	645	255	309	937	1520	7832
Bács-Kiskun	1491	1407	915	315	340	703	1152	1607	1355	2182	1485	2412	1916	1895	998	1455	2070	2975	26673
Békés	298	401	393	40	75	73	67	88	196	89	166	349	251	329	233	62	157	579	3846
Borsod-Abaúj-Zemplén	142	161	178	63	50	69	273	392	506	303	527	645	1488	914	484	506	1169	2041	9911
Csongrád	292	223	346	115	122	119	46	178	341	137	332	343	506	744	388	403	626	1424	6685
Fejér	35	12	36	10	43	2	25	33	27	72	13	36	49	27	17	--	36	52	525
Győr-Moson-Sopron	174	200	144	15	104	270	640	498	294	324	580	711	605	365	205	112	304	205	5750
Hajdú-Bihar	287	193	325	138	187	313	451	525	453	548	614	702	819	825	388	532	598	964	8862
Heves	57	68	15	18	22	0	25	55	96	95	149	261	213	284	138	106	126	144	1872
Jász-Nagykun-Szolnok	381	329	516	210	46	250	273	354	298	132	174	275	449	465	159	223	398	908	5840
Komárom-Esztergom	28	40	34	92	36	33	76	26	55	44	117	82	207	41	13	69	37	44	1074
Nógrád	307	397	417	130	3	38	139	148	174	104	83	131	256	157	130	109	342	351	3416
Pest	611	317	465	476	178	193	218	435	506	544	531	1012	1083	709	366	594	841	833	9912
Somogy	305	544	398	174	188	359	512	871	805	890	1063	1328	1756	1085	664	1231	1921	1675	15769
Szabolcs-Szatmár-Bereg	1440	1580	1917	817	1163	1264	1907	2143	1993	1836	2766	3358	3380	2307	2661	1427	3250	3814	39023
Tolna	98	88	129	94	109	42	103	74	143	36	8	142	105	127	66	195	639	596	2794
Vas	221	244	240	88	55	20	144	168	146	189	277	299	265	167	135	12	70	119	2859
Veszprém	243	150	267	199	83	249	182	236	323	627	314	467	694	831	194	262	409	589	6319
Zala	275	186	124	28	0	9	38	71	93	143	136	143	173	97	80	51	59	114	1820
Osszesen:	6878	6709	7138	3225	2874	4180	6610	8319	8204	8706	9790	13137	14830	12014	7574	7658	13989	18947	160782

Erdőtelepítések alakulása 1990-től 2007-ig az egyes megyék területén (ha)



M = 1 : 2 000 000

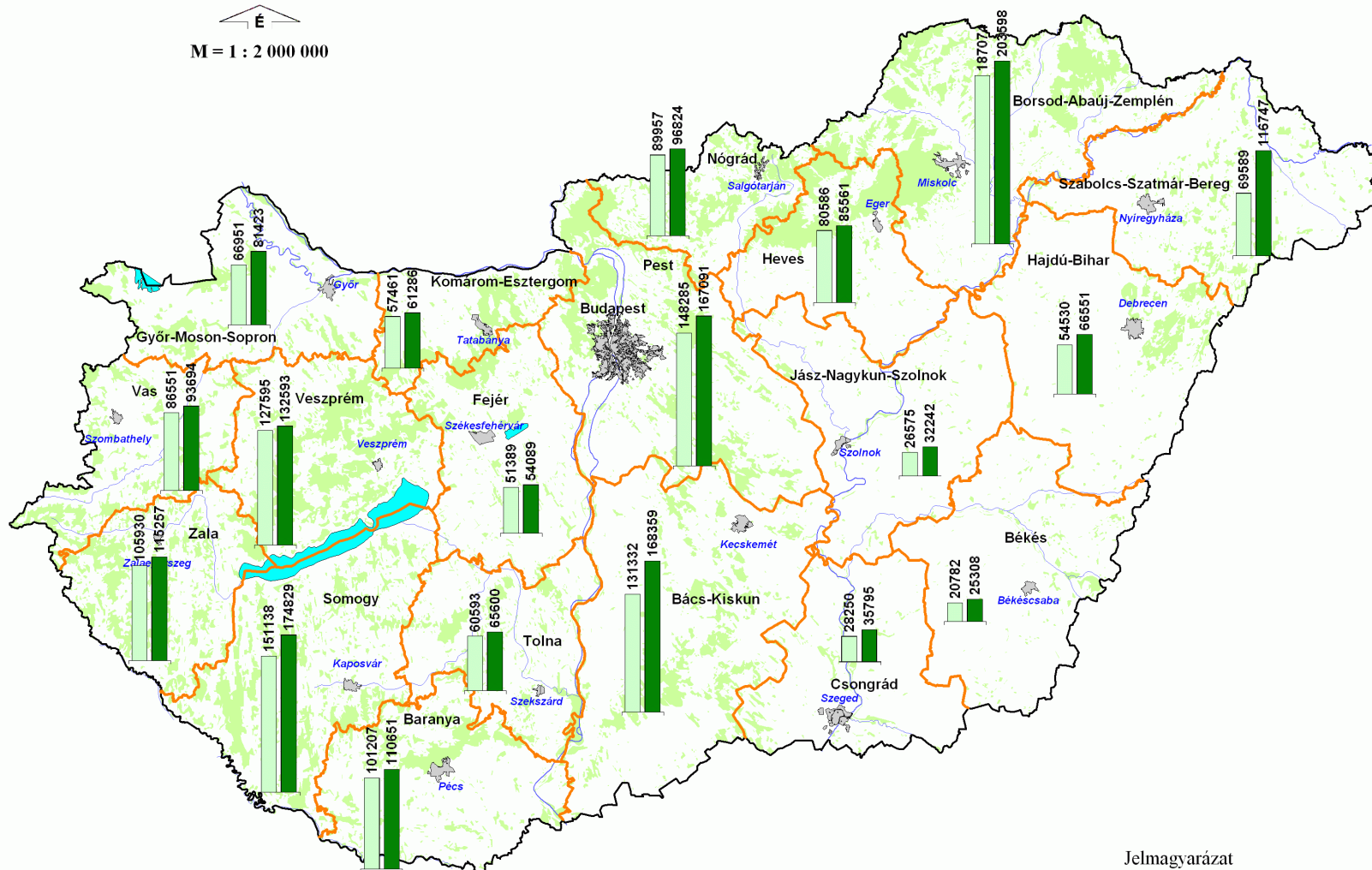


**Az ország erdőterületének és erdősültségének változása
(1986.I.1. - 2008.I.1.)**

Megye	erdőterület		erdőterület növekedés mértéke		megye területe (ha)	erdősültség		erdősültség növekmény %
	1986.I.1. (ha)	2008.I.1. (ha)	(ha)	%		1986.I.1. %	2008.I.1. %	
Baranya	101207	110651	9444	9,3	442949	22,8	25,00	2,2
Bács-Kiskun	131332	168359	37027	28,2	844515	15,6	19,9	4,3
Békés	20782	25308	4526	21,8	563102	3,7	4,5	0,8
Borsod-Abaúj-Zemplén	187074	203598	16524	8,8	724721	25,8	28,1	2,3
Csongrád	28250	35795	7545	26,7	426268	6,6	8,4	1,8
Fejér	51389	54089	2700	5,3	435876	11,8	12,4	0,6
Győr-Moson-Sopron	66951	81423	14472	21,6	420848	15,9	19,3	3,4
Hajdú-Bihar	54530	66551	12021	22,0	621056	8,8	10,7	1,9
Heves	80586	85561	4975	6,2	363722	22,2	23,5	1,3
Komárom-Esztergom	57461	61286	3825	6,7	226502	25,4	27,1	1,7
Nógrád	89957	96824	6867	7,6	254556	35,3	38,0	2,7
Pest + Budapest	148285	167091	18806	12,7	691843	21,4	24,2	2,8
Somogy	151138	174829	23691	15,7	603586	25,0	29,0	4,0
Szabolcs-Szatmár-Bereg	69589	116747	47158	67,8	593648	11,7	19,7	8,0
Jász-Nagykun-Szolnok	26575	32242	5667	21,3	558172	4,8	5,8	1,0
Tolna	60593	65600	5007	8,3	370321	16,4	17,7	1,3
Vas	86551	93694	7143	8,3	333615	25,9	28,1	2,2
Veszprém	127595	132593	4998	3,9	449279	28,4	29,5	1,1
Zala	105930	115257	9327	8,8	378411	28,0	30,5	2,5
Osszesen	1645775	1887498	241723	14,7	9302990	17,7	20,3	2,6

Az ország erdősiltségének változása megyénként
(1986.I.I. - 2008.I.I.) (ha)

↑
E
M = 1 : 2 000 000



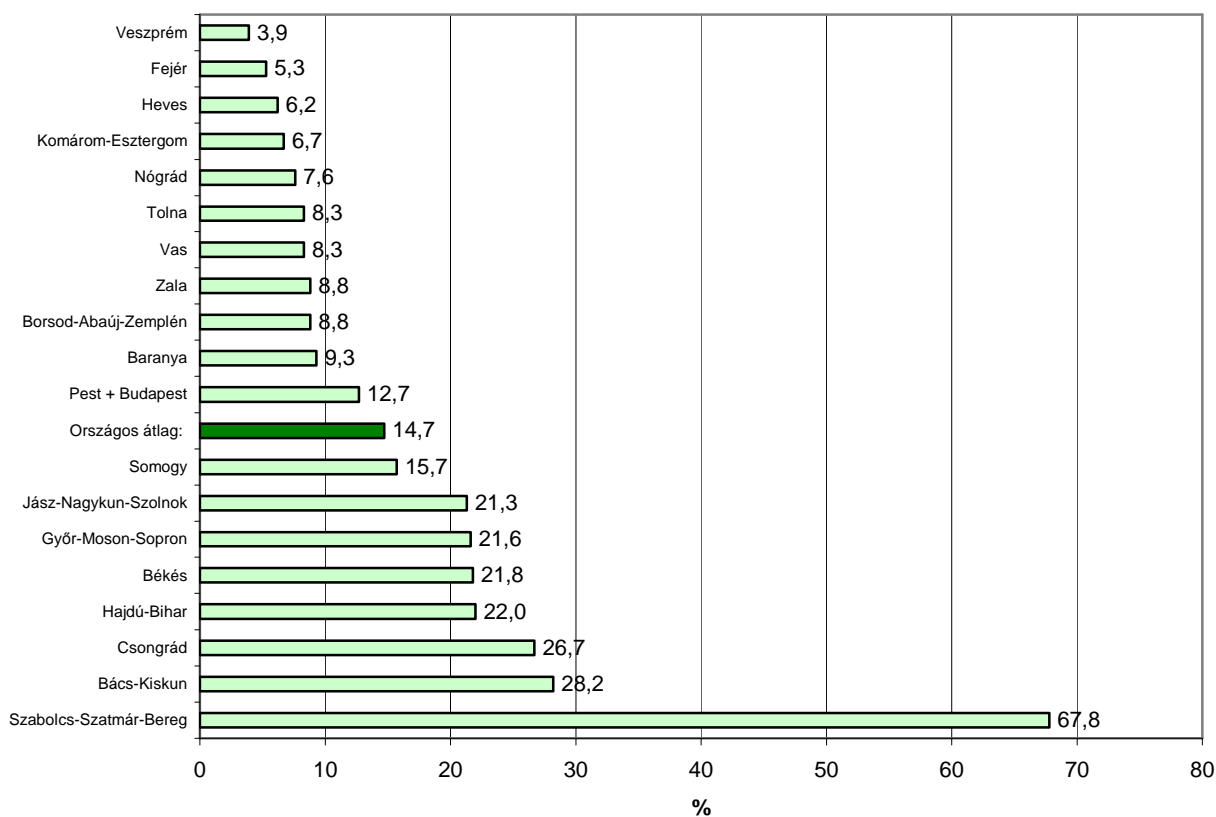
Jelmagyarázat

- Erdőterület 1986.I.I. állapot (ha)
- Erdőterület 2008.I.I. állapot (ha)

Megyék rangsora az 1986. évi erdőterület 2008.I.1-ig viszonyított bővülése szerint (bázis az 1986. évi erdőterület)

Megye	%
Szabolcs-Szatmár-Bereg	67,8
Bács-Kiskun	28,2
Csongrád	26,7
Hajdú-Bihar	22,0
Békés	21,8
Győr-Moson-Sopron	21,6
Jász-Nagykun-Szolnok	21,3
Somogy	15,7
Országos átlag:	14,7
Pest + Budapest	12,7
Baranya	9,3
Borsod-Abaúj-Zemplén	8,8
Zala	8,8
Vas	8,3
Tolna	8,3
Nógrád	7,6
Komárom-Esztergom	6,7
Heves	6,2
Fejér	5,3
Veszprém	3,9

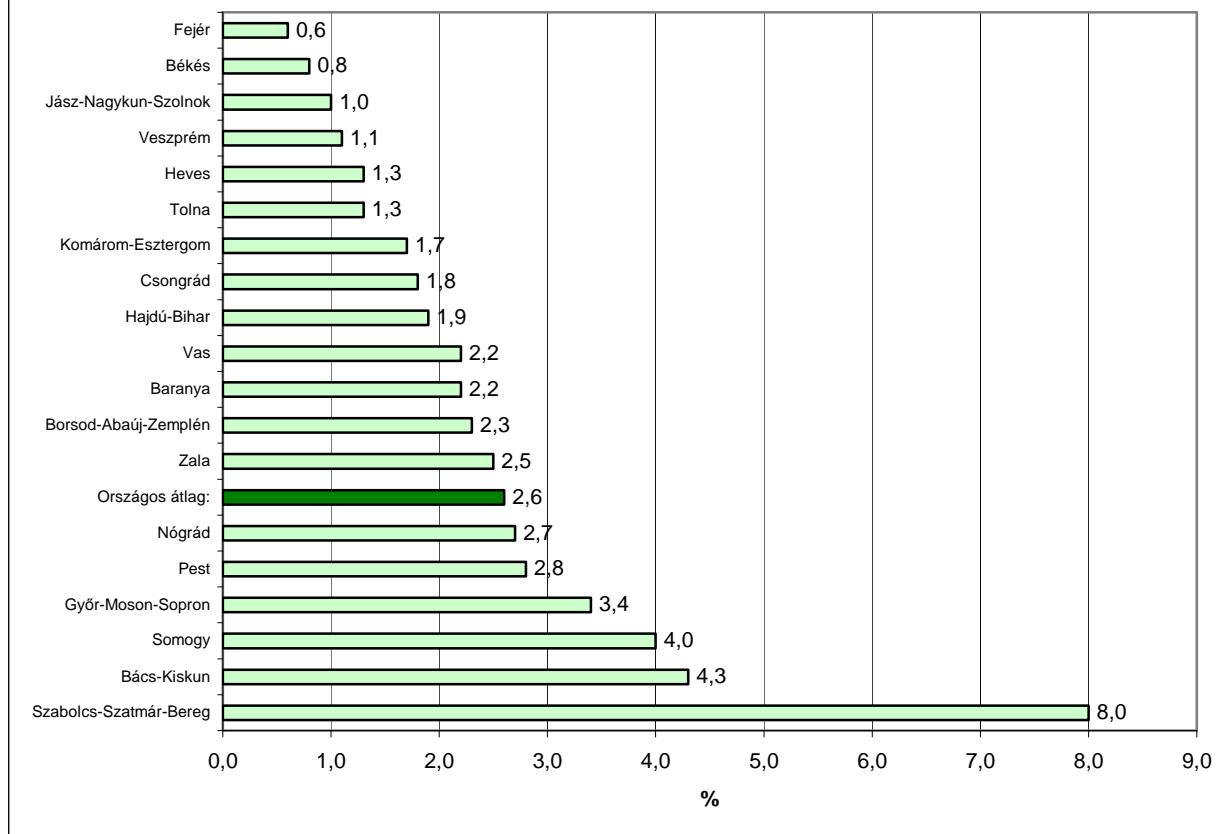
Megyék rangsora az 1986. évi erdőterület 2008.I.1-ig viszonyított bővülése szerint (%) (bázis az 1986. évi erdőterület)



**Megyék rangsora a megye erdősültségének növekedése alapján
(1986.I.1. - 2008. I.1.)**

Megye	%
Szabolcs-Szatmár-Bereg	8,0
Bács-Kiskun	4,3
Somogy	4,0
Győr-Moson-Sopron	3,4
Pest	2,8
Nógrád	2,7
Országos átlag:	2,6
Zala	2,5
Borsod-Abaúj-Zemplén	2,3
Baranya	2,2
Vas	2,2
Hajdú-Bihar	1,9
Csongrád	1,8
Komárom-Esztergom	1,7
Tolna	1,3
Heves	1,3
Veszprém	1,1
Jász-Nagykun-Szolnok	1,0
Békés	0,8
Fejér	0,6

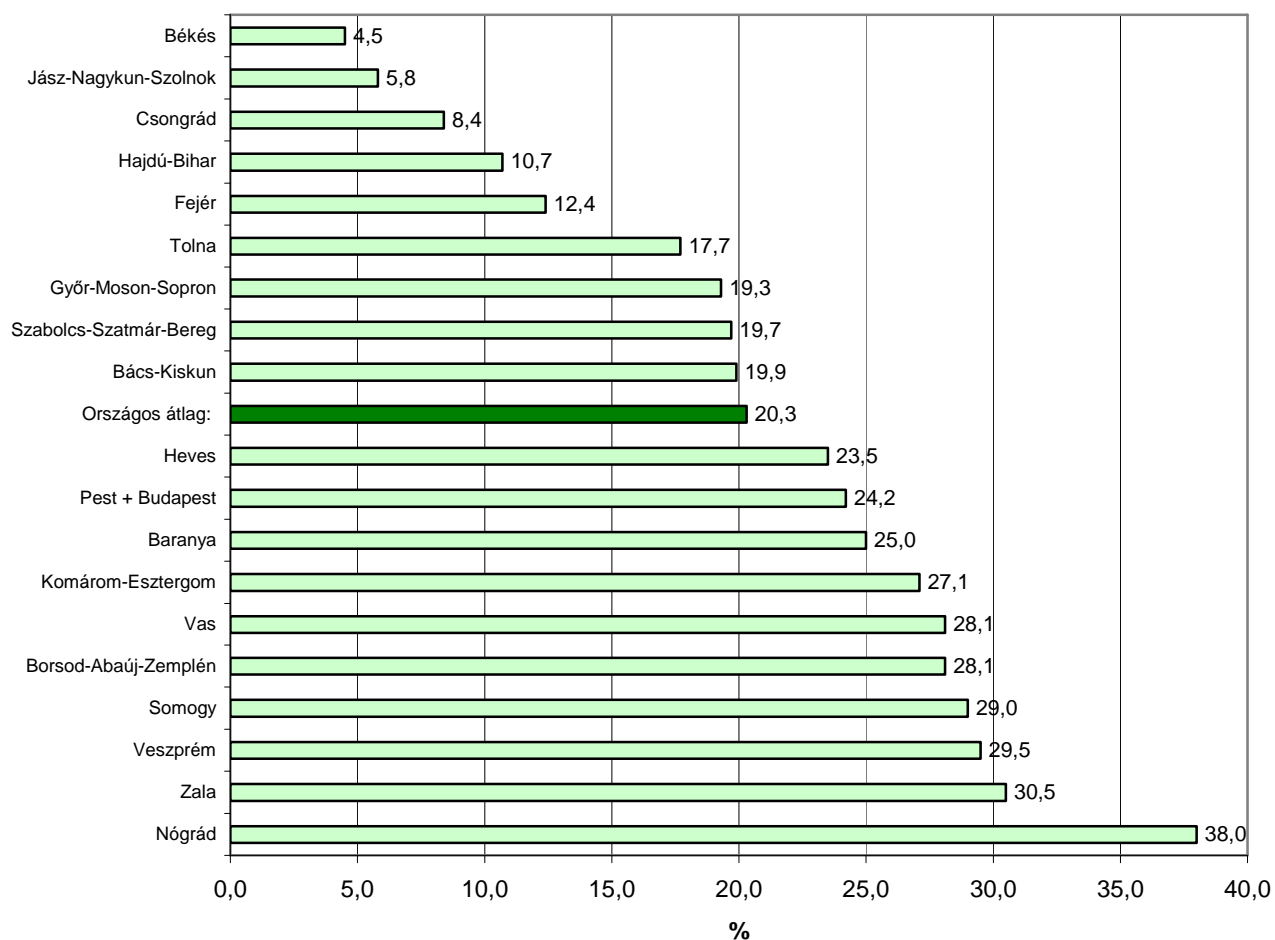
**Megyék rangsora a megye erdősültségének növekedése alapján (%)
(1986.I.1. - 2008. I.1.)**



Megyék rangsora a jelenlegi (2008.I.1.) erdősültség szerint

Megye	%
Nógrád	38,0
Zala	30,5
Veszprém	29,5
Somogy	29,0
Borsod-Abaúj-Zemplén	28,1
Vas	28,1
Komárom-Esztergom	27,1
Baranya	25,0
Pest + Budapest	24,2
Heves	23,5
Országos átlag:	20,3
Bács-Kiskun	19,9
Szabolcs-Szatmár-Bereg	19,7
Győr-Moson-Sopron	19,3
Tolna	17,7
Fejér	12,4
Hajdú-Bihar	10,7
Csongrád	8,4
Jász-Nagykun-Szolnok	5,8
Békés	4,5

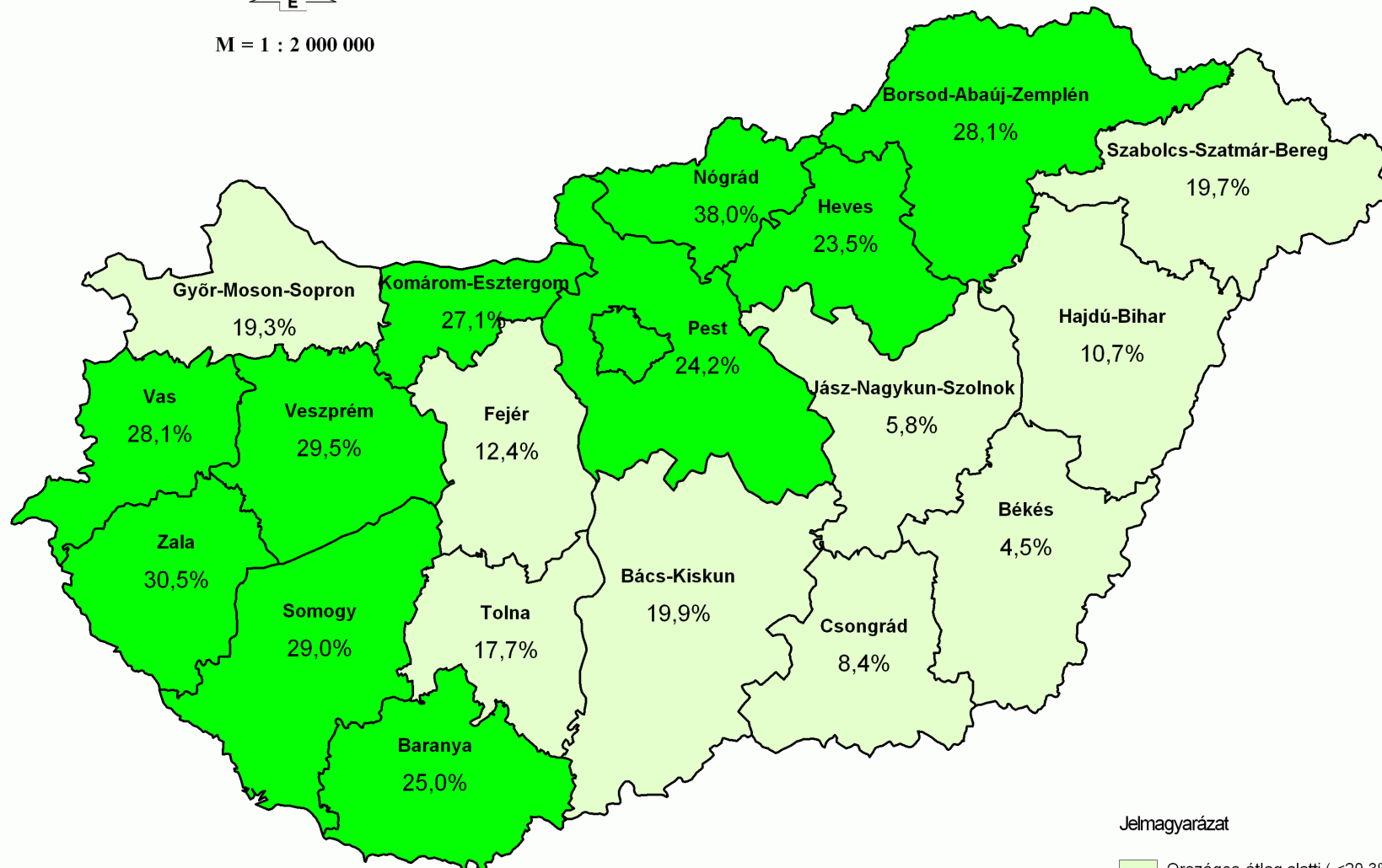
Megyék rangsora a jelenlegi (2008.I.1.) erdősültség szerint (%)



A megyék erdősültsége az országos átlaghoz viszonyítva



M = 1 : 2 000 000



Jelmagyarázat

- Országos átlag alatti (<20,3%)
- Országos átlag feletti (>20,3%)

5.2.2.2.1. Az erdőtelepítések megoszlása lejtőkategóriák szerint

Az erdőtelepítési tevékenység azokon a mezőgazdasági területeken történt, amelyek művelését a tulajdonosa gazdaságtalannak ítélte. A termőföld minősége bizonyára jelentősen befolyásolta az erdőtelepítési hajlandóságot. A termőképesség egyik szempontja volt főként a hegyvidéki területeken a talaj erodáltsága, ami a hegyvidéki szántók meredekségével szorosan összefügg.

A 18 év erdőtelepítési tevékenységét vizsgálva kiderül, hogy az összes ez idő alatt telepített erdő 3,9 %-a (6.232 ha) 10°-nál meredekebb lejtőkategóriájú területre került.

Ennek a 6.232 ha-nyi területnek az erózió védelemben rendkívül fontos szerepe van, ami nemcsak abban nyilvánul meg, hogy a telepítés területe sűrű többszintes borítottságot kap és megakadályozza a terület további erodálódását, talajpusztulását, hanem a környezetében lévő erdővel nem borított területeken is mérsékelni képes az eróziós folyamatokat, eróziós árkok kialakulását és csökkenti a talajlepusztás mértékét.

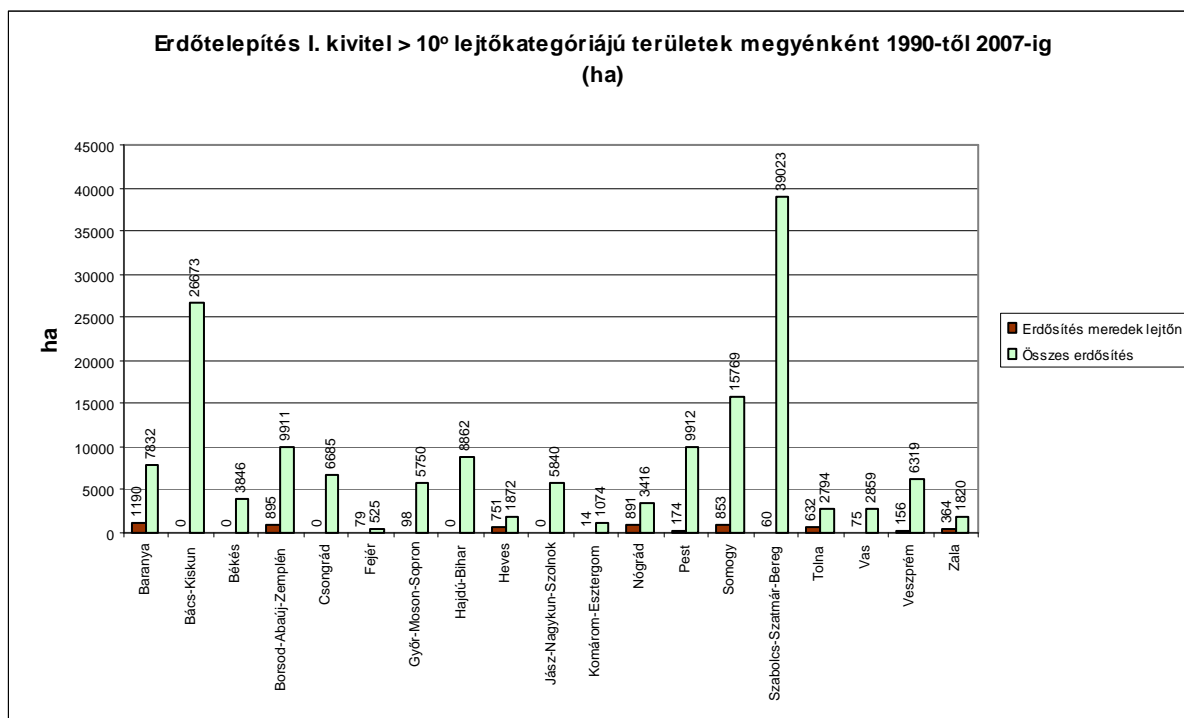
Az erdőtelepítéssel érintett terület arányában a hegyvidékkel rendelkező megyékben tapasztalható a meredek szántók erdősítése (Heves megye 40,1 %, Nógrád megye 26,1 %, Tolna megye 22,6 %, Zala megye 20,0 %, Baranya megye 15,2 %, Fejér megye 15,0 %), bár azt is meg kell jegyezni, hogy ezek a megyék a kisebb volumenű erdősítéssel rendelkező megyék közé tartoznak.

Természetesen erózióvédelmi szempontból a 10°-nál kisebb lejtőszögű, de lejtős területeken történt erdőtelepítéseknek is jelentős hatása van az erózió mérséklésére, de kimutatásukat a jelenleg alkalmazott lejtőkategória beosztás nem teszi lehetővé.

A meredek területeken történt erdősítések megyénkénti alakulását az alábbi táblázat és grafikon szemlélteti.

Erdőtelepítés I. kivétel > 10° lejtőkategóriájú területek megyénként
1990-től 2007-ig (ha)

Megye	Év	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	Összesen	Összes erdősítés	%
Baranya		54	78	61	64	17	--	100	82	70	129	91	71	125	105	33	14	27	69	1190	7832	15,2
Bács-Kiskun		--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	0	26673	0
Békés		--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	0	3846	0
Borsod-Abaúj-Zemplén		--	37	30	15	--	--	9	85	53	23	43	97	189	135	51	56	64	8	895	9911	9,0
Csongrád		--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	0	6685	0
Fejér		25	7	24	4	--	--	--	--	4	8	--	5	2	--	--	--	--	--	79	525	15,0
Győr-Moson-Sopron		41	7	6	--	1	--	3	14	6	--	--	--	12	1	--	--	--	7	98	5750	1,7
Hajdú-Bihar		--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	0	8862	0,0
Heves		19	67	--	--	6	--	--	4	44	80	72	114	91	134	78	4	10	28	751	1872	40,1
Jász-Nagykun-Szolnok		--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	0	5840	0,0
Komárom-Esztergom		--	3	11	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	14	1074	1,3
Nógrád		136	192	121	31	14	--	4	17	52	43	--	26	154	30	19	6	18	28	891	3416	26,1
Pest		15	13	18	--	--	--	6	--	10	11	--	7	19	--	73	2	--	--	174	9912	1,8
Somogy		141	16	11	6	--	21	67	86	50	144	91	50	68	25	1	11	28	37	853	15769	5,4
Szabolcs-Szatmár-Bereg		--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	13	47	--	--	--	60	39023	0,2
Tolna		88	127	86	49	20	11	--	--	37	12	--	12	28	43	23	20	25	51	632	2794	22,6
Vas		--	13	--	--	--	--	--	--	4	--	20	17	11	8	2	--	--	--	75	2859	2,6
Veszprém		20	5	11	--	6	6	6	1	9	--	12	--	17	7	--	--	11	45	156	6319	2,5
Zala		90	89	19	5	--	3	5	1	21	1	45	32	30	8	3	--	7	5	364	1820	20,0
>10°lejtőkategória össz:		629	654	398	174	64	41	200	290	360	451	374	431	746	509	330	113	190	278	6232		
Összes erdősítés		6878	6709	7138	3225	2874	4180	6610	8319	8204	8706	9790	13137	14830	12014	7574	7658	13989	18947		160782	
%		9,1	9,7	5,6	5,4	2,2	1,0	3,0	3,5	4,4	5,2	3,8	3,3	5,0	4,2	4,4	1,5	1,4	1,5			3,9



Jó volna, ha ez a mérsékelt volumen és arány a későbbiekben növekedne, hiszen az ország területén nagyon sok olyan meredek (néhány száz évvel ezelőtt erdővel borított) szántó és gyepterület található, melyeknek talaja valamilyen erdőtalaj és az erdőirtásnak a szántó, szőlő és legelő területek iránt évszázadokkal ezelőtt mutatkozó igény miatt ezek áldozatul.

5.2.2.2.2. Az erdőtelepítések megoszlása védettség szerint

Az erdőtelepítéseket aszerint vizsgálva, hogy természetvédelmi szempontból mennyire értékes területeken történt az erdőtelepítés, arra a következtetésre juthatunk, hogy ha viszonylag kis mértékben is, de védett területeken is történtek erdőtelepítések az ország minden megyéjében.

Az e szempont szerinti vizsgálatban 1998-2004-ig terjedő néhány évre vonatkozóan alapadatok nem álltak rendelkezésre, ezért a vizsgált periódus adatainak elemzésekor, ennek az intervallumnak az adatait nélkülözni kellett.

A fenti adathianyot figyelembevéve a vizsgált évek erdőtelepítéseinek 6,8 %-át védett területen hajtották végre (Zala megyében 19,3 %, Jász-Nagykun-Szolnok megyében 16,0 %, Vas megyében 14,8 %, Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében 11,7 %, Fejér megyében 11,6 %).

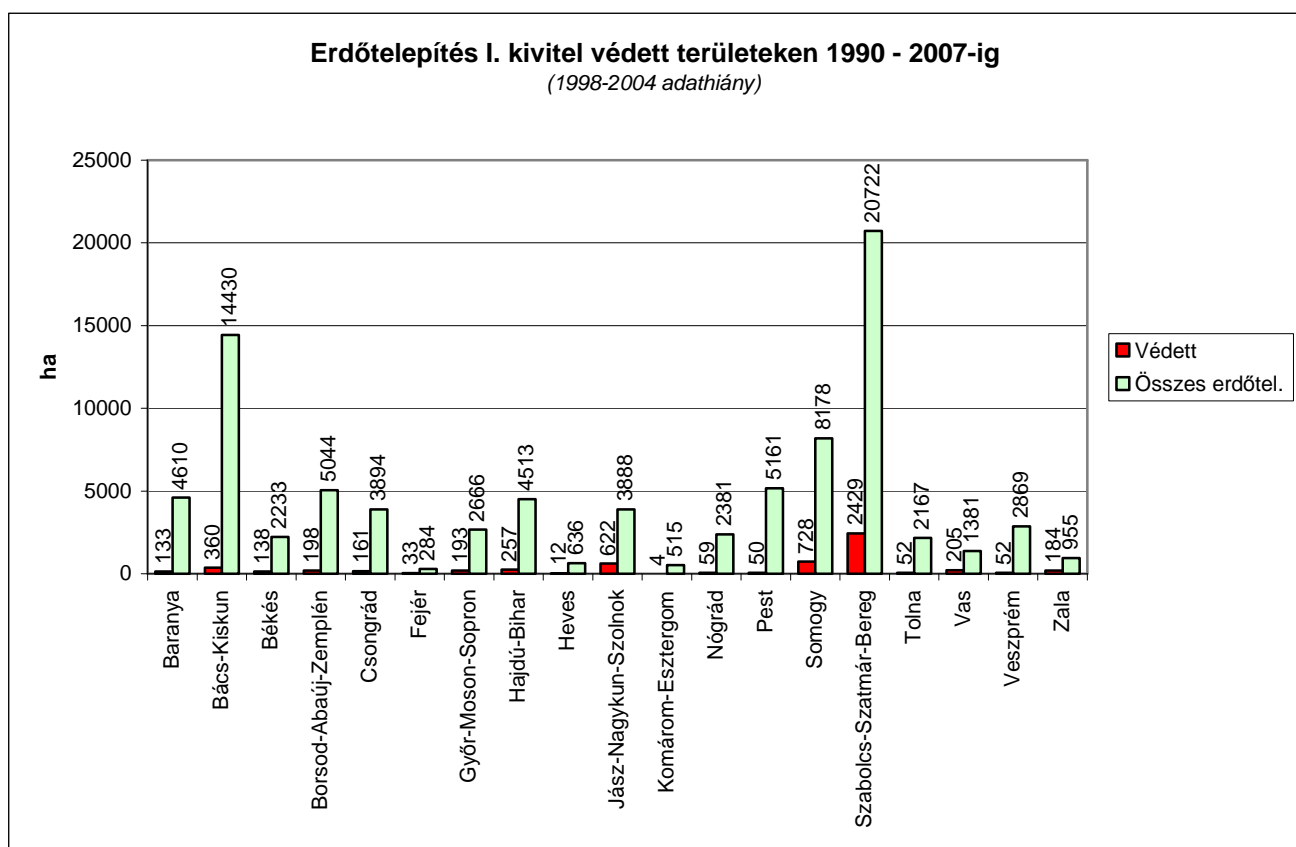
A természetvédelem megerősödésének jelei tapasztalhatók, ha az utóbbi három év (2005-2007) erdőtelepítéseit vizsgáljuk. Ebben az időszakban a volumenében megnövekedett erdőtelepítés mellett arányaiban (9,9 %) is megnövekedett a védett területen történő erdőtelepítés.

Ez a tendencia várhatóan a jövőben is folytatódik a „Natura 2000”-es területek nagy lefedettsége miatt.

A vizsgált időszakban védett területen történt erdőtelepítések mennyiségét az alábbi táblázat és grafikon szemlélteti.

Erdőtelepítés I. kivétel védett területeken
1990 - 2007-ig (ha)

Megye	Év	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998-2004	2005	2006	2007	Összesen:	Összes erdőtel.	%
Baranya		--	--	15	--	--	--	--	--	jeppe sorjui	36	41	41	133	4610	2,9
Bács-Kiskun		62	57	56	35	37	--	3	--		56	22	32	360	14430	2,5
Békés		11	11	5	6	6	6	7	20		31	11	24	138	2233	6,2
Borsod-Abaúj-Zemplén		--	--	--	--	--	--	--	7		64	64	63	198	5044	3,9
Csongrád		--	--	--	--	--	--	--	--		23	58	80	161	3894	4,1
Fejér		--	--	16	--	--	--	--	--		1	4	12	33	284	11,6
Győr-Moson-Sopron		12	12	10	10	6	3	3	--		41	49	47	193	2666	7,2
Hajdú-Bihar		11	11	10	10	8	11	4	1		62	63	66	257	4513	5,7
Heves		--	--	--	--	--	--	1	1		10	--	--	12	636	1,9
Jász-Nagykun-Szolnok		184	129	118	15	--	9	22	31		2	56	56	622	3888	16,0
Komárom-Esztergom		--	--	--	--	--	--	--	--		1	1	2	4	515	0,8
Nógrád		--	4	4	6	6	5	6	5		9	8	6	59	2381	2,5
Pest		3	2	--	--	--	--	--	--		18	13	14	50	5161	1,0
Somogy		--	--	--	6	--	7	113	178		181	128	115	728	8178	8,9
Szabolcs-Szatmár-Bereg		66	65	46	24	53	53	62	53		614	658	735	2429	20722	11,7
Tolna		5	2	--	--	--	--	--	--		18	13	14	52	2167	2,4
Vas		--	--	--	--	--	--	--	--		91	59	55	205	1381	14,8
Veszprém		--	--	--	--	--	--	--	--		22	16	14	52	2869	1,8
Zala		5	6	5	5	3	46	24	9		35	35	11	184	955	19,3
Védett terület összesen:		359	299	285	117	119	140	245	305			1315	1299	1387	5870	
Összes erdőtelepítés:		6878	6709	7138	3225	2874	4180	6610	8319		7658	13989	18947		86527	
%		5,2	4,4	4,0	3,6	4,1	3,3	3,7	3,7		17,2	9,3	7,3			6,8



5.2.2.2.3. Az erdőtelepítések vizsgálata a területek eredeti művelési ága szerint

Tanulságos dolog és érdekes következtetések levonására adhat okot annak vizsgálata, hogy az erdősítések milyen művelési ágú terület igénybevételével történtek.

Mivel a kiinduló adatok nem teljes körűek és nem minden megyére állnak rendelkezésre, így az igénybevett művelési ágak arányait szemléltetjük Zala megye példáján.

Az egyébként speciális helyzetű és erdőtelepítés szempontjából nem élenjáró megyében az új erdőknek alig felét (48 %) telepítik szántóterületen. Jelentős arányt képvisel a felhagyott legelőterületek erdősítése (28 %), de a rétekből is számottevő területi arányban (17 %) lett erdő.

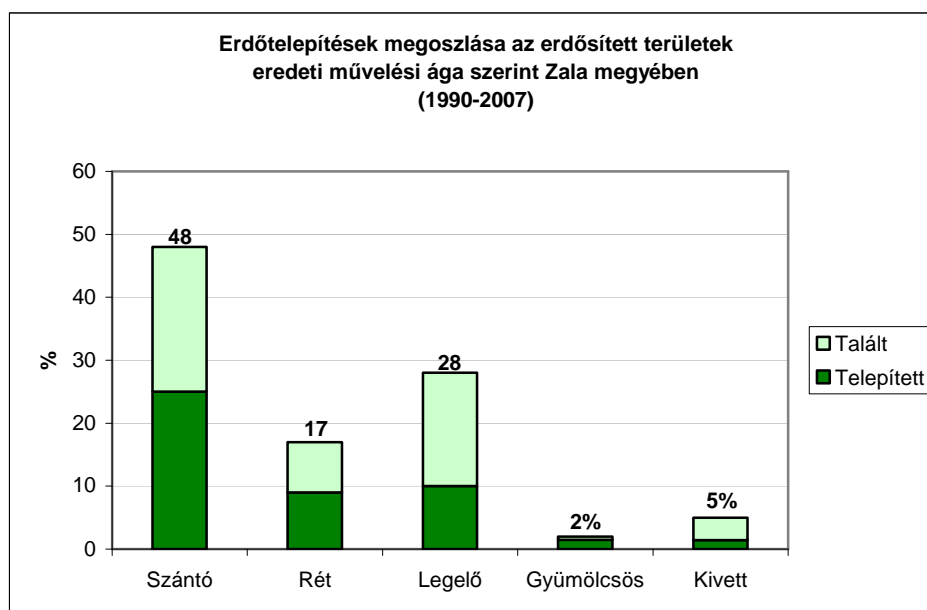
A megye speciális helyzete (magas akác erdősültség és a felhagyott zártkerti területek magas részaránya) miatt évente jelentős területekről derül ki a körzeti erdőtervek készítése során, hogy kisebb-nagyobb szántó, rét vagy legelőterületek erdősültek be esetleg a tulajdonos tudta és szándéka nélkül. Ezek a spontán erdősülések az esetek meghatározó részében a gyors terjeszkedésre képes akác faj rovására (vagy javára) írhatók.

A spontán erdősülések ilyen mértékű jelensége külterületi szántókon, réteken és legelőkön a termőföld privatizációt követő tulajdon szerkezetváltás és a hazai mezőgazdasági termék előállítás drasztikus visszaesésének számlájára írható.

A zártkertek beerdősülése (ahol szintén az akác fékezhetetlen terjeszkedése tapasztalható) főként azért következik be, mert a települések idősödő és sorra kihaltó idős lakói nem tudják művelni birtokaikat, utódaik pedig távolabbi lakóhelyükről nem is akarják megművelni az ősi birtokokat, a területek forgalomképessége pedig kicsi.

Ezzel magyarázható az, hogy az ún. „talált erdő” összes területe meghaladja (53 %) az új erdőterület felét.

A folyamat hasonló arányú folytatására a későbbiekben is számítani lehet.



6. HOSSZÚ TÁVÚ ERDŐTELEPÍTÉSI KONCEPCIÓ

6.1. Helyzetelemzés

Az ország területének közel 20,3 %-a erdészeti hasznosítású. Az erdőterület folyamatosan gyarapodott. 1990. óta 18 év alatt több mint 160 ezer hektár erdőtelepítés valósult meg, mellyel az erdősültség 1,7 %-kal növekedett. Az ország erdősültsége javul, de nemzetközi összehasonlításban még mindig alacsonynak mondható (EU-27:35 %). Hosszú távon (35-50 év) az ország erdősültségét az optimálisnak tartott 27 %-ra lehet növelni.

Az Európai Unióhoz történt csatlakozásunkat követően 2005-2007 években a Nemzeti Vidékfejlesztési Terv „Mezőgazdasági területek erdősítése” intézkedés keretében uniós társfinanszírozásból mintegy 40 ezer hektár új erdő létesült.

Az ország földterületének agrár-ökológiai adottságai általában jók, az ország területének nagy része mezőgazdasági művelésre és erdőgazdálkodásra alkalmas. A kedvezőtlen adottságú mezőgazdasági területek mennyisége, a hatékonyan művelhető területek gazdálkodási küszöb értéke időről-időre változik.

Az alacsony termelési hatékonyság (az EU átlagának 1/3-a) a nemzetgazdasági és ipari átlagnál jellemzően alacsonyabb mezőgazdasági keresetek (jövedelemtermelő képesség az EU átlagának 30-40 %-a) és a magyar gazdák alacsony támogatási szintje az alternatív földhasználat irányába tereli a gazdákat, földtulajdonosokat.

Az elmúlt időszakban kialakult a magánerdő telepítés szakmai, szervezeti integrációs rendszere.

Az erdőtelepítés EU-s támogatási rendszerét a gazdák megismerték, nehézségeivel együtt is ösztönzőnek bizonyult.

A mezőgazdasági területek minőségének további romlása (erózió, gyomosodás, savanyodás) erdőtelepítéssel megakadályozható, és a CO₂ megkötéssel a klíma javítható.

A mezőgazdaságból folyamatosan áramlik ki a munkaerő, a vidéki térségekben jellemző az elvándorlás, erősítve ezzel a hátrányos pozíciójukat. E folyamat mérés-képzésben az erdőtelepítések felfutásának jelentős szerepe lehet.

6.2. Az erdőtelepítést megalapozó nemzetgazdasági tervek

Az erdőtelepítési tevékenység nemzetgazdasági jelentőségének fontosságát jelzi, hogy a különböző országos szintű tervezések számoltak az ország területhasználati módosulását pozitívan befolyásoló folyamatokkal.

Magyarország agroökológiai potenciáljának vizsgálata során az 1997. évi Nemzeti Erdőtelepítési Program 2035-ig 773 ezer ha erdő telepítését látta reálisnak.

A MTA és a MÉM az 1987-2050-ig terjedő időszakban 300 ezer ha veszteséggel fenntartható szántóföld és további egymillió hektár mezőgazdasági művelésből

kikerülő terület racionális termőföld hasznosítási kérdésében foglalt állást, amely figyelembe vehető erdősítésre.

A Nemzeti Erdőstratégia és Erdőprogram megállapítása szerint a termőföld racionális hasznosítása, az adott természeti és gazdasági körülmények között legkedvezőbb művelési ág szerkezet meghatározása a mindenkori termelési színvonalon elérhető legnagyobb gazdasági előny mellett a természeti erőforrások optimális hasznosítását, kedvezőbb ökológiai viszonyok elérését kell, hogy szolgálja.

Az alternatív földhasznosítás keretében történő erdőtelepítés elsődlegesen agrárpolitikai célokat szolgál, oldja a mezőgazdaság feszültségét, környezetkímélő földhasznosításnak minősül, és környezetbarát nyersanyagot szolgáltat. Az ország erdősültsége elérheti a természetföldrajzi adottságok mellett is kedvező 26-28 %-ot, de nagy távon meg is haladhatja azt.

A Nemzeti Vidékfejlesztési Terv keretében megvalósuló erdősítések fontosabb támogatási céljai:

- mezőgazdasági szerkezet-átalakítás elősegítése
- az erdőterület mennyiségi növelése
- közérdekű védelmi, szociális funkciók fejlesztése.

A részletes célok között a hagyományosan – a faanyagellátáson, az energia- és nyersanyag-felhasználás növelésén – túl a turisztikai hasznosítás, a hátrányos helyzetű térségek felzárkóztatása is szerepel. Fontos szempontok közé lépett elő az erdő levegőtisztító szerepe, széndioxid-megkötési, talajvédelmi, vízgazdálkodást szabályozó szerepének növelése, a természetközeli erdők létesítésével a biodiverzitás gazdagítása.

Az NVT keretében megvalósuló erdőtelepítések olyan földterületeket érintenek, ahol a mezőgazdasági termelés jelenlegi formái mellett – elsősorban a gyenge minőségű földeken – a növénytermesztés nem jövedelmező, illetve a szóban forgó területeken nagy kárt tesznek a szelek, a vízerózió, továbbá a belvíz. Az erdősítés tehát egy olyan „alternatív földhasznosítást” jelent, amely magában hordja a vidéki foglalkoztatottság és jövedelemszerzési lehetőségek bővítését is, de környezetvédelmi szerepe is meghatározó.

Az Országos Területrendezési Terv módosításakor meghatározták az ország erdőtelepítésre alkalmas területeit. Azok a területek tartoznak ide, amelyek gyenge termőképességűek, mezőgazdasági hasznosításuk korlátozott, erdősítésüket gazdasági, vidékfejlesztési vagy környezetvédelmi szempontok indokolják és azt természetvédelmi vagy termőhelyi okok nem zárják ki.

6.3. Az erdőtelepítési koncepció célkitűzései

Általános célok:

- az erdőterület és az erdők környezetvédelmi, gazdasági, szociális-közjóléti szerepének növelése;
- a vidéki foglalkoztatottság és a jövedelemszerzési lehetőségek bővítése, a vidéki gazdálkodás új alternatíváinak megteremtése a környezetvédelem szempontjainak megfelelően;
- a vidéki régiók tájképi és természeti örökségének megőrzése, a vidéki lakosság életkörülményeinek és egészségének javítása;
- a fenntartható tájgazdálkodásnak és művelésnek megfelelő termelési struktúra létrehozása.

Specifikus célok:

Gazdasági célok

- a faanyagellátás javítása, környezetbarát természetes energiaforrás nyerése, valamint az ország faanyag-szükségletének hazai forrásból történő egyre nagyobb arányú kielégítése;
- a vidék megújítható energia- és nyersanyag felhasználásának fenntartható módon történő növelése;
- lehetőség más, kapcsolódó gazdasági tevékenységek (vadászat, méhészet) fejlődéséhez;
- az erdőterület turisztikai hasznosításával az elmaradott, hátrányos helyzetű térségek felzárkóztatásának segítése a falusi turizmus, idegenforgalom fejlesztéséhez kapcsolódóan.

Környezetfejlesztési célok

- az egész Közép-európai Régió környezeti állapotára kiható, levegőtisztító, CO₂ megkötő, talajvédelmi, vízgazdálkodást szabályozó, stb. kedvező hatások a vidéki térségek természeti-, táji örökségének fenntartása, a lakosság egészségügyi életkörülményeinek javítása;
- az erdők minőségének és védelmi szerepének növelése;
- természet-közeli erdőtársulások létesítésével a biodiverzitás gazdagítása, a vidéki táj természetes elemeinek megőrzése, kedvező tájképi megjelenés elősegítése;
- a kedvezőtlen környezeti állapot és vízgazdálkodás javítása az alacsony erdősültségű Alföld és Tisza-ártér erdősültségének fokozott növelésével.

Operatív célok:

- az ország erdősültségének növelése;
- a Biológiai Sokféleség Egyezményhez igazodó fafajpolitikával magas biodiverzitású természetszerű erdők létrehozása az őshonos fafajok arányának jelentős növelésével, különösen a védett területeken;
- a Nemzeti Erdőprogram megvalósításának elősegítése;

- az új erdőket veszélyeztető károk elhárítása az erdőtelepítést kiegészítő erdővédelmi intézkedések támogatásával.

Társadalmi célok:

- a tartós munkanélküliséggel sújtott, hátrányos helyzetű térségekben munkaalkalmak teremtése, a vidék népesség megtartó képességének javítása, a mezőgazdasági tevékenység kiegészítése, a jövedelemtermelés lehetőségének bővítése;
- egészségügyi kedvező hatások a vidéki lakosság számára a környezeti állapot javításával, az egészséges környezetben való tartózkodás lehetőségének növelésével;
- az erdőterület turisztikai hasznosításával az elmaradott, hátrányos helyzetű térségek felzárkóztatásának segítése a falusi turizmus, idegenforgalom fejlesztéséhez kapcsolódóan.

6.4. Az erdőtelepítési koncepció irányelvei

A nemzetgazdasági és ágazati elvárásokat megfogalmazó dokumentumok szerint az erdőtelepítés alakulásának jövőjét a következő alapvető tényezők határozzák meg:

- a mezőgazdaság strukturális átalakulása következtében a mezőgazdasági művelésből kivonásra kerülő földterületből az erdőtelepítésre figyelembe vehető terület aránya, mennyisége
- az Európai Unióhoz történt csatlakozásunk óta az erdőterület növelésére, az erdők többcélú hasznosítására, az ökológiai szempontok előtérbe helyezésére vonatkozó elvárások
- az erdők társadalmi felértékelődése, az immateriális szolgáltatások iránti igény fokozódása
- a fa és fatermékek iránti igény alakulása
- az erdőtelepítés állami támogatásának mértéke, lehetőség az Európai Unió pénzeszközeinek felhasználására
- az erdőtelepítés szervezeti, jogi, finanszírozási rendszerének korszerűsítése.

Az erdőtelepítési koncepció felülvizsgálata azt igazolta, hogy az 1996-ban meghatározott célkitűzések jelenleg is érvényesek, nem szorulnak módosításra. Korszerűsítésre, kiegészítésre csak az irányelvekben, a területi prioritásokban, a többi ágazati tervhez való illesztésben és a végrehajtás módszereiben, ütemezésében van szükség.

Az erdősítendő terület megválasztásával kapcsolatos irányelvek

- az évente erdősítésre kerülő területet jelentősen növelni szükséges ahhoz, hogy Magyarország a következő 30-40 évben megközelítse a 27 %-os európai erdősültségi átlagot.
- az erdősítés területi súlypontját továbbra is az Alföld és Észak-Magyarország hátrányos adottságú térségeire kell helyezni, figyelembe

véve a mezőgazdasági földhasználati zónarendszer igény- és követelmény-rendszerét.

- az Európai Unió pályázati feltételeinek megfelelően a hosszú távú programot régióként fogalmazzuk meg, figyelembe véve az országos Területrendezési Terv regionális célkitűzéseit.
- az erdőtelepítési programot közép- és rövid távú tervekre kell lebontani, amelyeket a kistérségi területfejlesztési és az erdészeti térségfejlesztési tervekhez kapcsolódva indokolt elkészíteni.
- kiemelt erdőtelepítési programok készítése indokolt az extrém termőhelyekre és a vidékfejlesztés, környezetvédelem, turizmus, stb. szempontjából fontos térségekre (belvizes területek, elmaradott térségek, kiemelt térségek, stb.).

Az erdőtelepítés szakmai irányelvei

- a kedvezőtlen adottságú mezőgazdasági területek hasznosítási módjának megválasztásához (erdő vagy gyep legyen-e) olyan szempontrendszer szükséges alkalmazni, amely hangsúlyozottan figyelembe veszi az erdőtelepítés pozitív környezetvédelmi (társadalmi érdek) és gazdasági (földtulajdonosi érdek) hatásait, szerepét.
- ahol a termőhelyi adottságok lehetővé teszik és a természetvédelmi szempontok indokolják, természetközeli erdők létrehozására kell törekedni. Ennek érdekében a honos fafajokból álló célállomány-típusokat kell differenciált támogatásban részesíteni.
- a távlati fafajpolitikai irányelveknél figyelembe kell venni a globális felmelegedés következtében megváltozó termőhelyi viszonyokat is.
- az erdőtelepítési tervek készítésénél és az erdők kezelésénél célszerű fokozottabb mértékben alkalmazni az erdőgazdasági tájak szerinti differenciált táji irányelveket.
- a termelési funkciójú agrárövezetekben a gyorsan növvő nem honos fafajokkal, intenzív módszerekkel végzett ültetvényyszerű fatermesztést mint mezőgazdasági kiegészítő ágazatot növelni indokolt a jobb mezőgazdasági területeken.
- az agrárövezetekben növelni kell a környezet védelmét szolgáló erdősávok, fasorok, ligetek mennyiségét, ennek érdekében országos program meghirdetésére lenne szükség.

Az erdőtelepítés megvalósításának eszközrendszerével kapcsolatos irányelvek

Az erdősítendő terület helyét, nagyságát végső soron a földtulajdonosok szándéka, akarata, elhatározása dönti el. Ezt kell az államnak különböző eszközökkel úgy irányítani, hogy a magánérdekek mellett a szakmai, társadalmi érdekek is kellő módon érvényesüljenek.

Az erdőtelepítési program támogatási rendszerével kapcsolatos irányelvek:

- a program megvalósításához továbbra is teljes körű támogatást, az Európai Unió pénzügyi hozzájárulását szükséges biztosítani.

- az erdőtelepítésre vállalkozó magántulajdonosok tőkeszegénysége miatt a normatív támogatás mértékét a teljes bekerülési költségnek megfelelően szükség szerint emelni és egy részét előlegként biztosítani indokolt.
- differenciált támogatási rendszer működtetése szükséges. A differenciálás szempontjai: honos fafajok és természetszerű célállománytípusok, erdőgazdasági tájak, elmaradott térségek, kiemelt környezetvédelmi igények, stb. szerint.

6.5. Az erdőtelepítésre figyelembe vehető területek meghatározása

Erdőtelepítésre figyelembe vehető területek meghatározásakor többféle szempont érvényesülésével kell számolni. Ezek a szempontok néha egymást erősítik néha egymással ellentétes irányba hatnak a területek kiválasztása során.

- Gazdasági szempontok által vezérelt szemlélet szerint erdőtelepítést olyan területeken kell megvalósítani, ahol a legjobb növedéket produkáló erdők létesíthetők és az erdő haszna rövid időn belül jelentkezik.

Ebből a szempontból hazánk bőséges termőhelyi tartalékokkal rendelkezik, mivel az ország területének 34,6 %-át (3.219 ezer ha) a barna erdőtalajok valamelyik típusa borítja. Jelenlegi erdőterületünk (1.854 ezer ha) csak részben fedi le az erdőtalajok területét. E lefedettséget még az is csökkenti, hogy a telepített erdők egy része nem erdőtalajra került vissza. (Jelenleg 1.140 ezer ha erdő áll erdőtalajon.)

A lehetőségeket viszont csökkenti, hogy az erdőtalajjal rendelkező területek egy hányada a művelésből kikerült (utak, autópályák, belterületek és egyéb mesterséges létesítmények területei) és erdősítésre nem vehető igénybe.

Az egykor erdővel borított területekre őshonos fajokkal történő erdőtelepítés ökológiai szempontból is előnyös, hiszen az adott helyre jellemző természetes ökoszisztémához közeli állapotok kialakulásának az esélye itt a legkedvezőbb.

- A felgyorsult gazdasági fejlődés és a természet-átalakítási folyamatok szükségessé teszik olyan területeken is kondicionáló zöldfelületek létesítése céljából erdők telepítését, ahol korábban soha nem volt erdőborítottság.

Ezeknek az erdőknek az immateriális értéke környezetvédelmi szükségessége miatt többszöröse is lehet az erdőben képződő faanyag értékénél. Az Alföld fatlan térségeiben rendkívüli jelentőséggel bírnak a környezetvédelmi célból telepített erdők.

- Hátrányos helyzetű gyenge mezőgazdasági adottságokkal rendelkező térségekben szociális és foglalkoztatási szempontok is előtérbe helyezhetik a földhasználatnak ezt a sajátos formáját, mivel az erdőtelepítés alacsony képzettségi szintű munkaerő foglalkoztatását teszi lehetővé úgy, hogy közben érték termelődik környezetbarát módon.

Ebből a szempontból kiemelten fontos térségeknek tekinthetők az Észak-magyarországi Régió és az Észak-alföldi Régió.

- Az erdőtelepítésre figyelembe vehető területek kijelölése és az erdőtelepítés megvalósításának ösztönzése ellen ható tényező lehet az, hogy a mezőgazdasági termőterületnek hosszú távon a felértékelődése valószínűsíthető. A felértékelődést alátámasztó érvek: a Föld népességének folyamatos növekedése, a fejlett országok termőfelületeinek beszűkülése és elszennyeződése. Ezzel szemben Magyarország kiváló agroökológiai adottságokkal rendelkezik.

Az erdőtelepítés ösztönzése kivonhat akár értékes és hosszú távon rentábilisan hasznosítható területeket is a mezőgazdaságból.

A folyamat visszafordíthatóságát a jelenlegi jogszabályok nem teszik lehetővé.

Termőhelyi szempontból erdőtelepítésre elsősorban azok a területek jöhetnek számításba, melyek mezőgazdaságilag nem hasznosíthatók gazdaságosan. Az ok legtöbb esetben a gyenge talajminőség.

Az ország genetikai talaj főtípusainak megoszlása a következő:

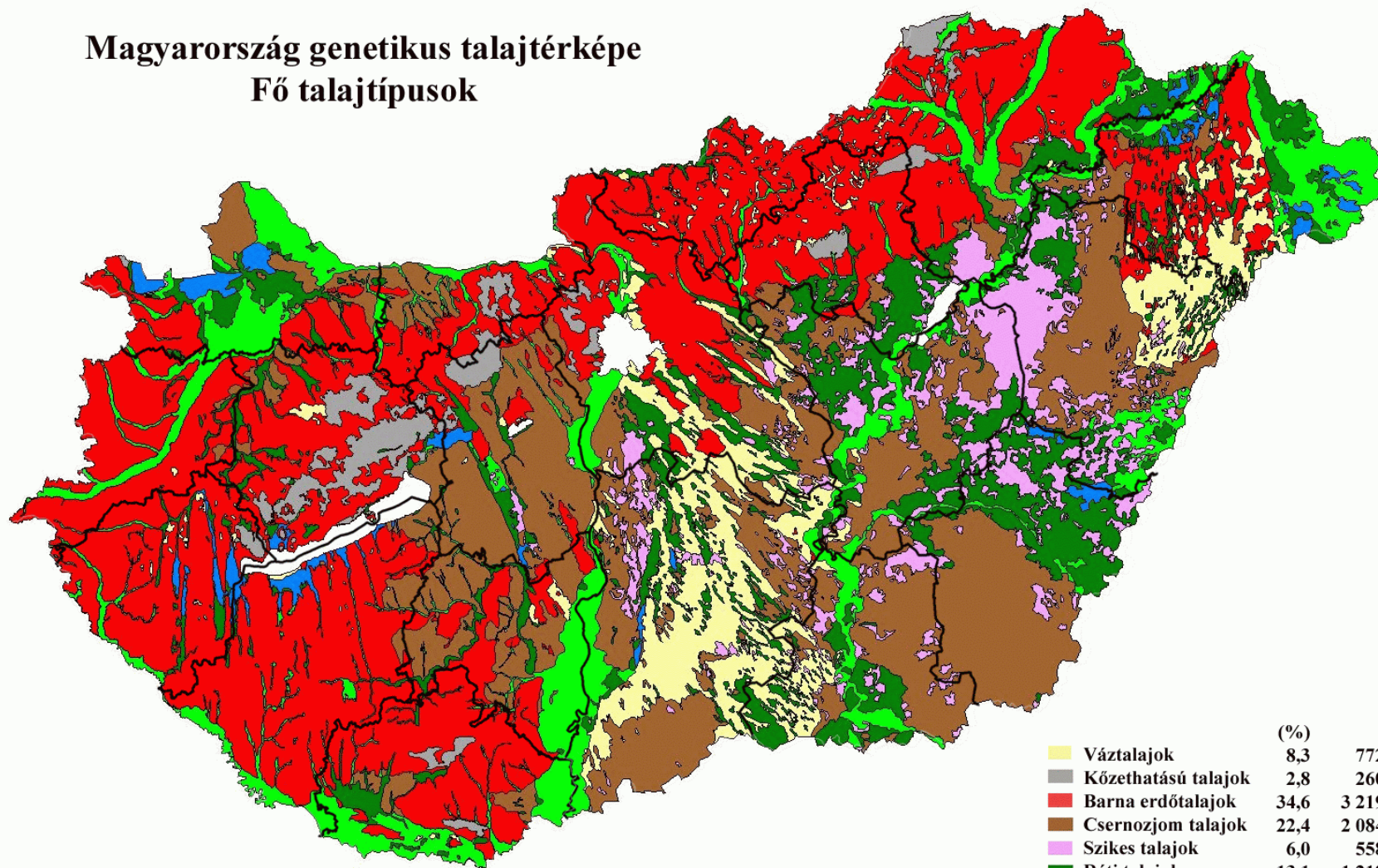
talaj főtípus	(%)	összes terület (ha)	ebből erdőterület (%)
Váztalajok	8,3	772.200	56,0
Közethatású talajok	2,8	260.500	56,6
Barna erdőtalajok	34,6	3.219.000	28,1
Csernozjom talajok	22,4	2.084.000	2,0
Szikes talajok	6,0	558.200	1,2
Réti talajok, ártéri erdő talaj	13,1	1.218.800	16,5
Láp talajok	1,6	148.900	6,3
Öntés és hordalék talajok	11,2	1.042.000	8,0
Összesen:	100,0	9.303.600	

A táblázat számait tanulmányozva valószínűsíthetjük azokat a talajokat, ahol nagyobb mértékben számíthatunk erdőtelepítésre. Erdőtelepítésre leginkább érdemes talajok a barna erdőtalajok, de jó lehetőséget nyújtanak az erdőgazdálkodás számára a réti talajok és az öntés- és hordalék talajok is. A váztalajok közül főként a homoktalajokon várható erdősítés, a csernozjomokon legfeljebb mezővédő erdősávok, környezetvédelmi fásítás képzelhető el, míg a szikes talajok csak korlátozottan alkalmasak fatenyészet számára. A láptalajok erdősítésére főként a szélerózió hatásának csökkentése miatt lenne szükség, de a kedvezőtlen termőhely eléggé korlátozza a lehetőségeket.

Az erdőtelepítések fajajmegválasztásakor elsődlegesen az adott termőhelynek megfelelő őshonos fajajokat ajánljuk főfaj csoport megjelölésével (pl. tölgy), ugyanakkor 30 %-ban elegyfajok alkalmazását szükségesnek tartjuk a telepített erdők monokultúras jellegének elkerülése érdekében.

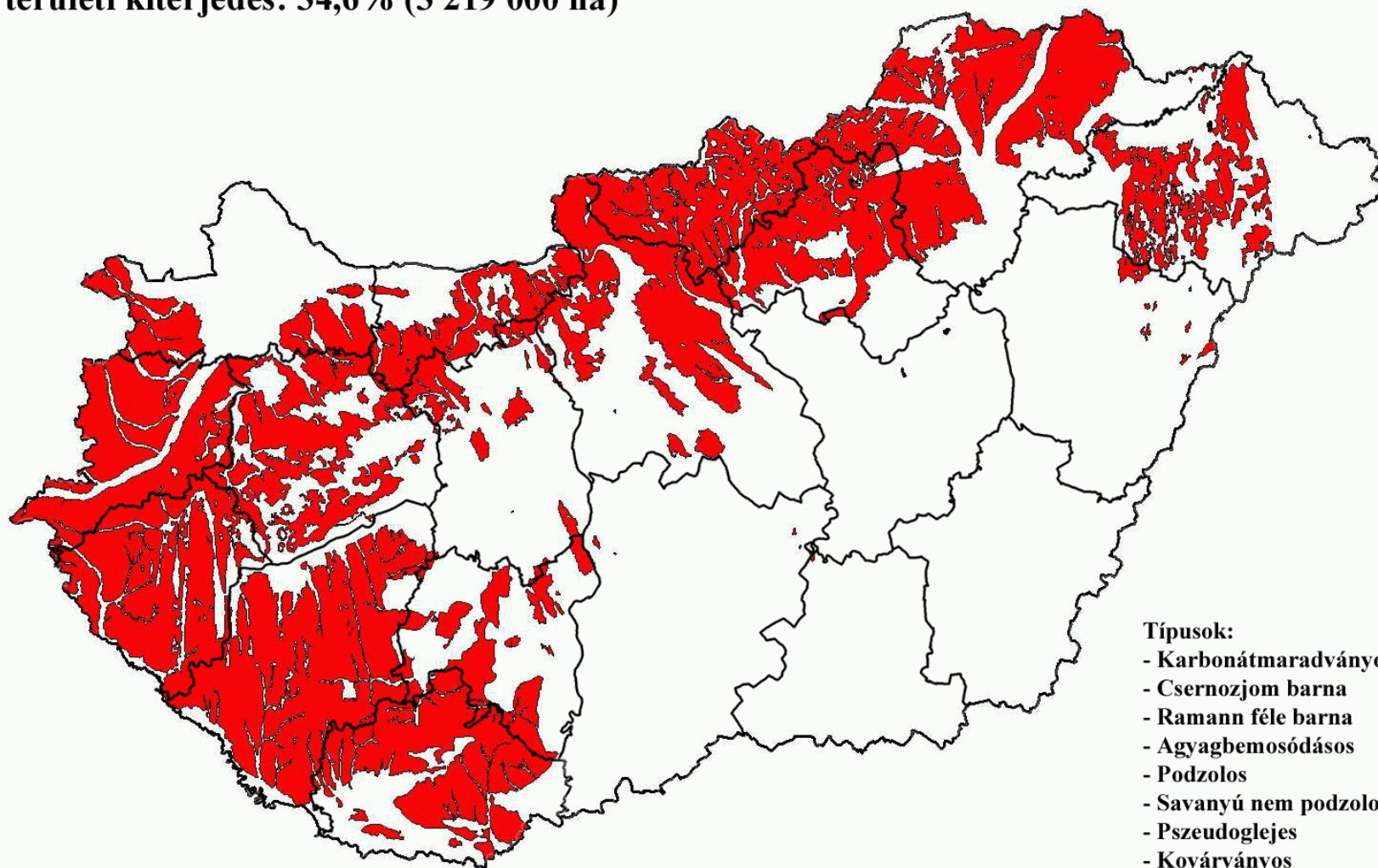
Állékony, sokszínű, magas biodiverzitással rendelkező természetközeli erdőállományok kialakulásának alapvető feltétele az elegyesség, többszintűség biztosítása.

Magyarország genetikus talajtérképe Fő talajtípusok



	(%)	(ha)
Váztalajok	8,3	772 200
Közethatású talajok	2,8	260 500
Barna erdőtalajok	34,6	3 219 000
Csernozjom talajok	22,4	2 084 000
Szikes talajok	6,0	558 200
Réti talajok	13,1	1 218 800
Láp talajok	1,6	148 900
Öntés talajok	11,2	1 042 000
	100,0	9 303 600

Barna erdőtalajok elterjedése
területi kiterjedés: 34,6% (3 219 000 ha)



Barna erdőtalajok erdősítésére túlnyomó többségében őshonos fafajok alkalmazását tartjuk szükségesnek, hiszen a jelenleg szántó vagy más művelési ágú területeket egykor természetes erdei ökoszisztémák borították és járultak hozzá ahhoz, hogy alattuk erdőtalajok alakulhassanak ki.

Az erdős sztyepp övben (ilyen az Alföld szinte teljes területe) található erdőtalajokra szintén őshonos fajokból álló elegyes állományok telepítését javasoljuk. Ugyanakkor azokra az alföldi vázталajokra, amelyeken sohasem állt erdő megengedhető idegen honos fajokból (akác, nemes nyár, erdei- és fekete fenyő) álló erdők telepítése is.

Mivel az erdőtelepítési tevékenység a földtulajdonos rövid és középtávú érdekeit is szolgálja, így nagy az igény a rövid- és közép távon már pénzben kifejezhető hozamokat biztosító fafajok (akác, nemes nyár) alkalmazása iránt nagyon sok esetben még barna erdőtalajokon történő erdősítések esetében is.

Az őshonos fafajok nagyobb arányú alkalmazását az erdőtelepítési egységárak jelentősebb differenciálásával lehetne ösztönözni.

6.5.1. Az erdőtelepítésre alkalmas területek meghatározásának módszere

A szakembereket régóta foglalkoztatja, milyen az az optimális művelési ág szerkezet, amely az adott termelési színvonalon a legnagyobb gazdasági előnyökkel jár. Újabban a természetes erőforrások optimális hasznosítása, a legkedvezőbb ökológiai viszonyok elérése is szerepel a célkitűzések között.

Az egyik lényeges kérdés, hogy melyek azok a mezőgazdasági területek, amelyeket gazdaságossági vagy egyéb okokból a mezőgazdasági művelésből kivonni indokolt. E területek célszerű hasznosításának egyik legkézenfekvőbb módja az erdőtelepítés.

Ökonómiai szempontból tehát a mezőgazdaság (földtulajdonos) „dönti el” az erdősítendő területek helyét, mennyiségét.

Más kérdés, hogy az erdőtelepítési, fásítási igény ökológiai oldalról is jelentkezik és ez nem mindig egyezik meg a mezőgazdaság napi gazdasági érdekeivel.

Az erdőtelepítésre alkalmas területek meghatározása a Környezet és Tájgazdálkodási Tervező Iroda Kft és az ÁESZ Térségfejlesztési és Zöldövezet Tervező Iroda által közösen készített tanulmány módszere és eredményei alapján történik. A tanulmány az Országos Területrendezési Terv számára lehatárolta az erdőtelepítésre, fásításra alkalmas területeket.

A vizsgálat a földhasználati elemzés ökotípusos metodika alapján történt az ország területére M=1:100.000 méretarányú térinformatikai elemzéssel.

A meghatározás az alábbi módon történt:

1. tényezőnként (környezetérzékenység, szántóföldi alkalmasság, erdőtelepítési-alkalmasság) a területek értékelése
2. területegységenként a tényezők dominanciájának meghatározása
3. az egyes tényezők kombinációjából ökotípusok létrehozása.

Minden tényező vizsgálatánál ki lettek zárva bizonyos felszínborítási kategóriák a CORINE adatbázis alapján és minden vizsgálatból egységesen a „Mesterséges felszín” kategória.

Az erdőtelepítésre figyelembe vehető területek meghatározásához alkalmazott módszer az „Agráralkalmassági-környezetérzékenységi elemzés” (KTI-Kht, 2004), valamint az „Az EU 2080/92 rendeletének megfelelő hazai erdőtelepítési program bevezetésének hatásvizsgálata” (AESZ, 1999) című szakmai anyagok figyelembe vételével készült azzal a módosítással, hogy az erdészeti talajértékelést elsősorban az Agrotopográfiai adatbázis paramétereire alapján kellett kidolgozni.

Az erdőtelepítési alkalmasságot két fő szempont határozza meg:

1. a vizsgált terület potenciális erdőgazdálkodási teljesítőképessége – gazdasági alkalmassága és
2. az erdő iránti környezeti igény – a leendő erdőnek a terület környezeti érzékenységére gyakorolt várható kedvező hatása, erdő környezeti teljesítőképessége. Értéke annál nagyobb, minél nagyobb lesz az új erdő várható környezetjavító (talajvédelmi és víztisztító, vízgazdálkodást szabályozó, stb.) szerepe, minél nagyobb mértékben jelentkezik az erdő környezeti érzékenységet befolyásoló hatása iránti társadalmi és földtulajdonosi igény.

Az erdőalkalmasság mértéke a következő képlet segítségével határozható meg:

ERDŐALKALMASSÁG = E_Galk + E_KV szuks

E_Galk = A terület erdőgazdálkodásra való alkalmassága

E_KV szuks = Erdő iránti környezeti igény

Az erdőalkalmasságot tehát a gazdasági alkalmasság és az erdő iránti környezeti igény együttes értéke adja. Ez azt jelenti, hogy az erdőtelepítésre való alkalmasság gazdasági érdekből vagy környezetérzékenységi okból egyaránt magas lehet, sőt a két érdek összeadódva megelőzheti az esetleg prioritást élvező szántóföldi földhasználati igényt.

A védett területek esetében az erdőtelepítés csak akkor javasolható, ha nem sért természetvédelmi érdeket. A telepítés során honos fafajok alkalmazásával természetű erdőket kell létrehozni.

Az erdőalkalmasságot tehát két tényező: a gazdasági alkalmasság és az erdő iránti környezeti igény határozza meg. Mindkét tényező további paraméterek kategóriáinak pontszámok értékeléséből áll össze, elvi intervallumuk 0-12 pontig terjed tényezönként, azaz 0-24 pontig terjedhet az erdőalkalmasság pontozása. A vizsgálatból kizárásra került területek az alábbiak (a Corine adatbázis alapján):

Mesterséges felszín kategóriái; Ültetvények; Tanyák; Természetes gyepek; Erdők; Vizenyős területek; Vizek; Jogi oltalom alatt álló területek (NP; TvK; TvT); Ex lege területek; Ramsari területek.

A terület erdőgazdálkodásra való alkalmasságát az alábbi tényezők befolyásolják:
 $Egalk = GENalk (0-4 \text{ pont}) + T.VÍZG (0-3 \text{ pont}) + T.KÉM (0-2 \text{ pont}) + KLIMAalk (0-3 \text{ pont})$

A képletben szereplő tényezők az alábbiak:

- GENalk A talaj genetikus típusai (Agrotopográfiai adatbázis),
- T.VÍZG A talaj vízgazdálkodási tulajdonságai (Agrotopográfiai adatbázis),
- T.KÉM A talaj kémhatása és mészállapota (Agrotopográfiai adatbázis),
- KLIMAalk Erdészeti klímazónák az alkalmasság szerint pontozva.

Az erdőtelepítési alkalmasságot nemcsak az erdőgazdálkodásra való alkalmasság határozza meg, hanem az erdő iránti környezeti igény, környezetvédelmi szükségesség. Az erdő iránti környezeti igényt az alábbi tényezők befolyásolják:

$E_Kvszüks = T.FIZ (0-2 \text{ pont}) + LEJT (0-4 \text{ pont}) + VÍZV (0-3 \text{ pont}) + KLIMAKv (0-3 \text{ pont})$

A képletben szereplő tényezők az alábbiak:

- T.FIZ A talaj fizikai félesége (Agrotopográfiai adatbázis),
- LEJT Lejtőkategória,
- VÍZV Felszín alatti vízvédelmi területek,
- KLIMAKv Erdészeti klímazónák a környezeti igény szerint pontozva.

A két tényezőt összegezve az elvi 0-24-ig skálán a gyakorlatban 0-17 pontszámok jöttek létre.

A 0-17-ig intervallumból képzett 3 főcsoport a következő:

1. 1-5 pontig: erdőtelepítésre feltételesen alkalmas,
2. 6-10 pontig: erdőtelepítésre alkalmas és
3. 11-17 pontig: erdőtelepítésre kiválóan alkalmas.

Az előbbi módszerhez hasonlóan történt a szántóföldi alkalmasság és a környezeti érzékenység értékelése is, majd a három szempont kombinálásával képzett ökotípusok mutatták meg az egyes tényezők dominanciáját.

A kombináció végeredményeként az alábbi 10 ökotípusba voltak besorolhatók a területek:

1. „jó illetve kiváló termőképességű agrárterületek”:

Ezt a minősítést kapta egy terület, ha a szántóföldi alkalmasság 3-as volt és a többi kategória kisebb vagy egyenlő, mint 2.

2. „gyenge illetve közepes termőképességű agrárterületek”:

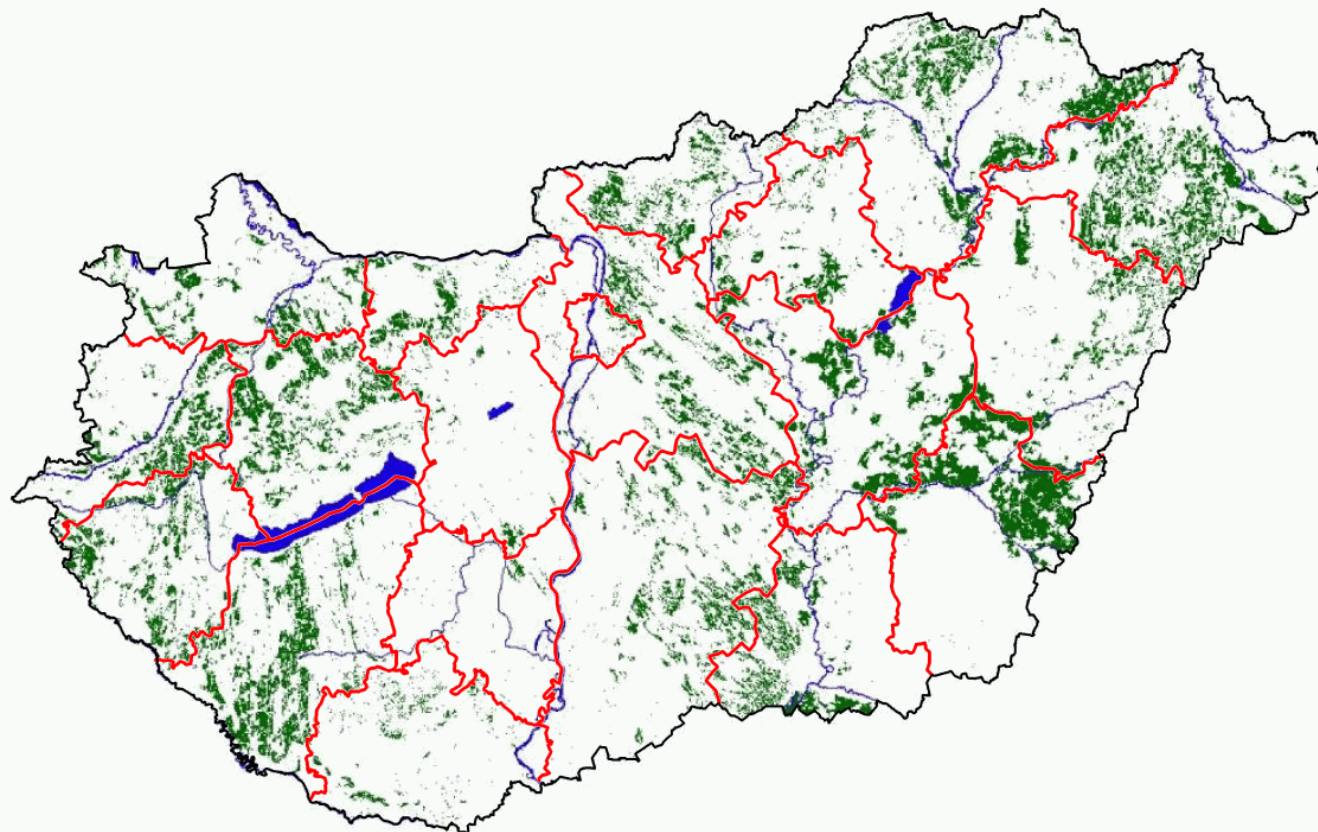
a szántóföldi alkalmassági dominancia erősebb az erdőtelepítési dominanciánál, a terület gyenge vagy közepes termőképességű. Ezt a minősítést kapta egy terület, ha a szántóföldi alkalmasság 2-es volt és a többi kategória kisebb vagy egyenlő, mint 1.

3. „környezetileg érzékeny agrárterületek”:
jó, illetve kiváló termőképességű területek magas környezetérzékenységi meghatározottsággal, amit a földhasználat során mindenképpen figyelembe kell venni.
Ezt a minősítést kapta egy terület, ha a szántóföldi alkalmasság 3-as volt, az erdészeti alkalmasság kisebb vagy egyenlő, mint 2, de a környezeti érzékenység szintén 3-as értéket vitt az ökotípus jellemzésébe.
4. „erdőtelepítésre javasolt területek”:
Ezt a minősítést kapta egy terület, ha az erdészeti alkalmasság 3-as volt és a többi kategória kisebb vagy egyenlő, mint 2.
5. „védelmi célú erdőtelepítésre javasolt területek”:
Az erdőtelepítési dominancia erősebb a szántóföldi alkalmassági dominanciánál, a terület erdőtelepítésre figyelembe vehető. Ezt a minősítést kapta egy terület, ha az erdészeti alkalmasság 2-es volt és a többi kategória kisebb vagy egyenlő, mint 1.
6. „erdőtelepítésre javasolt, környezetileg érzékeny területek”:
Erdőtelepítésre indokolt területek magas környezetérzékenységi meghatározottsággal, amit a földhasználat során mindenképpen figyelembe kell venni. Ezt a minősítést kapta egy terület, ha az erdészeti alkalmasság 3-as volt, a szántóföldi alkalmasság kisebb vagy egyenlő, mint 2, de a környezeti érzékenység szintén 3-as értéket vitt az ökotípus jellemzésébe.
7. „jó illetve kiváló agrártermelési adottságú, vagy erdőtelepítésre javasolt területek”:
A területnek az erdőtelepítési és a szántóföldi növénytermesztési alkalmassági dominanciája egyaránt jellemző, mindkét meghatározottsághoz kiváló adottságok tartoznak. Ezt a minősítést kapta egy terület, ha mind a szántóföldi alkalmasság, mind az erdészeti alkalmasság 3-as volt és a környezeti érzékenység kisebb vagy egyenlő, mint 2.
8. „gyenge illetve közepes agrártermelési adottságú, vagy védelmi célú erdőtelepítésre javasolt területek”:
Mind az erdőtelepítési alkalmasság, mind a szántóföldi alkalmasság közepes. Ezt a minősítést kapta egy terület, ha mind a szántóföldi alkalmasság, mind az erdészeti alkalmasság 2-es volt és a környezeti érzékenység kisebb vagy egyenlő, mint 1.
9. „környezetileg érzékeny, jó agrártermelési adottságú, vagy erdőtelepítésre javasolt területek”:
Mind erdőtelepítésre indokolt terület, mind a szántóföldi növénytermesztésre alkalmas terület, magas környezetérzékenységi

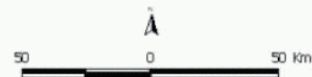
MAGYARORSZÁG ÖKOTÍPUSOS FÖLDHASZNÁLATI VIZSGÁLATA

12. eredménytérkép

Erdőtelepítésre, fásításra alkalmas terület övezete



 Erdőtelepítésre alkalmas területek



Készítette:
Környezet- és tájgazdálkodási Intézet Kht.
Gödöllő, 2006

meghatározottsággal, amit a földhasználat során mindenképpen figyelembe kell venni. Ezt a minősítést kapta egy terület, ha mindhárom érték 3-as volt.

10. „gyenge agrártermelési és erdőtelepítési alkalmasságú, környezetileg érzékeny területek”:

A környezeti érzékenység dominál, vagy közepes és gyenge termelési adottságok esetén ugyanakkora súllyal határozza meg a területet. Ezt a minősítést kapta egy terület, ha a környezeti érzékenység 3-as vagy 2-es és a többi kategória kisebb vagy egyenlő, mint 2. Avagy a környezeti érzékenység 1-es vagy 0-s és a többi kategória kisebb vagy egyenlő, mint 1.

A fenti kategorizálásból az alábbi ökotípusok javasolhatók leginkább erdőtelepítésre:

4. „Erdőtelepítésre javasolt területek” (országosan 682.265 ha)

6. „Erdőtelepítésre figyelembe vehető, környezetileg érzékeny területek” (országosan 1.062 ha).

E két kategóriába sorolt területek adják az erdőtelepítésre az elkövetkező 40-50 év távlatában leginkább igénybevehető területeket.

Az erdőtelepítések bár zömében a fenti területeken fognak történni nagy valószínűséggel, de a lehetőségek kibővítése céljából az 5. ökotípusba sorolt „Védelmi célú erdőtelepítésre figyelembe vehető területek”-kel (országosan 517.133 ha) támogatni célszerű azon lehetőségek körét, ahol a jövő erdőtelepítéseit célszerű létesíteni.

6.6. Erdőtelepítési javaslat régióként

6.6.1. Közép-magyarországi régió hosszú távú erdőtelepítési javaslata

A régió jellemzői

A régió területe 6.918 km², Pest megyét és Budapest fővárost foglalja magába. Összlakossága 2,830 millió (ebből Budapest 1,705 millió fő). Erdőterülete 167.091 ha, az átlagos erdősültség 24,2 %.

Az ország legkisebb területi kiterjedésű, de rendkívül nagy népsűrűségű régiója, hazánk társadalmi-gazdasági szempontból legfontosabb térsége.

Természeti adottságok

A régió földrajzi helyzete centrális. Különböző természeti adottságú földrajzi nagytájak találkozásában fekszik, melyeket a Duna választ el egymástól.

Éghajlata átmeneti jellegű, domborzatára az É-ÉNY-i részen a hegyvidéki, D-DK-i részen a domb- és síkvidéki jelleg jellemző.

Talajviszonyai változatosak, általában kedvezőtlenebbek az országos átlagnál. A hegy- és dombvidéken a barna erdőtalajok a leggyakoribbak, a sík vidéken a genetikai talajtípus a meszes futóhomoktól a réti talajon keresztül az öntéstalajokig változik.

Erdőgazdálkodás

A régió 24,2 %-át borító erdőterület zöme a hegyvidéki részeken (Börzsöny, Pilis, Budai hegyvidék) helyezkedik el. A Gödöllői dobvidék már kisebb erdősültségű, míg a Kiskunsági sík részeken kevés erdőt találunk.

A termőhelyi viszonyok változatosak, legnagyobb területtel (49 %) az erdősztyepp klímába tartoznak az erdők, de 32 % kocsánytalan tölgyes, a többi gyermyános tölgyes és bükkös klímába tartozik.

Leggyakoribb fafaj az akác, tölgy, cser és nemes nyár.

Az erdők 49 %-a gazdasági, 48 %-a védelmi és 3 %-a közjóléti elsődleges rendeltetésű (egyéb 0 %). A közjóléti erdők aránya az országosnál magasabb, köszönhetően a főváros budai részének és a Dunakanyar kedvelt kirándulóhelyeinek.

Erdőtelepítési programjavaslat

A régió jelenlegi földhasználata

A régió területének 56,8 %-át a mezőgazdaság hasznosítja, az erdővel borított terület részaránya 24,2 %.

A külterületi mg.-i területek művelési ág megoszlása (KSH 2007)

	<i>Szántó</i>	<i>Rét</i>	<i>Legelő</i>	<i>Egyéb</i>	<i>Összesen</i>
<i>Ter. (ha)</i>	304.341	22.517	37.553	28.859	393.270
<i>%</i>	77,4	5,7	9,6	7,3	100,0

A mezőgazdasági terület 77,4 %-a szántó, és mindössze 15,3 %-a gyep.

A mezőgazdasági terület földminősége változatos képet mutat, elsősorban a domborzati tényezők és az alapkőzet befolyásolják a termőképességet.

Korábbi erdőtelepítések

<i>Régió</i>	<i>1985-1990</i>	<i>1991-1995</i>	<i>1996-2000</i>	<i>2001-2005</i>	<i>2006-2007</i>	<i>Összesen (ha)</i>
Közép-Magyarország	3.624	1.629	2.234	3.764	1.674	12.925

Az erdőtelepítési program irányelvei

A régió erdősültsége (24,2 %) az országos átlag felett van, de földhasznosítási és környezetvédelmi szempontok indokolják az erdőterület növelését.

A régió egyes közzeteiben (Szobi térség, Dabas környéki homokos területek) a mezőgazdasági termelési adottságok kedvezőtlenek, deflációval érintett mezőgazdasági terület az összes terület 13 %-át képezi, míg az erózióval károsított terület aránya 18 %.

Az erdőtelepítésre figyelembe vehető területek meghatározása

Az 1996. évi erdőtelepítési program szerint a mezőgazdasági földminősítés alapján a régió gyenge minősítésű, erdősítésre számbajövő területei a következők voltak:

<i>művelési ág</i>	<i>minőségi osztály</i>	<i>Pest megye</i>		<i>Budapest</i>		<i>Régió össz. javasolt erdő (ha)</i>
		<i>%</i>	<i>javasolt erdő</i>	<i>%</i>	<i>javasolt erdő</i>	
<i>szántó</i>	6.min.o.-ból	40	18.200		1.300	19.500
	7.-8.min.o.-ból	90	24.200		3.000	27.200
<i>legelő</i>	4.min.o.-ból	20	2.800		400	3.200
<i>rét</i>		15	2.500		300	2.800
<i>Összesen</i>			47.700		5.000	52.700

A talajminőség és környezeti igény alapján elvégzett számítás szerint az erdőtelepítésre figyelembe vehető mezőgazdasági terület a régió területén:

<i>megye</i>	<i>erdőtelepítésre javasolt terület (4+6 ökotípus) (ha)</i>	<i>védelmi célú erdőtelepítésre figyelembe vehető terület (5. ökotípus) (ha)</i>	<i>Összesen (ha)</i>
Budapest	907	2.619	3.526
Pest	50.316	17.084	67.400
<i>Összesen</i>	51.223	19.703	70.926

Az erdőtelepítés szempontjából kiemelten kezelendő térségek:

- Gödöllői dombvidék déli területei
- alföldi Kiskunsági területek
- a fővárost körülvevő zöldövezet területe különösen a Pesti hordalékkúp síkság Budapesttől északra fekvő része

Az erdőtelepítések tervezett funkciói és fafajösszetétele

A megvalósításra javasolt erdők zömét gazdasági elsődleges rendeltetésbe célszerű sorolni, de a Duna-Ipoly Nemzeti Park területén a természetvédelmi rendeltetés is előtérbe kerülhet, míg a főváros zöldövezetében a településvédelem és közjóléti elsődleges rendeltetés is fontos.

Javasolt fafajmegoszlás

A Gödöllői dombvidéken az akácos állományokat az I. és II. termőhelyi osztályokon lehet alkalmazni, gyengébb termőhelyen a cseres-tölgyes állományok ültetése célszerű.

A Kiskunsági területek humuszos homok talajain az A és EF ültethető, a rozsdabarna erdőtalajon a CS, az időszakos vízhatású réteken a KST. A homoktalajok egyéb kombinációin a hazai nyár állományok alkalmazása is lehetséges nagyobb területeken.

Javasolt fafajmegoszlás:

<i>fafajcsoport</i>	<i>terület (ha)</i>	<i>%</i>
tölgy	7.680	15
akác	12.800	25
egyéb kemény lomb	10.240	20
lágylomb	15.380	30
fenyő	5.120	10
Összesen:	51.220	100

6.6.2. A Közép-dunántúli régió hosszú távú erdőtelepítési javaslata

A régió jellemzői

A régió területe 11.117 km², Fejér, Komárom-Esztergom és Veszprém megyéket foglalja magában. Összlakossága 1,113 millió fő. Erdőterülete 247.968 ha, az átlagos erdősültség 22,3 %.

Természeti adottságok

A régió természeti viszonyait változatosság jellemzi. A Kisalföld déli nyúlványát a Dunántúli-középhegység hegyvonulata választja el a vastag lösztakaróval borított Mezőföldtől.

Az éghajlati viszonyokat a domborzat erősen befolyásolja. A Mezőföld éghajlata az Alföldéhez hasonló, a hegyvidéki térség hűvösebb, csapadékosabb.

A hegyekben, vizekben, természeti értékekben gazdag táj (Balaton, Bakony, stb.) kiváló turisztikai-idegenforgalmi vonzerővel bír.

Erdőgazdálkodás

A régió 22,3 %-át borító erdőterületek zöme a hegyvidéki területeken helyezkedik el nagyobb, összefüggő tömböket alkotva. A sík mezőgazdasági vidékek erdősültsége igen alacsony.

A termőhelyi viszonyok változatosak, a dolomitkopárok véderdeitől a hegyvidéki üde bükkösökön át a mezőségi földek száraz akácosáig számos erdőtípus előfordul.

Magas az értékes kemény lombos fajok aránya, az erdők 60-80 %-a őshonos fajokból áll. Leggyakoribb fajok a cser, a tölgy és az akác.

Az erdők 42 %-a gazdasági, 57 %-a védelmi és mindössze 1 %-a közjóléti elsődleges rendeltetésű (egyéb 0 %). A természetvédelmi rendeltetésű erdők arányának növekedése várható.

Az erdők védelmi funkcióit elsősorban az ipari térségekben kell érvényesíteni.

Erdőtelepítési programjavaslat

A régió jelenlegi földhasználata

A régió területének 57,4 %-át a mezőgazdaság hasznosítja, az erdővel borított terület részaránya 22,3 %.

A külterületi mezőgazdasági területek művelési ág megoszlása (KSH 2007)

	<i>Szántó</i>	<i>Rét</i>	<i>Legelő</i>	<i>Egyéb</i>	<i>Összesen</i>
Ter. (ha)	499.218	50.109	60.338	28.573	638.238
%	78,2	7,8	9,5	4,5	100,0

A mezőgazdasági terület 78,2 %-a szántó és mindössze 17,3 %-a gyeplő.

A mezőgazdasági területek földminősége változatos képet mutat, elsősorban a domborzati viszonyok a meghatározók. Sok az erózióknak kitett erdőtalajon kialakított szántóföld.

A szántók átlagos aranykorona értéke Veszprém megyében a legrosszabb. Fejér megye szántóinak földminősége országos viszonylatban is kedvező, ami a löszön kialakult csernozjom talajoknak köszönhető.

Korábbi erdőtelepítések

<i>Régió</i>	<i>1985-1990</i>	<i>1991-1995</i>	<i>1996-2000</i>	<i>2001-2005</i>	<i>2006-2007</i>	<i>Összesen (ha)</i>
Közép-Dunántúl	1.268	1.286	2.170	2.989	1.167	8.880

Az erdőtelepítési program irányelvei

A régió erdősültsége (22,3 %) az országos átlag felett van ugyan, de földhasznosítási és környezetvédelmi szempontok egyaránt indokolják az erdőterület növelését.

A Mezőföld, Marcali-medence és Kisalföld sík, jó minőségű mezőgazdasági területein a mezővédő fásításoknak kell teret biztosítani.

A hegyvidéki térségek erózióknak kitett, gyenge minőségű talajai mezőgazdasági művelésre kevésbé alkalmasak, az erdőtelepítés lehetősége itt a legnagyobb. Ugyancsak indokolt az erdőterületek tömbösítése, a zárvány földterületek erdősítése.

Környezetvédelmi szempontból indokolt az erdőtelepítés, fásítás a Tatabánya-Tapolca ipari tengely szennyezett levegőjű térségeiben és a Balaton vízminőségvédelme érdekében.

Az erdőtelepítési javaslatban figyelemmel kell lenni a természetvédelmi igényekre (természetes gyepek megőrzése, őshonos fafajok, természetszerű erdők létesítése).

Az erdőtelepítésre figyelembe vehető területek meghatározása

Az 1996. évi erdőtelepítési program szerint a mezőgazdasági földminősítés alapján a régió gyenge minőségű, erdősítésre számbajövő területei a következők voltak:

<i>művelési ág</i>	<i>minőségi osztály</i>	<i>Fejér megye</i>		<i>Komárom-Esztergom megye</i>		<i>Veszprém megye</i>		<i>Régió össz. javasolt erdő (ha)</i>
		<i>%</i>	<i>javasolt erdő</i>	<i>%</i>	<i>javasolt erdő</i>	<i>%</i>	<i>javasolt erdő</i>	<i>javasolt erdő</i>
szántó	6.min.o.-ból	40	8.200	40	5.600	40	10.100	23.900
	7.-8.min.o.-ból	90	5.600	90	6.000	90	8.900	20.500
legelő	4.min.o.-ból	20	1.100	40	2.200	20	2.300	5.600
rét		15	1.000	30	900	15	2.300	4.200
Összesen			15.900		14.700		23.600	54.200

A talajminőség és környezeti igény alapján elvégzett számítás szerint az erdőtelepítésre figyelembe vehető mezőgazdasági terület a régió területén:

<i>megye</i>	<i>erdőtelepítésre javasolt terület (4+6 ökotípus) (ha)</i>	<i>védelmi célú erdőtelepítésre figyelembe vehető terület (5. ökotípus) (ha)</i>	<i>Összesen (ha)</i>
Fejér	5.545	6.016	11.561
Komárom-Esztergom	25.822	1.348	27.170
Veszprém	41.191	40.437	81.628
Összesen	72.558	47.801	120.359

Az ÁESZ időközi felülvizsgálata szerint a régió belül az egyes megyék között területi eltolódás várható. A Veszprém megyére készült részletes erdőtelepítési program (ÁESZ, 1998) hosszú távon 37.000 hektár új erdővel számol, Fejér és Komárom-Esztergom megyékben ugyanakkor mérsékelt erdősítési igényre kell számítani.

Erdőtelepítés szempontjából kiemelten kezelendő térségek:

- a Dunántúli-középhegység erodált, meredek, sovány szántói
- a Balaton és a Velencei-tó vízgyűjtője
- Tatabánya, Oroszlány, Várpalota, Ajka környéke (védelmi, rekultivációs célú erdőtelepítések)
- a Marcal-medence Pápa-Devecseri síkság hegylábi területei
- a Vértesalji-dombság térsége
- az intenzív mezőgazdasági hasznosítású térségek (mezővédő erdősávok, fasorok, ligetek)

Az erdőtelepítések tervezett funkciói és fafajösszetétele

A megvalósításra javasolt erdők zömét gazdasági elsődleges rendeltetésbe célszerű sorolni, de az iparterületek környezetében, az erózióveszélyes helyeken, a Balaton, Velencei tó vízgyűjtőjében és a mezőgazdasági térségekben a védelmi rendeltetést kell előtérbe helyezni.

Javasolt fafajmegoszlás:

<i>fafajcsoport</i>	<i>terület (ha)</i>	<i>%</i>
tölgy+bükk	18.140	25
akác	14.510	20
kemény lomb	18.140	25
lágylomb	14.510	20
fenyő	7.260	10
Összesen:	72.560	100

6.6.3. A Nyugat-dunántúli régió hosszú távú erdőtelepítési javaslata

A régió jellemzői

A régió területe 11.329 km², Győr-Moson-Sopron, Vas és Zala megyét foglalja magába.

Összlakossága 1.003 ezer fő. Erdőterülete 290.374 ha, az átlagos erdősültség 25,6 %.

A régió kiemelkedően jó gazdasági helyzetével jelentős szerepet tölt be az ország társadalmi-gazdasági életében.

Természeti adottságok

A régió természeti viszonyai nagyon változatos képet mutatnak. Területén három nagy táj, az Alpokalja, a Kisalföld és a Dunántúli-dombság egy része osztozik, kiegészülve a Dunántúli-középhegység északi és nyugati peremvidékével.

Éghajlata az Alpok közelsége miatt általában kiegyensúlyozott, csapadékban gazdagabb.

Változatos felszínű tája vízfolyásokban, ill. természetes és mesterséges állóvizekben gazdag, a Zalai dombság változatos termőhelyei az erdőtenyésztésre nagyon alkalmasak.

Erdőgazdálkodás

A régió 25,6 %-át borító erdőterület zöme a hegyvidéki részeken helyezkedik el, a nyugati hegyvidéki területen nagyobb, összefüggő tömböket alkotva. A sík mezőgazdasági vidékek erdősültsége sokkal alacsonyabb.

A termőhelyi viszonyok változatosak, legnagyobb területtel a gyertyános-tölgyes klímájú erdők vannak jelen.

Leggyakoribb fafaj a tölgy, cser és akác, a fenyő főleg Vas megyében foglal el nagyobb területet, míg a bükk Zala megyében jelentős.

Az erdők 72 %-a gazdasági, 27 %-a védelmi és mindössze 1 %-a közjóléti elsődleges rendeltetésű (egyéb 0 %).

Erdőtelepítési programjavaslat

A régió jelenlegi földhasználata

A régió területének 54,4 %-át a mezőgazdaság hasznosítja, az erdővel borított terület részaránya 25,6 %.

A külterületi mg.-i területek művelési ág megoszlása (KSH 2007)

	<i>Szántó</i>	<i>Rét</i>	<i>Legelő</i>	<i>Egyéb</i>	<i>Összesen</i>
<i>Ter. (ha)</i>	508.812	54.070	28.327	25.467	616.676
%	82,5	8,8	4,6	4,1	100

A mezőgazdasági terület 82,5 %-a szántó, és mindössze 13,4 %-a gyep.

A mezőgazdasági területek földminősége változatos képet mutat, elsősorban a domborzati tényezők befolyásolják a termőképességet.

Korábbi erdőtelepítések

<i>Régió</i>	<i>1985-1990</i>	<i>1991-1995</i>	<i>1996-2000</i>	<i>2001-2005</i>	<i>2006-2007</i>	<i>Összesen (ha)</i>
Nyugat-Dunántúl	3.311	1.727	3.741	3.420	871	13.070

Az erdőtelepítési program irányelvei

A régió erdősültsége (25,6 %) az országos átlag felett van, de földhasznosítási és környezetvédelmi szempontok indokolják a terület növelését.

A Kisalföld sík, jó minőségű mezőgazdasági területein indokolt a szélvédő fásítások elvégzése.

A Rába völgy cseri talajainak egyik legjobb hasznosítása az erdősítés.

Az erdőtelepítési javaslatban figyelemmel kell lenni a természetvédelmi igényekre (természetes gyep megőrzése, természet szerű erdők létesítése).

Az erdőtelepítésre figyelembe vehető területek meghatározása

Az 1996. évi erdőtelepítési program szerint a mezőgazdasági földminősítés alapján a régió gyenge minőségű, erdősítésre számbajövő területei a következők voltak:

művelési ág	minőségi osztály	Győr-Moson-Sopron megye		Vas megye		Zala megye		Régió össz. javasolt erdő (ha)
		%	javasolt erdő	%	javasolt erdő	%	javasolt erdő	javasolt erdő
szántó	5.-6.min.o.-ból	35	30.900	40	12.300	30	6.900	50.100
	7.-8.min.o.-ból	90	15.700	90	11.500	90	9.500	36.700
legelő	4.min.o.-ból	20	500	20	500	20	1.900	2.900
rét		15	2.200	15	1.600	15	3.900	7.700
Összesen			49.300		25.900		22.200	97.400

A talajminőség és környezeti igény alapján elvégzett számítás szerint az erdőtelepítésre figyelembe vehető mezőgazdasági terület a régió területén:

megye	erdőtelepítésre javasolt terület (4+6 ökotípus) (ha)	védelmi célú erdőtelepítésre figyelembe vehető terület (5. ökotípus) (ha)	Összesen (ha)
Győr-Moson-Sopron	31.586	10.086	41.672
Vas	13.674	35.938	49.612
Zala	32.091	29.922	62.013
Összesen	77.351	75.946	153.297

Az ÁESZ időközi felülvizsgálata szerint a régióon belül Zala és Vas megyében a tervezetthez képest kisebb mértékű (20 %) növekedés várható az erdőtelepítések-nél.

Erdőtelepítés szempontjából kiemelten kezelendő térségek:

- Kisalföldi homokvidék
- zalai meredek szántóterületek, felhagyott, erdőhöz kapcsolódó zártkertek a Kerka-vidék és a Kelet-Zalai dombság területén
- Kemeneshát agyagbemosódásos barna erdőtalajjal fedett térsége
- mezővédő erdősávok a Hanság területén.

Az erdőtelepítések tervezett funkciói és fajokösszetétele

A megvalósításra javasolt erdők zömét gazdasági elsődleges rendeltetésbe célszerű sorolni, de a szélvédelem és talajvédelem is fontos lehet. A Fertő-Hanság Nemzeti Park területén a természetvédelmi rendeltetés is előtérbe kerülhet.

Javasolt fajmegoszlás:

fajcsoport	terület (ha)	%
tölgy	19.340	25
akác	11.600	15
kemény lomb	11.600	15
lágylomb	19.340	25
fenyő	15.470	20
Összesen:	77.350	100

6.6.4. A Dél-dunántúli régió hosszú távú erdőtelepítési javaslata

A régió jellemzői

A régió területe 14.169 km², Baranya, Somogy és Tolna megyéket foglalja magába. Össz lakossága 984 ezer fő.

Erdőterülete 351.080 ha, az átlagos erdősültség 24,8 %.

A régiót átlagos népsűrűség, mérsékelt iparosodás, nagy aprófalvas területek jellemzik.

Természeti adottságok

A régió peremvidéke a Duna, Dráva, Sió, Balaton melletti rész, és a régió belsejében a Kapos völgye nagyjából sík, körülötte található a Somogyi-, Szekszárdi-, Baranyai-dombság, amikből szigetszerűen emelkedik ki a Mecsek és a Villányi hegység.

Éghajlata átmeneti jellegű, déli felén határozott mediterrán hatással. A termőhely kedvez a szőlőtermesztésnek (dél-balatoni, szekszárdi, villányi borvidék).

A Balaton és a Mecsek környéke jelentős turisztikai-idegenforgalmi vonzeróval bír.

Erdőgazdálkodás

A régió 24,8 %-át borító erdőterület főleg a Mecsekben, a Somogyi-dombság és a Szekszárdi dombvidék területén található, míg a sík, mezőgazdasági vidékek – főleg Tolnában – erdősültsége alacsony. A változatos termőhelyek között megtalálhatók a somogyi földes kopárok, a mecseki száraz mészkő kopárok, de a Duna-Dráva menti öntéstalajok is.

Leggyakoribb fafaj az akác, tölgy, cser, éger, kisebb mértékben a fenyő.

Az erdők 71 %-a gazdasági, 27 %-a védelmi, és mindössze 1 %-a közjóléti elsődleges rendeltetésű (egyéb 1 %).

Erdőtelepítési programjavaslat

A régió jelenlegi földhasználata

A régió területének 58,8 %-át a mezőgazdaság hasznosítja, az erdővel borított terület részaránya 24,8 %.

A külterületi mg.-i területek művelési ág megoszlása (KSH 2007)

	<i>Szántó</i>	<i>Rét</i>	<i>Legelő</i>	<i>Egyéb</i>	<i>Összesen</i>
Ter. (ha)	697.340	56.068	51140	28.691	833.239
%	83,7	6,7	6,1	3,5	100

A mezőgazdasági terület 83,7 %-a szántó és csak 12,8 %-a gyep.

A mezőgazdasági területek földminősége változatos képet mutat, elsősorban a domborzati és alapköveti tényezők befolyásolják a termőképességet. Somogyban sok agyagbemosódásos erdőtalajon folyik mezőgazdasági művelés.

Korábbi erdőtelepítések

<i>Régió</i>	<i>1985-1990</i>	<i>1991-1995</i>	<i>1996-2000</i>	<i>2001-2005</i>	<i>2006-2007</i>	<i>Összesen (ha)</i>
Dél-Dunántúl	3.483	3.020	6.527	8.964	7.288	29.282

Az erdőtelepítési program irányelvei

A régió erdősültsége (24,8 %) az országos átlag felett van, de további lehetőségek is vannak az erdőterület növelésére.

Somogy és Tolna erodált domboldalainak egyik legjobb hasznosítási módja az erdőtelepítés, de a Duna-Dráva völgyében is nyílik lehetőség további erdősítésre. A mezőgazdasági területek szélvédő fásításainak is teret kell biztosítani, különösen Tolnában és a sík összefüggő szántóterületeken.

Az erdősítési javaslatban figyelemmel kell lenni a természetvédelmi igényekre (természetes gyepek megőrzése, természetyszerű erdők létesítése).

Az erdőtelepítésre figyelembe vehető területek meghatározása

Az 1996. évi erdőtelepítési program szerint a mezőgazdasági földminősítés alapján a régió gyenge minőségű, erdősítésre számbajövő területei a következők voltak:

<i>művelési ág</i>	<i>minőségi osztály</i>	<i>Baranya megye</i>		<i>Somogy megye</i>		<i>Tolna megye</i>		<i>Régió össz. javasolt erdő (ha)</i>
		<i>%</i>	<i>javasolt erdő</i>	<i>%</i>	<i>javasolt erdő</i>	<i>%</i>	<i>javasolt erdő</i>	<i>javasolt erdő</i>
szántó	5.min.o.-ból			10	6.500	20	6.900	13.400
	6.min.o.-ból	40	8.900	60	24.200	50	6.300	39.400
	7.-8.min.o.-ból	90	8.700	90	14.700	90	2.800	26.200
legelő	4.min.o. alatt	20	3.000	20	3.500	20	1.700	8.200
rét		15	900	15	2.500	15	1.300	4.700
Összesen			21.500		51.400		19.000	91.900

A talajminőség és környezeti igény alapján elvégzett számítás szerint az erdőtelepítésre figyelembe vehető mezőgazdasági terület a régió területén:

<i>megye</i>	<i>erdőtelepítésre javasolt terület (4+6 ökotípus) (ha)</i>	<i>védelmi célú erdőtelepítésre figyelembe vehető terület (5. ökotípus) (ha)</i>	<i>Összesen (ha)</i>
Baranya	10.858	7.997	18.855
Somogy	100.745	3.267	104.012
Tolna	1.019	3.799	4.818
Összesen	112.622	15.063	127.685

Az ÁESZ Kaposvári Igazgatósága által időközben elkészült Somogy megye erdőtelepítési lehetőségeit tárgyaló, 5 évre szóló részletes terve 20 ezer hektárral számol. A Pécsi Igazgatóság 1999-ben készített terve nagy távra 39 ezer ha terület erdősítését célozta meg.

Az erdőtelepítés szempontjából kiemelten kezelendő térségek:

- Pécs környéki zagykazetták, meddőhányó fásítása
- Somogyi dombvidék Ramann féle barna erdőtalajú meredek domboldalai
- Kelet-Belső-Somogy és Nyugat-Belső-Somogy agyagbemosódásos barna erdőtalajú térségei
- Balaton parti sávjában víz és partvédelmi, településvédelmi fásítás
- Tengelici homokvidék környezetvédelmi funkciójú erdősítése.
- Zselicség
- Baranya-Somogy-Tolnai hegyhát
- Mecsek hegység
- Ormánság

Az erdőtelepítések tervezett funkciói és fafajösszetétele

A megvalósításra javasolt erdők többségét gazdasági elsődleges rendeltetésbe célszerű sorolni, de a szélvédelem és talajvédelem is fontos lehet. A Duna-Dráva Nemzeti Park területén a természetvédelmi rendeltetés is előtérbe kerülhet.

Javasolt fafajmegoszlás:

<i>fafajcsoport</i>	<i>terület (ha)</i>	<i>%</i>
tölgy	28.160	25
akác	5.630	5
kemény lomb	39.420	35
lágylomb	33.780	30
fenyő	5.630	5
Összesen:	112.620	100

6.6.5. Észak-magyarországi régió hosszú távú erdőtelepítési javaslata

A régió jellemzői

A régió területe 13.430 km², Borsod-Abaúj-Zemplén, Heves és Nógrád megyéket foglalja magába. Össz lakossága 1,280 millió. Erdőterülete 385.983 ha, az átlagos erdősültség 28,7 %.

A régió korábbi fejlődését megalapozó borsodi nehézipar gazdasági jelentősége megszűnt.

Ugyanakkor a Mátra-Bükk üdülőkörzet idegenforgalmi szerepe nő a mátraaljai, bükkaljai borvidék ismertségével együtt.

A térségben megélhetési gondok, súlyos szociális feszültségek alakultak ki.

Természeti adottságok

Az ország egyik legváltozatosabb régiója, hiszen területén található az Északi-középhegység és az Alföld. Jelentős lignit-, barnaköszén- és ércelelőhelyek mellett sok feltárt gyógyvízzel rendelkezik.

Sok műemléket, régi építészeti alkotást és együttest őriz, de sok földtani (Aggtelek) és régészeti érdekesség is megtalálható a régióban.

Erdőgazdálkodás

A régió 28,7 %-át borító erdőterület zöme hegyvidéki területeken helyezkedik el, nagy összefüggő tömböket alkotva. Az alföldi rész erdősültsége sokkal alacsonyabb.

A termőhelyi viszonyok nagyon változatosak, a homoktalajok, erdőtalajok, rendzinák, vázталajok egyaránt megtalálhatók, de meghatározóak a barna erdőtalajok.

Ugyanez a változatosság jellemző a fafajokra is, melyek 78 %-a őshonos, 22 %-a nem őshonos.

Az erdők 54 %-a gazdasági, 45 %-a védelmi és 1 %-a közjóléti elsődleges rendeltetésű.

Erdőtelepítési programjavaslat**A régió jelenlegi földhasználata**

A régió területének 55,6 %-át a mezőgazdaság hasznosítja, az erdővel borított terület részaránya 28,7 %.

A külterületi mg.-i területek művelési ág megoszlása (KSH 2007)

	<i>Szántó</i>	<i>Rét</i>	<i>Legelő</i>	<i>Egyéb</i>	<i>Összesen</i>
Ter. (ha)	498.016	59.653	136.756	52.449	746.874
%	66,7	8,0	18,3	7,0	100,0

A mezőgazdasági terület 66,7 %-a szántó és 26,3 %-a gyeplő.

A mezőgazdasági területek földminősége változatos képet mutat, elsősorban a domborzati tényezők befolyásolják a termőképességet. A régió nagy részét barna erdőtalajok borítják.

Korábbi erdőtelepítések

Régió	1985-1990	1991-1995	1996-2000	2001-2005	2006-2007	Összesen (ha)
Észak-Magyarország	2.381	1.629	3.069	5.822	4.173	17.074

Az erdőtelepítési program irányelvei

A régió erdősültsége (28,7 %) jóval az országos átlag felett van, de további lehetőségek is vannak az erdőterület növelésére.

A Hevesi dombvidék erodált domboldalai, az alföldi rész réti, szikes talajai nem alkalmasak gazdaságos mg.-i művelésre. A Cserhát értékes termőhelyein jó minőségű tölgyes állományok létrehozása lehetséges.

Az erdőtelepítési javaslatban figyelemmel kell lenni a természetvédelmi igényekre (természetes gyepek megőrzése, természetszerű erdők létesítése).

Az erdőtelepítésre figyelembe vehető területek meghatározása

Az 1996. évi erdőtelepítési program szerint a mezőgazdasági földminősítés alapján a régió gyenge minőségű, erdősítésre számbajövő területei a következők voltak:

<i>művelési ág</i>	<i>minőségi osztály</i>	<i>Borsod-Abaúj-Zemplén megye</i>		<i>Heves megye</i>		<i>Nógrád megye</i>		<i>Régió össz. javasolt erdő (ha)</i>
		<i>%</i>	<i>javasolt erdő</i>	<i>%</i>	<i>javasolt erdő</i>	<i>%</i>	<i>javasolt erdő</i>	<i>javasolt erdő</i>
szántó	6.min.o.-ból	50	22.200	40	12.000	50	6.300	40.500
	7.-8.min.o.-ból	90	26.200	90	19.200	90	4.500	49.900
legelő	4.min.o.-ból	25	10.100	20	2.400	40	3.200	15.700
rét		20	5.600	15	900	20	1.200	7.700
Összesen			64.100		34.500		15.200	113.800

A talajminőség és környezeti igény alapján elvégzett számítás szerint az erdőtelepítésre figyelembe vehető mezőgazdasági terület a régió területén:

<i>megye</i>	<i>erdőtelepítésre javasolt terület (4+6 ökotípus) (ha)</i>	<i>védelmi célú erdőtelepítésre figyelembe vehető terület (5. ökotípus) (ha)</i>	<i>Összesen (ha)</i>
Borsod-Abaúj-Zemplén	95.775	21.351	117.126
Heves	26.337	10.673	37.010
Nógrád	32.276	8.128	40.404
Összesen	154.388	40.152	194.540

Az erdőtelepítés szempontjából kiemelten kezelendő térségek:

- Cserhát dombvidéke, Nógrádi medence
- Mátra-Bükk-alja rossz minőségű szántói
- Cserhát erdőtalajjal borított területei
- Visonta külszíni lignitbánya rekultivációs területei
- Bodroghöz és Taktaköz nem hasznosított réti talajai.

Az erdőtelepítések tervezett funkciói és fafajösszetétele

A megvalósításra javasolt erdők zöme gazdasági elsődleges rendeltetésbe célszerű sorolni, de sok helyen (pl. a külszíni bánya rekultivációjánál) a talajvédelem és tájképvédelem is fontos szerepet kap.

Javasolt fafajmegoszlás:

<i>fafajcsoport</i>	<i>terület (ha)</i>	<i>%</i>
tölgy	69.470	45
akác	15.440	10
kemény lomb	30.880	20
lágylomb	30.880	20
fenyő	7.720	5
Összesen:	154.390	100

6.6.6. Észak-alföldi régió hosszú távú erdőtelepítési javaslata

A régió jellemzői

A régió területe 17.729 km², Hajdú-Bihar, Jász-Nagykun-Szolnok és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyéket foglalja magába. Összlakossága 1,547 millió fő. erdőterülete 215.540 ha, az átlagos erdősültség 12,2 %.

A régió legjelentősebb erőforrása a termőföld, továbbá a földgázmezők és hévíz előfordulások. Nyugat-kelet irányba nagy áteresztő képességű főforgalmi tengely (közút, vasút) szeli át Szolnok-Záhony között.

Természeti adottságok

A régiót alapvetően az egysíkú felszínforma jellemzi, a talajadottságok azonban igen változatosak. A löszön kialakult csernozjomtól a homoktalajokon és a kovárányos barna erdőtalajokon keresztül a gyenge termőképességű szikes talajokig sokféle talaj fordul elő.

Éghajlata szélsőséges, országos viszonylatban is itt a legnagyobb a hőmérséklet ingadozása. A szeszélyes csapadékeloszlás mellett gyakoriak az aszályos időszakok.

A régió fő vízgyűjtője a meglehetősen ingadozó vízjárású Tisza.

Erdőgazdálkodás

A régió 12,2 %-át borító erdőterület zöme a régió keleti, nyírségi tájegységében található, Szolnok megye erdősültsége azonban alig több 5 %-nál.

A régió nyugati fele szinte teljes egészében az erdőssztyepp klímába tartozik, míg a keleti fele a valamivel kedvezőbb cseres klímába.

Leggyakoribb fafaj az akác, tölgy, nemes nyár, a fenyőkből Hajdú-Biharban található a legtöbb.

Az erdők 79 %-a gazdasági, 18 %-a védelmi, 2 %-a közjóléti elsődleges rendeltetésű (egyéb 1 %).

Erdőtelepítési javaslat

A régió jelenlegi földhasználata

A régió területének 71,2 %-át a mezőgazdaság hasznosítja, az erdővel borított terület részaránya 12,2 %.

A külterületi mg.-i területek művelési ág megoszlása (KSH 2007)

	<i>Szántó</i>	<i>Rét</i>	<i>Legelő</i>	<i>Egyéb</i>	<i>Összesen</i>
Ter. (ha)	970.918	80.367	151.775	59904	1.262.964
%	76,9	6,4	12,0	4,7	100,0

A mezőgazdasági terület 76,9 %-a szántó és 18,4 %-a gyep.

A mezőgazdasági területek földminősége változatos képet mutat, az Alföldön a mikrodomborzatnak igen jelentős termőhely befolyásoló hatása van vízgazdálkodási és klimatikus szempontból egyaránt.

Korábbi erdőtelepítések

<i>Régió</i>	<i>1985-1990</i>	<i>1991-1995</i>	<i>1996-2000</i>	<i>2001-2005</i>	<i>2006-2007</i>	<i>Összesen (ha)</i>
Észak-Alföld	10.609	9.248	14.467	17.970	9.932	62.226

Az erdőtelepítési program irányelvei

A régió erdősültsége (12,2 %) jóval az országos átlag alatt van, így új erdők létrehozása fontos környezetvédelmi, tájképvédelmi, talajvédelmi érdek.

A jó minőségű hajdúsági mg.-i területeken nagyon fontos a szélvédő fásítások elvégzése, a homokterületen található gyenge szántók hasznosításában is kiemelt helyet kaphat az erdősítés.

Az erdőtelepítési javaslatban figyelembe kell venni a természetvédelmi igényeket (természetes gyeppek megőrzése, természetyszerű erdők létesítése).

Az erdőtelepítésre figyelembe vehető területek meghatározása

Az 1996. évi erdőtelepítési program szerint a mezőgazdasági földminősítés alapján a régió gyenge minőségű, erdősítésre számbajövő területei a következők voltak:

művelési ág	minőségi osztály	Hajdú-Bihar megye		Jász-Nagykun-Szolnok megye		Szabolcs-Szatmár-Bereg megye		Régió össz. javasolt erdő (ha)
		%	javasolt erdő	%	javasolt erdő	%	javasolt erdő	javasolt erdő
szántó	5.min.o.-ból	50	25.200	50	33.900	50	33.900	93.000
	6.min.o.-ból	60	13.900	60	23.600	70	29.500	67.000
	7.-8.min.o.-ból	90	7.500	90	12.200	90	19.100	38.800
legelő	4.min.o.alatt	20	3.700	20	300	50	1.500	5.500
rét		15	2.400	15	600	20	4.000	7.000
Összesen			52.700		70.600		88.000	211.300

A talajminőség és környezeti igény alapján elvégzett számítás szerint az erdőtelepítésre figyelembe vehető mezőgazdasági terület a régió területén:

megye	erdőtelepítésre javasolt terület (4+6 ökotípus) (ha)	védelmi célú erdőtelepítésre figyelembe vehető terület (5. ökotípus) (ha)	Összesen (ha)
Hajdú-Bihar	18.936	48.267	67.203
Jász-Nagykun-Szolnok	17.269	72.855	90.124
Szabolcs-Szatmár-Bereg	52.656	72.922	125.578
Összesen	88.861	194.044	282.905

Nagyon valószínűsíthető, hogy a régióon belül Szolnok- és Hajdú-Bihar megye területén a védelmi rendeltetésű erdő mennyisége növekedni fog, míg a Szabolcsi erdőterület növekedésben reális cél a gazdasági rendeltetésű erdők telepítése.

Erdőtelepítés szempontjából kiemelten kezelendő térségek:

- Nyírségi homokvidék
- Szolnoki-ártér
- Nádudvar környéki szélvédő sávok a jó minőségű szántók védelmére

Az erdőtelepítések tervezett funkciói és fafajösszetétele

A megvalósításra javasolt erdők zömét gazdasági elsődleges rendeltetésbe célszerű sorolni, de a szélvédelem és talajvédelem is fontos lehet. Védett területen a természetvédelmi rendeltetés is előtérbe kerülhet.

Javasolt fafajmegoszlás:

fafajcsoport	terület (ha)	%
tölgy	26.660	30
akác	17.770	20
kemény lomb	26.660	30
lágylomb	17.770	20
Összesen:	88.860	100

6.6.7. Dél-alföldi régió hosszú távú erdőtelepítési javaslata

A régió jellemzői

A régió területe 18.339 km², Bács-Kiskun, Békés és Csongrád megyéket foglalja magába.

Összlakossága 1,360 millió fő. Erdőterülete 229.462 ha, az átlagos erdősültség 12,5 %.

A régió legfőbb természeti kincse a termőföld, de jelentős a szénhidrogén termelés is, ami az ország termelésének jelentős hányadát teszi ki.

Természeti adottságok

Az ország legnagyobb kiterjedésű térsége, melynek területe síkvidéki, melyen többnyire homok és csernozjom talajok alakultak ki.

Vízhálózatának törzsét a Duna, a Tisza, valamint annak mellékfolyói a Maros és Körösök adják. A területen jelentős öntözőkapacitást biztosító mesterséges csatornahálózat található.

Éghajlata kontinentális, gyakori hőmérsékleti szélsőségekkel, és nyári aszályokkal.

Erdőgazdálkodás

A régió 12,5 %-át borító erdőterület zöme a Duna-Tisza közén helyezkedik el, míg Csongrád és Békés megye erdősültsége mélyen az országos átlag alatt van. (Békés megye 4,5 %-kal a legkisebb az országban.)

A termőhelyi viszonyokat a homoktalajok jellemzik, de a termékenységet nagyban befolyásolják a mikrodomborzati tényezők.

A terület teljes egészében az erdőssztyepp klímába tartozik.

Az erdők 75 %-a gazdasági, 24 %-a védelmi és mindössze 1 %-a közjóléti elsődleges rendeltetésű (egyéb 0 %).

Erdőtelepítési programjavaslat

A régió jelenlegi földhasználata

A régió területének 71,7 %-át a mezőgazdaság hasznosítja, az erdővel borított terület részaránya 12,5 %.

A külterületi mg.-i területek művelési ág megoszlása (KSH 2007)

	<i>Szántó</i>	<i>Rét</i>	<i>Legelő</i>	<i>Egyéb</i>	<i>Összesen</i>
Ter. (ha)	1.027.474	50.230	178.076	60.011	1.315.791
%	78,1	3,8	13,5	4,6	100,0

A mezőgazdasági terület 78,1 %-a szántó és 17,3 %-a gyeperdő.

A mezőgazdasági területek földminősége változó képet mutat, elsősorban az alapkőzet és mikrodomborzati tényezők befolyásolják a termőképességet. Legnagyobb kiterjedésű csernozjom talajaink itt találhatóak.

Korábbi erdőtelepítések

<i>Régió</i>	<i>1985-1990</i>	<i>1991-1995</i>	<i>1996-2000</i>	<i>2001-2005</i>	<i>2006-2007</i>	<i>Összesen (ha)</i>
Dél- Alföld	8.520	5.587	9.421	12.284	7.831	43.643

Az erdőtelepítési program irányelvei

A régió erdősültsége 12,5 %, messze az országos átlag alatt van, így gazdasági, földhasznosítási és környezetvédelmi szempontok is indokolják az erdőterület növelését.

A Duna-Tisza közti homokhátság futóhomokos, szélverésnek kitett területein igen nagy jelentőségűek a talajvédelmi, szélvédelmi erdősítések, fásítások, melyek a széleróziós károk csökkentése mellett az egyes táblák mikroklimatikus körülményeit is kedvezőbbé teszik.

A régióban előforduló szikes talajok erdősítése gondos termőhelyfeltárást és elmélyült szakmai hozzáállást igényel. A helyi konkrét ismeretek birtokában gondos egyeztetés szükséges a természetvédelmi érdekekkel.

Az erdőtelepítésre figyelembe vehető területek meghatározása

Az 1996. évi erdőtelepítési program szerint a mezőgazdasági földminősítés alapján a régió gyenge minőségű, erdősítésre számbajövő területei a következők voltak:

<i>művelési ág</i>	<i>minőségi osztály</i>	<i>Bács-Kiskun megye</i>		<i>Békés megye</i>		<i>Csongrád megye</i>		<i>Régió össz. javasolt erdő (ha)</i>
		<i>%</i>	<i>javasolt erdő</i>	<i>%</i>	<i>javasolt erdő</i>	<i>%</i>	<i>javasolt erdő</i>	<i>javasolt erdő</i>
szántó	5.min.o.-ból			50	22.300			22.300
	6.min.o.-ból	40	21.500	70	13.500	40	13.900	48.900
	7.-8.min.o.-ból	90	33.600	90	5.200	90	13.100	51.900
legelő	4.min.o.-ból	20	9.600	20	1.100	20	4.400	15.100
rét		15	5.100	15	700	15	2.100	7.900
<i>Összesen</i>			<i>69.800</i>		<i>42.800</i>		<i>33.500</i>	<i>146.100</i>

A talajminőség és környezeti igény alapján elvégzett számítás szerint az erdőtelepítésre figyelembe vehető mezőgazdasági terület a régió területén:

<i>megye</i>	<i>erdőtelepítésre javasolt terület (4+6 ökotípus) (ha)</i>	<i>védelmi célú erdőtelepítésre figyelembe vehető terület (5. ökotípus) (ha)</i>	<i>Összesen (ha)</i>
Bács-Kiskun	76.266	2.333	78.599
Békés	8.086	105.207	113.293
Csongrád	41.972	16.884	58.856
Összesen:	126.324	124.424	250.748

Az erdőtelepítés szempontjából kiemelten kezelendő térségek:

- Duna-Tisza közti homokhát (Dorozsma-Majsai-homokhát, Kiskunsági-löszös hát)
- Berettyó-Körösvidék réti talajú és enyhén szikes területei
- nagy mg.-i táblák szélvédő fásítása főként a Békés-Csanádi háton és a Békés-Csongrádi síkon
- mérsékelt szikes talajú területeken

Az erdőtelepítések tervezett funkciói és fafajösszetétele

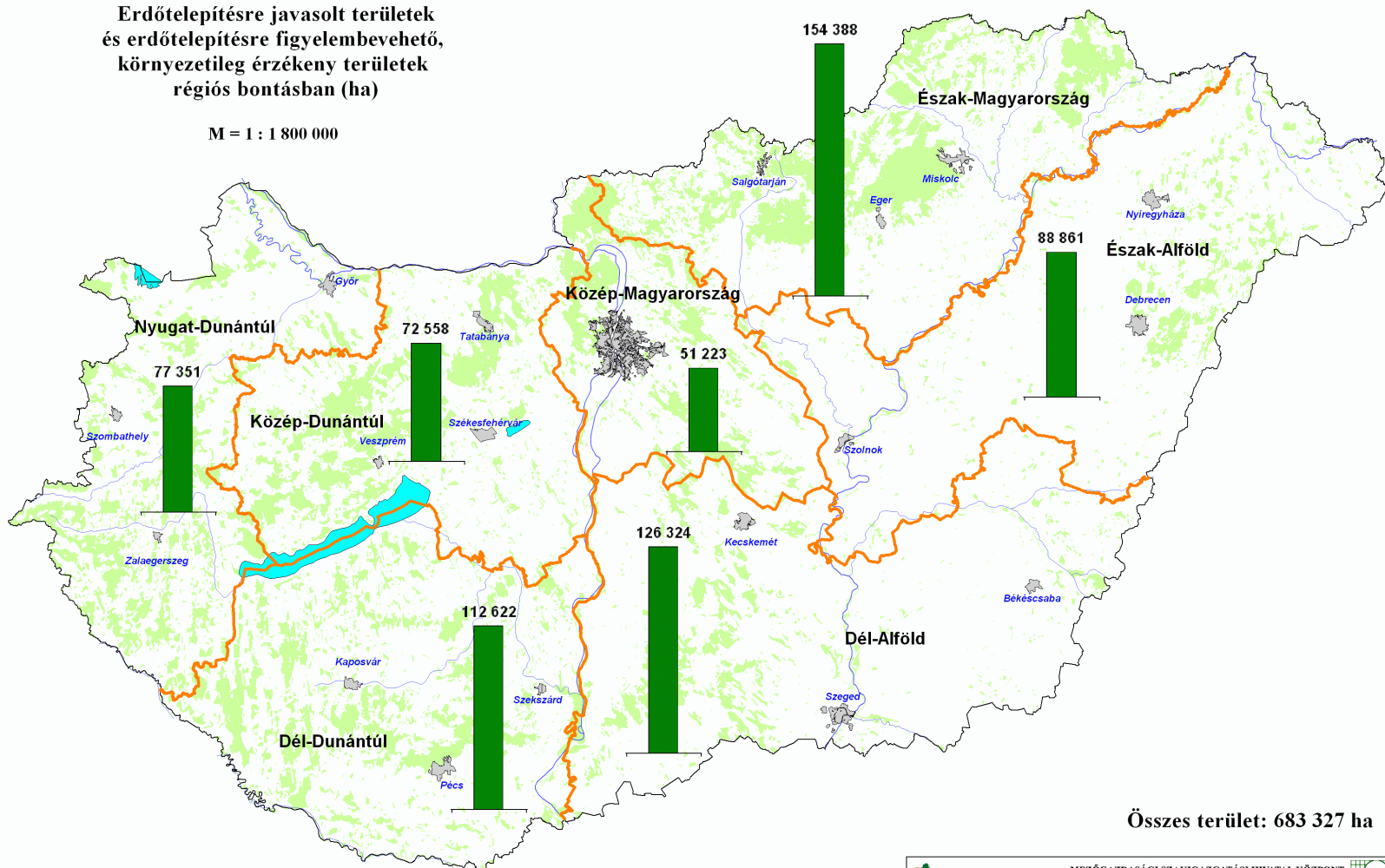
Az erdőtelepítésre figyelembe vehető területek között a gazdasági rendeltetésű erdők mellett egyre nagyobb jelentőséggel bírnak azok a telepítések, melyeknél a fő szempont nem a gazdaságosság, hanem azok a környezetvédelmi hatások (pl.: talajpusztulás, talaj és vízerózió csökkentése, szélvédelem, zajcsökkentés, stb.), melyek a megfelelő szerkezetű és fafajú erdőtelepítés esetén jelentkeznek. Ugyancsak fontos szerep jut az erdősávoknak, fásításoknak a vonalas létesítmények mentén, ahol védő funkciójuk mellett tájformáló, tájkarakter alakító hatásuk is jelentős.

Javasolt fafajmegoszlás:

<i>fafajcsoport</i>	<i>terület (ha)</i>	<i>%</i>
tölgy	44.210	35
akác	18.950	15
kemény lomb	12.630	10
lágylomb	31.580	25
fenyő	18.950	15
Összesen:	126.320	100

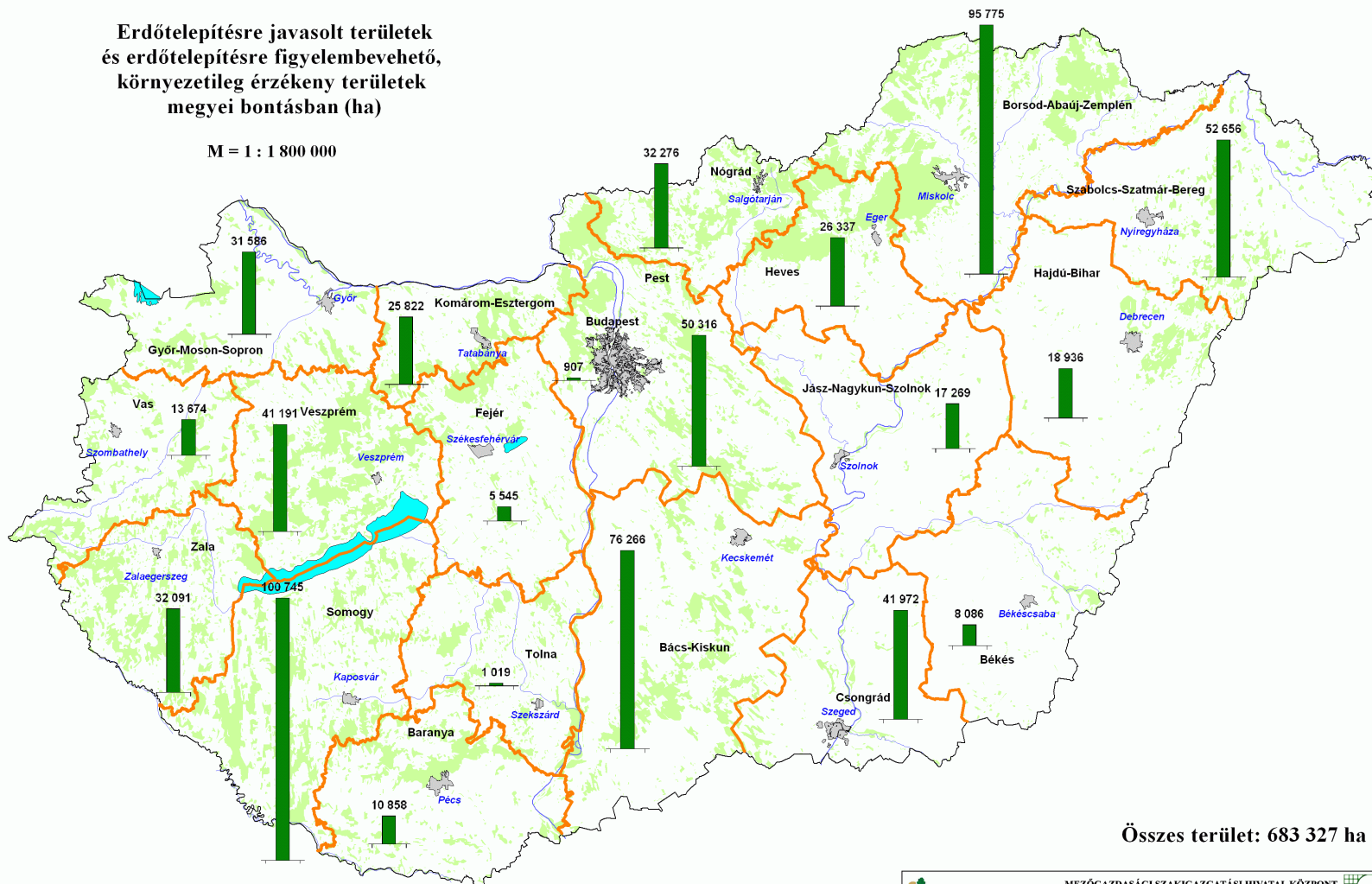
**Erdőtelepítésre javasolt területek
és erdőtelepítésre figyelembevehető,
környezetileg érzékeny területek
régiós bontásban (ha)**

M = 1 : 1 800 000



Erdőtelepítésre javasolt területek
és erdőtelepítésre figyelembevehető,
környezetileg érzékeny területek
megyei bontásban (ha)

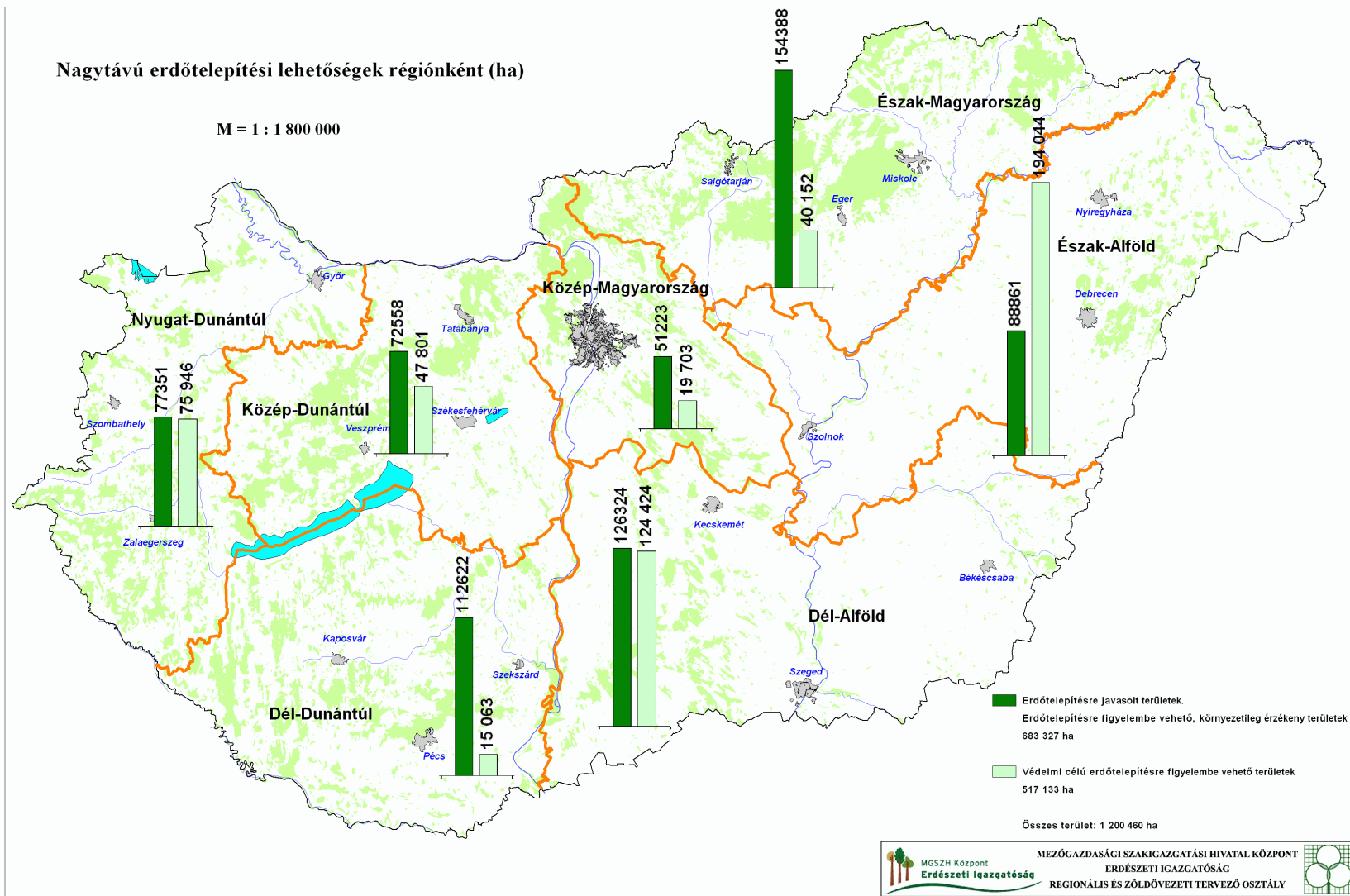
M = 1 : 1 800 000



Összes terület: 683 327 ha

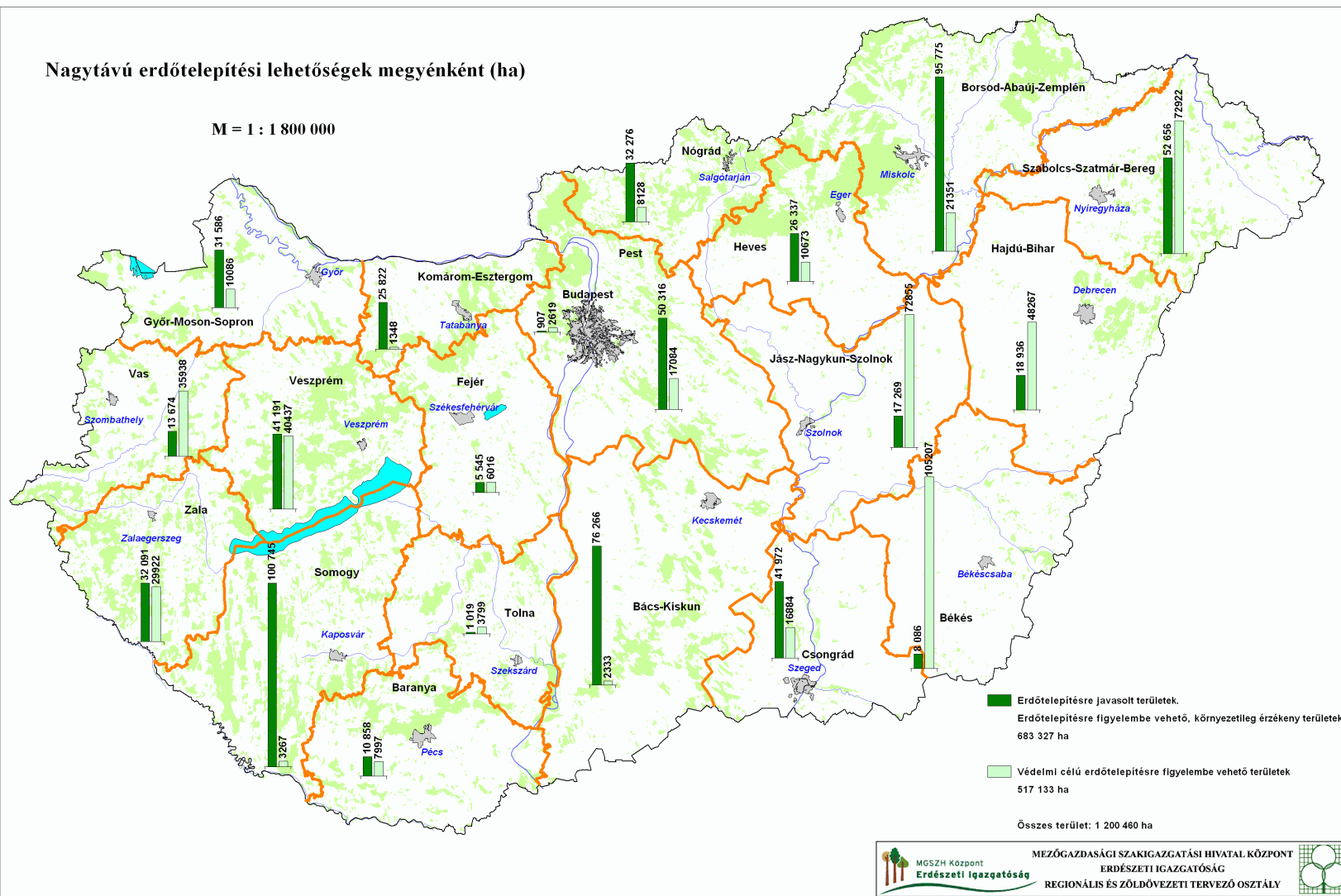
Nagytávú erdőtelepítési lehetőségek régióként (ha)

M = 1 : 1 800 000



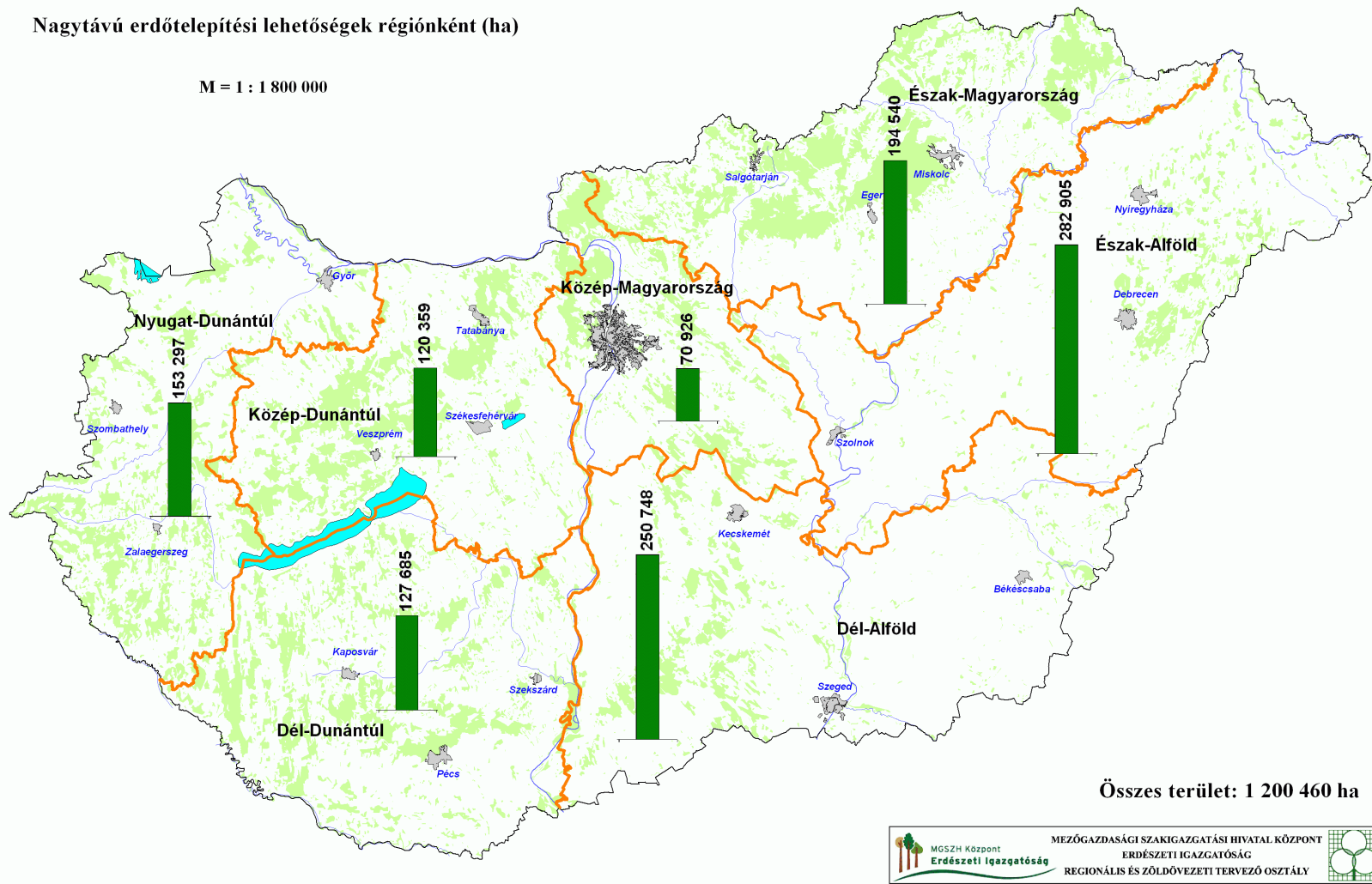
Nagytávu erdőtelepítési lehetőségek megyénként (ha)

M = 1 : 1 800 000



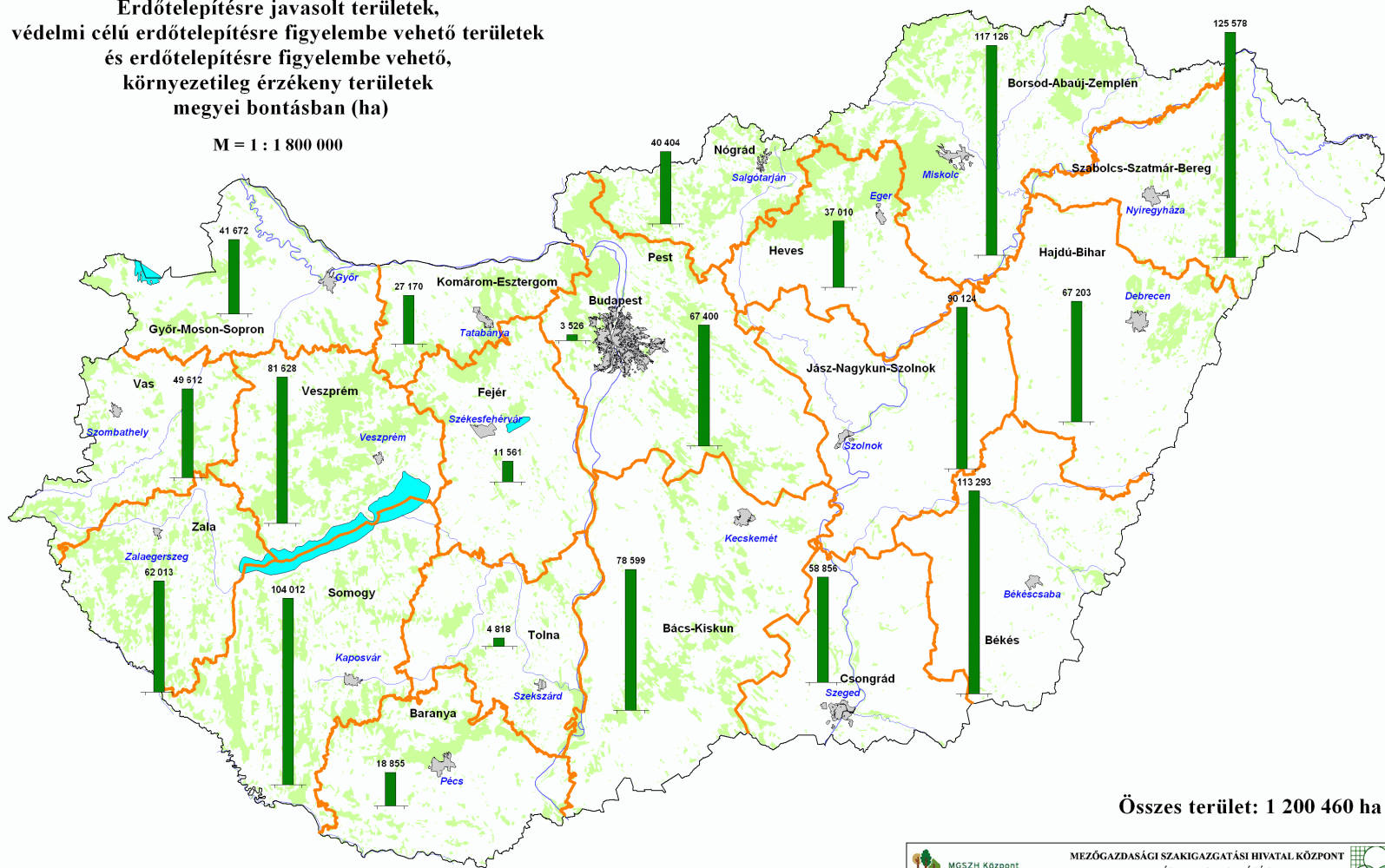
Nagytávú erdőtelepítési lehetőségek régióinként (ha)

M = 1 : 1 800 000



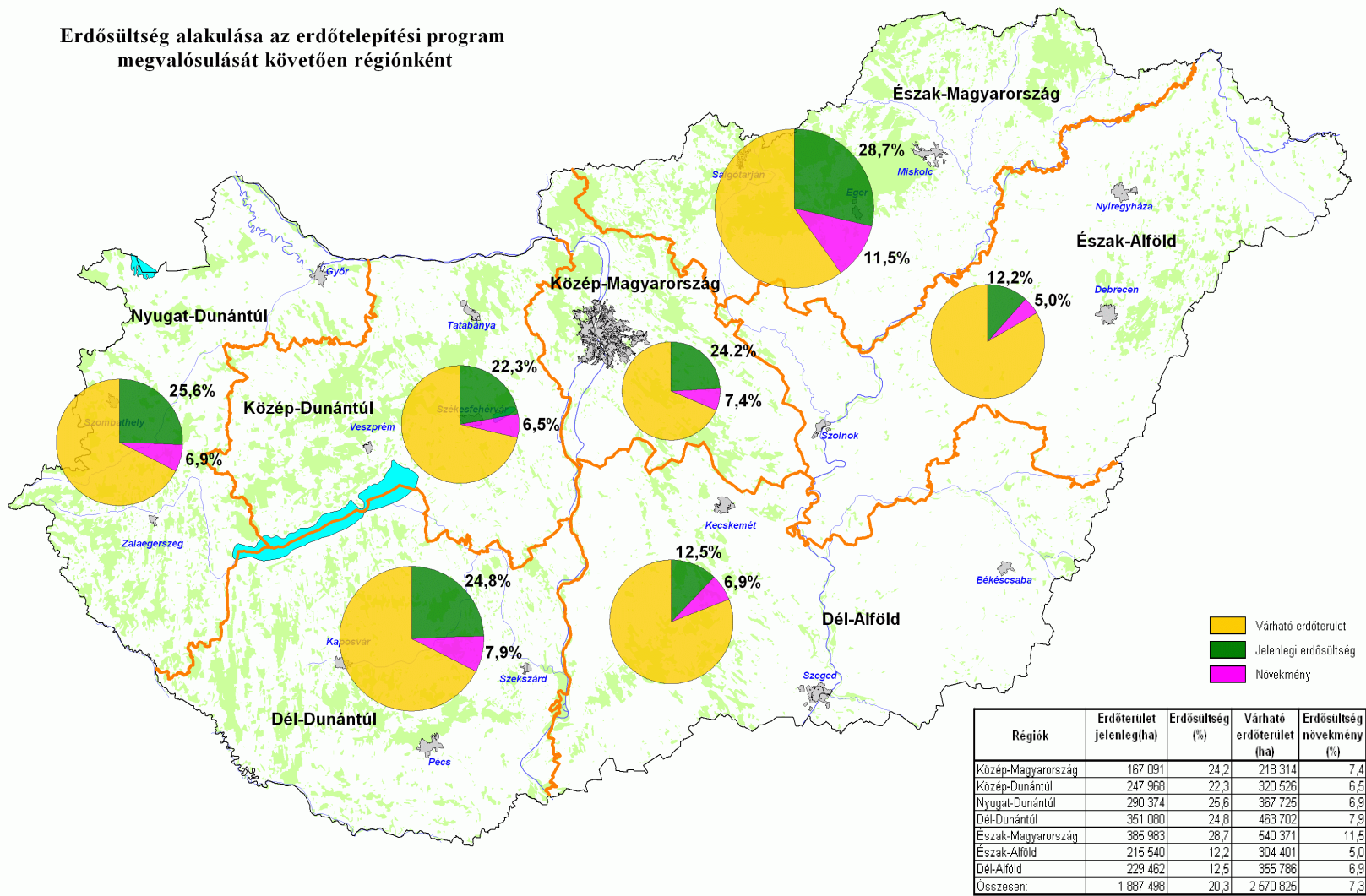
**Erdőtelepítésre javasolt területek,
védelmi célú erdőtelepítésre figyelembe vehető területek
és erdőtelepítésre figyelembe vehető,
környezetileg érzékeny területek
megyei bontásban (ha)**

M = 1 : 1 800 000



Összes terület: 1 200 460 ha

Erdősültség alakulása az erdőtelepítési program megvalósulását követően régióként



6.7. A tervezett erdőtelepítések várható fafajösszetétele, funkciói

Az erdők jellegét, minőségét, ökológiai és ökonómiai teljesítő képességét alapvetően a termőhely határozza meg. A tartamos erdőgazdálkodás stratégiáját, az alkalmazandó fafajokat és eljárásokat ezért a termőhelyi viszonyok várható változását figyelembe véve lehet meghatározni.

Az utóbbi években világszerte tapasztalható az éghajlat felmelegedése. A kutatók egy része szerint globális klímaváltozás várható és ez a folyamat viszonylag gyorsan bekövetkezik. Hatására a termőhelyi viszonyok szárazabbá válnak, ami hosszabb távon kihat az erdők fafajösszetételére, állapotára. A globális változás mellett jelentkezik a korábbi vízrendezések nyomán létrejött vízhiány, amit a talajvízszint csökkenése (Az Alföldön 2-3 méter) és a források kiapadása is jelez.

Az ország erdeit valamikor kizárólag őshonos fafajokból álló természetes állományok alkották. Elsősorban emberi tevékenység hatására ma már az erdők közel fele nem őshonos fafajokból álló kultúrerdőkből áll. A jövőbeni erdőkép sem fogja nélkülözni az ökológiailag kedvezőtlenebb kultúrerdőket, de törekedni kell arra, hogy arányuk csökkenjen a természetszerű erdők javára.

Azokon a területeken – ilyen az Alföld nagy része – ahol korábban nem volt erdő vagy a környezet az emberi beavatkozások következtében (vízrendezés, mezőgazdaság) alapvetően megváltozott, az őshonos fafajok és a természetközeli erdőgazdálkodás alkalmazása nagy problémát jelent, az „eredeti” növénytakaró helyreállítása ökológiai okokból illúziósnak tűnik.

Az elmúlt két évszázad vízrendezése alapvető változásokat hozott az alföldi erdők zömét kitevő lúp és ligeterdők világára. Valószínűtlennek látszik abban bízni, hogy a vízháztartás helyreállításával – ha ez egyáltalán lehetséges – az eredeti táj rekonstruálható.

Ha az emberi beavatkozás által bekövetkezett változás mellé a klímaváltozás perspektíváját is figyelembe vesszük, akkor a távlati fafajválasztási stratégia kialakításánál fontos szerepet kell hogy kapjon a klímaváltozásra való felkészülés.

Maximálisan elfogadható, hogy a biodiverzitást, a változatosságot különböző formáit a stabilitás legbiztosabb garanciájaként értelmezzük. Természetesen ott, ahol ennek termőhelyi lehetősége adott, az ún. „őshonos” fafajok alkalmazását előnyben kell részesíteni.

Ha a valószínűsíthető klímaváltozásokat komolyan vesszük, törekednünk kell olyan mesterséges populációk, fajok telepítésére is, melyek a várható változásokhoz alkalmazkodni képesek.

A nem őshonos fajok, azaz a „tájidegen” fajok közül használhatók elsősorban, amelyek már a jelenlegi, leromlott ökológiai feltételek között igazolták alkalmazkodó képességüket.

A fafajválasztás gyakorlatát a termőhelyi adottságok és a várható klimatikus változások figyelembe vételén kívül alapvetően befolyásolja a mostanra kialakult gazdasági és birtokpolitikai helyzet. Az erdőtelepítési lehetőségek legnagyobb részben magántulajdoni formában valósulhatnak meg. Alapfeltétel, hogy a földek erdőtelepítéssel való hasznosítását csak akkor választja a földtulajdonos, ha attól gazdasági hasznot remél. Valószínűsíthető, hogy a földtulajdonos szándékát sokkal inkább ez a gazdasági racionalitás fogja jellemezni, mint az ökológiai megfontolások. Nem annyira erdőben, inkább minél hamarabb kitermelhető és értékesíthető faanyagban gondolkodik.

A biológiai diverzitásra törekvő erdész, ökológus szemléletmód, valamint a minél rövidebb megtérülésre és minél nagyobb haszonra törekvő földtulajdonosi érdekek között jelentkezik konfliktus.

Nagy figyelmet kell fordítani a természetvédelem alatt álló területekre, ahol az erdőtelepítés helyének, fafajainak, a telepítési technológiának megválasztásához a természetvédelmi hatóság előzetes hozzájárulása szükséges.

Természetszerű erdők telepítése indokolt a Natura 2000 hálózat területein is.

A fenti elveket, adottságokat és lehetőségeket figyelembe véve az alábbi állománytípus megoszlást javasoljuk:

Erdőtelepítésre figyelembe vehető területek állománytípus javaslata (ha)

Megye, Régió	erdősítésre figyelembe vehető területek					
	tölgy	akác	kemény lomb	lágylomb	fenyő	összesen
Pest megye és Budapest	7680	12800	10240	15380	5120	51220
Közép-magyarországi régió	7680	12800	10240	15380	5120	51220
Fejér megye	1450	1100	1280	1220	500	5550
Komárom-Esztergom megye	4270	6200	7100	5600	2650	25820
Veszprém megye	12420	7210	9760	7690	4110	41190
Közép-dunántúli régió	18140	14510	18140	14510	7260	72560
Győr-Moson-Sopron megye	7690	5250	2300	12600	3750	31590
Vas megye	2870	1550	2850	3100	3300	13670
Zala megye	8780	4800	6450	3640	8420	32090
Nyugat-dunántúli régió	19340	11600	11600	19340	15470	77350
Baranya megye	3180	750	3620	2930	380	10860
Somogy megye	24740	4800	35500	30500	5200	100740
Tolna megye	240	80	300	350	50	1020
Dél-dunántúli régió	28160	5630	39420	33780	5630	112620
Borsod-Abaúj-Zemplén megye	43000	9440	18100	20330	4900	95770
Heves megye	11870	2800	5100	5350	1220	26340
Nógrád megye	14600	3200	7680	5200	1600	32280
Észak-magyarországi régió	69470	15440	30880	30880	7720	154390
Hajdú-Bihar megye	6960	2470	5730	3770	--	18930
Jász-Nagykun-Szolnok	5900	1800	5970	3600	--	17270
Szabolcs-Szatmár-Bereg megye	13800	13500	14960	10400	--	52660
Észak-alföldi régió	26660	17770	26660	17770	--	88860
Bács-Kiskun megye	22990	15760	7630	16630	13250	76260
Békés megye	3440	950	800	2450	450	8090
Csongrád megye	17780	2240	4200	12500	5250	41970
Dél-alföldi régió	44210	18950	12630	31580	18950	126320
Országos összesen	213660	96700	149570	163240	60150	683320
%	31,3	14,1	21,9	23,9	8,8	100,0

Az erdőtelepítések a termőhely termőképességét legjobban hasznosító fafajokkal történjenek. Az őshonos fafajokat, ahol lehet, előnybe kell részesíteni. A lehetséges erdőtelepítések területe az egyes megyékben változó.

Legjelentősebb volumenű erdősítés Somogy és Borsod-Abaúj-Zemplén megyékben prognosztizálható, ami azzal magyarázható, hogy az erdősítésre figyelembe vehető területek kijelöléséhez a vizsgálati módszer elég nagy súllyal vette figyelembe az erdővel nem borított erdőtalajok jelenlétét.

Így az Északi-középhegység hegyvidéki területein és a Somogyi dombság területén a tölgy és kemény lombos fafajokkal történő erdősítések volnának kívánatosak az egykori állapotok részbeni rehabilitálása céljából.

Nagy súlyt kell helyezni az elegyítésre, monokultúrák telepítése csak ültetvények esetében fogadható el.

Az Alföldön Szabolcs-Szatmár-Bereg és Bács-Kiskun megyékben várható nagy mértékű erdőtelepítés.

Ez a két megye adja már hosszabb ideje az évenkénti erdősítések döntő többségét.

Az erdősítésnek már hagyománya alakult ki.

Itt azonban a tulajdonosi érdekek és a szolid termőhelyi feltételek miatt az ültetvények (akác, fenyő, nemes nyár) létesítésének a valószínűsége is nagyobb, mint a jobb termőhelyekkel rendelkező térségekben.

A Duna-Tisza közén fenyvesek is telepíthetők, a kocsányos tölgyesek telepítése a szikes és réti talajú tájakon lesz jelentős. Az erősen szikes termőhelyű talajokon (Nagykun-Hajdúhát, Körösvidék) nagy területen csak olyan ligetes tölgyest lehet létrehozni, amely inkább csak a környezetjavítást és tájalakítást szolgálja.

Általában igaz az a megállapítás, hogy az éghajlati és termőhelyi szélsőségeket az őshonos fajok és populációk képesek a legjobban elviselni. Nemritkán azonban a nem őshonos pionír jellegű fajok alkalmazkodó képessége jobb, produkciója nagyobb, mint az őshonos fajoké. Sajnos a gyenge minőségű, száraz termőhelyeken alkalmazható őshonos fajok fajválasztéka is csekély.

A síkvidéki területek erdeinek fafajmegválasztása jelenti a legnagyobb gondot, mert a rendkívül szélsőséges termőhelyi viszonyok között nehéz olyan „őshonos” erdőtársulásokat létrehozni, melyek ökonómiai szempontból is elfogadhatók.

Az erdőtelepítések tervezett elsődleges rendeltetése nagyobbik részben gazdasági (70 %-ban), kisebbik részben (30 %) védelmi rendeltetésű lehet. Ez az arány a jelenleginél nagyobb jelentőséget tulajdonít a nem gazdasági erdőknek, ami megfelel az 1992. évi riói UNCED konferencia által deklarált „fenntartható fejlődés” szakmai előírásnak, azaz a társadalomnak az erdővel kapcsolatos materiális (fatermesztési) és un. immateriális (rekreációs-üdülési, környezetvédelmi) igényeit úgy kell kielégíteni, hogy eközben az erdővagyon semmilyen vonatkozásban csorbát ne szenvedjen. Általánossá kell válnia annak a szemléletnek, amely az erdőt többé már elsősorban nem gazdasági (fatermelést szolgáló) objektumnak tekinti, hanem a bioszféra markáns, fontos elemének, a legmagasabb szinten szerveződött, bonyolult szárazföldi ökoszisztémának, amely nélkülözhetetlen szerepet tölt be az ember biológiai életfeltételeinek biztosításában. Emellett természetesen semmi mással nem helyettesíthető életteret nyújt rengeteg növény- és állatfajnak is.

A mai elsődleges rendeltetés arányának eltolódásához vezet az az erdőtörvényi előírás is, amely szerint minden védett természeti területen lévő erdő elsődleges rendeltetése védett erdő. Tehát azok az új erdők, amelyek a nemzeti parkok területén, tájvédelmi körzetekben és egyéb védett területeken létesülnek, védelmi elsődleges rendeltetésűek lesznek.

Az új erdők telepítésével elérhető, hogy az ország ökológiai viszonyai javuljanak, agroökológiai potenciálja pedig optimálisan hasznosulhasson.

Javuljanak a mező- és vízgazdálkodás, s a természeti tájban tevékenykedő más nemzetgazdasági ágak működési feltételei.

A veszélyeztetett talajokat védi a deflációtól és eróziótól, esztétikailag szépül a táj és a települések környezete.

Dombvidékeinken a vízerózió által veszélyeztetett 0,6 millió hektár, közepesen erodált 0,9 millió hektár és gyengén erodált 0,8 millió hektár.

A szélerózió (defláció) által sújtott terület 1-1,5 millió hektárt tesz ki. Ezeken a területeken nagy jelentőségűek a védőerdőn belül a talajvédő-, mezővédő-, víz- és partvédelmi, településvédelmi és tájképvédelmi rendeltetésű erdők.

A különböző védőerdők között főleg az Alföldön fontos szerepe lehet a különböző fásításoknak, a mezővédő erdősávoknak, a közlekedési utakat védő hófogó sávoknak és leginkább a dombvidéken előforduló un. küszöb alatti erdőknek, ahol az erdősítésből várhatóan gazdasági haszon nem, vagy csak nagyon csekély mértékben keletkezik, ami nem áll arányban a létesítés költségével, ugyanakkor fontos környezetvédelmi közérdek fűződik a terület erdősítéséhez.

Itt említjük meg az ültetvényszerűen telepített nemes nyárasok létesítésének lehetőségét. Ezek zömmel az Alföldön, kizárólag szántóterületeken, gondos termőhely feltárás után, csak arra alkalmas területeken létesüljenek, hogy ne alakulhassanak ki a 70-es évek óta ismert újabb „nyár temetők”. Az ilyen helyen telepített nemes nyárasok nagy gazdasági értéket képviselnek és fahozamuk az erdőgazdálkodás számára nélkülözhetetlen.

Sokszor elhangzik olyan természetvédelmi érvelés a mesterséges, főleg ültetvényszerű telepítés ellen, hogy az „eredeti” növényzet megsemmisítésével fajokban (növény és állat) elszegényedik a terület és az ültetett monokultúra sem kedvez a faji sokféleségnek.

Ez igaz akkor, ha az erdő ősgyepen, sziklakopáron létesül, de más a helyzet szántó, vagy volt szántóterület igénybevétele esetén, hiszen ezeken semmiféle „eredeti növényzet” nem volt és a létesített nemes nyáras (vagy akácos, vagy feketefenyves) mindenképpen kedvezőbb környezeti feltételeket jelent, mint egy évente művelt szántó vagy egy felhagyott parlag.

6.8. A tervezett erdőtelepítések várható költségigénye

Az erdőtelepítés költségigényes tevékenység és emellett a telepítő földtulajdonos számára csak hosszú időtávon (fafajtól függően 20-100 év távlatában) megtérülő beruházás.

Ugyanakkor az erdőtelepítés a mezőgazdasági földterület hasznosítás szerkezetének hosszú távra kiható változását is szolgálja és a létesítendő erdő immateriális javaival a tulajdonosán kívül az egész társadalomnak is javára válik.

A hosszú távú társadalmi hasznosságát felismerve a világon sok helyütt állami támogatást élvez az erdőtelepítési tevékenység.

Így volt ez Magyarországon a rendszerváltást megelőző időszakban és azt követően is.

Jelenleg, amikor a nemzeti támogatások megszűnnek, Európai Unió közösségi forrásokból finanszírozhatók az erdőtelepítések.

A támogatás célja:

- a mezőgazdasági művelésre kevésbé alkalmas területek erdőgazdasági művelés alá vonása;
- az erdők védelmi, gazdasági, szociális és közjóléti szerepének növelése,
- az egész Közép-európai régió környezeti állapotára kiható, levegőtisztító, szén-dioxid-megkötő, biodiverzitást növelő, talajvédelmi és kedvező vízgazdálkodást elősegítő hatások érvényesítése;
- a vidéki térségek természeti és táji örökségének fenntartása, a lakosság életkörülményeinek javítása;
- az erdészeti ágazat fejlesztése révén a vidéki foglalkoztatottsági viszonyok javítása;
- az erdőterület növelésével a fa, mint a megújuló, környezetbarát és természetes energiaforrás mennyiségének biztosítása, valamint az ország faanyagszükségletének egyre nagyobb arányban hazai forrásból történő kielégítése.

A támogatás több részből tevődhet össze:

- Első kivétel támogatása, amely magába foglalja az ültetésen kívül (ami tartalmazza az ültetőgödör vagy magágy készítését, a csemete, suháng földbe való kihelyezését, illetve a magvetést, a sorkitűzést a kitűző anyag árával és helyszínre szállításával) a tervezés (talajvizsgálat, tervdokumentáció összeállítása), a talajelőkészítés, a szaporítóanyag, a növényvédelem, célállománytípustól (fafajtól) függően a töre vágás, egy szátra metszés, az országos átlagnak megfelelő 20 %-os természetes csemetepusztulás pótlásának valamennyi (munkaerő, anyag, energia) költségét is.
- Ápolás támogatása tartalmazza a biotikus károsító hatások ellen szükséges védőintézkedéseket, az erdőtelepítés évenkénti ápolását (gépi gyomirtás, kapálás, sarlózás, nyesés, stb.), károsítók elleni védelmét, tűzvédelmi pászta szántását, valamint tisztántartását.
Az ápolási támogatás a telepítést követő 5 évben jár.
- Kiegészítő támogatások az új erdőtelepítések talajának, élővilágának, faanyagának védelmét szolgáló többféle fordításokat (pl.: padkaképzés, kerítésépítés, villanypásztor létesítés, bakhát kialakítás költsége) térítik meg.
- Jövedelempótló támogatást a gazdák a beerdősítéssel megszüntetett mezőgazdasági termelésből származó jövedelmüknek a pótlására vehetik igénybe. A jövedelempótló támogatás fafajcsoportonként és a megszüntetett művelési ág függvényében differenciáltan 5-15 évig vehető igénybe.

Az erdőtelepítésre javasolt területek beerdősítésének várható költségét a jelenleg igénybe vehető uniós támogatás figyelembe vételével a következő táblázat foglalja össze:

Az erdőtelepítési program megvalósításának becsült támogatás igénye jelenleg érvényes támogatási feltételek mellett

Telepítési támogatások összege:	778.157.100 euro
Ápolási támogatások összege:	735.325.450 euro
Kiegészítő támogatások összege:	80.629.856 euro
Jövedelempótló támogatások összege:	1.431.001.600 euro
Összes támogatási igény:	3.025.114.006 euro

Erdőtelepítések telepítési és ápolási támogatásának költségigénye

Támogatási csoportok	tölgy és bükk			egyéb kemény lombos			egyéb lágy lombos			akác			nemes nyár			fenyő		
	(ha)	(euro/ha)	(ezer euro)	(ha)	(euro/ha)	(ezer euro)	(ha)	(euro/ha)	(ezer euro)	(ha)	(euro/ha)	(ezer euro)	(ha)	(euro/ha)	(ezer euro)	(ha)	(euro/ha)	(ezer euro)
Első kivétel támogatása																		
10 fok alatti lejtésű ter.	149660	1520	227483,2	119570	1040	124352,8	122440	940	115093,6	87100	810	70551,0	40800	880	35904,0	54150	670	36280,5
10 fok feletti lejtésű ter.	64000	1830	117120,0	30000	1240	37200,0	--	1130	--	9600	970	9312,0	--	0	--	6000	810	4860,0
Összesen			344603,2			161552,8			115093,6			79863,0			35904,0			41140,5
Ápolási támogatás	(ha)	(euro/ha/5év)	(ezer euro)	(ha)	(euro/ha/5év)	(ezer euro)	(ha)	(euro/ha/5év)	(ezer euro)	(ha)	(euro/ha/5év)	(ezer euro)	(ha)	(euro/ha/5év)	(ezer euro)	(ha)	(euro/ha/5év)	(ezer euro)
10 fok alatti lejtésű ter.	149660	236x5	176598,8	119570	241x5	144081,85	122440	174x5	106522,8	87100	156x5	67938,0	40800	186x5	37944,0	54150	192x5	51984,0
10 fok feletti lejtésű ter.	64000	284x5	90880,0	30000	290x5	43500,0	--	209x5	--	9600	187x5	8976,0	--	0	--	6000	230x5	6900,0
Összesen			267478,8			187581,85			106522,8			76914,0			37944,0			58884,0

Összes telepítési költség: 778.157.100 euró

Összes ápolási költség: 735.325.450 euró

Mindösszesen: 1.513.482.550 euró

Kiegészítő támogatások becsült költségigénye

típus	menyiség	egységár	mértékegység	összeg (ezer euro)
padka	438.400.000 m	12,63	euro/100 méter	55.369,92
kerítés	4.100 km	3,15	euro/méter	12.915,0
villanypásztor	4.100 km	1,37	euro/méter	5.617,0
bakhát	16.324 ha	412,15	euro/ha	6.727,936
Összesen				80.629,856

Kiegészítő támogatások becsült költsége 80.629.856 euro.

A tervezett erdőtelepítések után járó jövedelempótló támogatások becsült költségigénye

	egységár (euro/ha/év)	Tölgy		Egyéb kemény lombos		Egyéb lágy lombos		Akác		Nemes nyár		Fenyő	
		terület (ha)	összeg (ezer euro/év)	terület (ha)	összeg (ezer euro/év)	terület (ha)	összeg (ezer euro/év)	terület (ha)	összeg (ezer euro/év)	terület (ha)	összeg (ezer euro/év)	terület (ha)	összeg (ezer euro/év)
Erdőtelepítés gyepterületen													
kiemelt szintű jöv.pótló támogat.	92	5.400	496,8	7.500	690,0	6.100	561,2	4.800	441,6	1.000	92,0	1.500	138,0
alapszintű jöv.pótló támogat.	57	5.300	302,1	7.500	427,5	6.100	347,7	4.900	279,3	1.000	57,0	1.500	85,5
Összesen		10.700	798,9	15.000	1.117,5	12.200	908,9	9.700	720,9	2.000	149,0	3.000	223,5
Erdőtelepítés egyéb mg. területen													
kiemelt szintű jöv.pótló támogat.	242	101.480	24.558,16	67.285	16.282,97	55.120	13.339,04	43.500	10.527,00	19.400	4.694,80	28.575	6.915,15
alapszintű jöv.pótló támogat.	150	101.480	15.222,00	67.285	10.092,75	55.120	8.268,00	43.500	6.525,00	19.400	2.910,00	28.575	4.286,25
Összesen		202.960	39.780,16	134.570	26.375,72	110.240	21.607,04	87.000	17.052,00	38.800	7.604,80	57.150	11.201,40
Mindösszesen		213.660	40.579,06	149.570	27.493,22	122.440	22.515,94	96.700	17.772,90	40.800	7.753,80	60.150	11.424,90

Jövedelempótló támogatások összege a folyósítás időtartama alatt:

Tölgy telepítés területére:	40.579,06 ezer euró/év x 15 év = 608.685,9 ezer euro
Egyéb kemény lombos telepítés területére:	27.493,22 ezer euró/év x 15 év = 412.398,3 ezer euro
Egyéb lágy lombos telepítés területére:	22.515,94 ezer euró/év x 10 év = 225.159,4 ezer euro
Akác telepítés területére:	17.772,94 ezer euró/év x 5 év = 88.864,5 ezer euro
Nemes nyár telepítés területére:	7.753,80 ezer euró/év x 5 év = 38.769,0 ezer euro
Fenyő telepítés területére:	11.424,90 ezer euró/év x 5 év = 57.124,5 ezer euro
Jövedelempótló támogatás mindösszesen:	1.431.001,6 ezer euro

6.9. A tervezett erdőtelepítések megvalósításának üteme

A hosszú távra tervezett erdőtelepítési program megvalósításának sikerességét az e célra felhasználható támogatási keret mennyisége és az erdőtelepítésre igénybe vehető területeket birtokló tulajdonosok szándéka befolyásolja.

- Az erdőtelepítésre igénybe vehető támogatások jogcímei és az azokhoz kapcsolódó normatív támogatási összegek mértékei kedvezőek és elősegítik a program megvalósulását.

- A telepítésre vállalkozó magántulajdonosok tőkeszegénysége miatt az utófinanszírozás okoz gondot, ezért a korábbi nemzeti támogatási rendszerben megszo- kott részleges előfinanszírozás bevezetése a jelenleginél nagyobb lendületet ad- hatna a program megvalósításának.

- A nemzetgazdaság fafajpolitikai irányelveinek megfelelően a támogatási rend- szer differenciáltan kezeli az erdőtelepítést, őshonos és nem őshonos fafajok al- kalmazása esetén.

Ez megnyilvánul a telepítési egységárak hektáronkénti normatív támogatási ösz- szegében és a jövedelempótló támogatás időtartamának meghatározásában is.

Ennek ellenére a nem őshonos fajok (különösen az akác) telepítése népszerűbb a kívánatosnál.

Ezért a támogatási rendszer célállomány-típusonkénti differenciálása javasolható. Azokon az erdőtalajokon, ahol őshonos fafajokból álló célállománytípus telepíté- sével jó minőségű erdő létesítésére volna lehetőség, ott a nem őshonos fajokból álló célállományok létesítését a jelenleginél mérsékeltebben kellene támogatni. Az ílymódon megtakarított összegek az őshonos fajok telepítési támogatására át- csoportosíthatók volnának.

A jelenleg működő támogatási rendszer eddigi tapasztalatai alapján a 15-17 ezer ha/év intenzitású megvalósulás reális célkitűzésnek számít.

Ilyen megvalósulási ütem mellett a program megvalósulására és a 27 %-os erdő- sültségi arány elérésére 40-45 év távlatában van esély.

A megvalósulás átlagos évenkénti költségigénye a jelenlegi támogatási feltéte- lekkel 70-75 millió euro körül valószínűsíthető.

6.10. Az erdőtelepítés megvalósítása során várható eredmények

Az erdőtelepítési program sikeres végrehajtása nyomán számos kedvező hatás jelentkezik, amelyek nemcsak a magyar viszonyokat javítják, hanem kihatnak a tágabb európai régióra is.

Társadalmi gazdasági eredmények

- Az erdőtelepítés kedvező hatással lesz az ország mezőgazdasági struktúrájának kialakítására.
- A kedvezőtlen adottságú alföldi térségekben kedvezően változik a művelési ágak szerkezete, a mezőgazdasági művelésű földek erdősítésének kétharmada az Alföldön várható.
- Az erdőtelepítés és ápolás kiegészítő munkalehetőséget és jövedelmet biztosít elsősorban a képzetlen munkaerő számára.
- A telepített új erdőkben való gazdálkodás több tízezer vidéki mezőgazdasági földtulajdonos számára fog kiegészítő tevékenységet és ebből származó kiegészítő jövedelmet adni.
- Hosszabb távon kedvező hatása lesz az ország fa nyersanyagellátására és az Európai Unió felé irányuló faexportra. A program során létesített erdők összes fahozama 15.000 ha/év telepítési ütemezéssel és évi 7 m³/év/ha átlagos folyónövedéssel számolva 103 millió m³ a 45 évre elhúzódó megvalósítási időtartam alatt.
- A megtermelt faanyag feldolgozása újabb lehetőség a vidéki népesség foglalkoztatására.
- Az erdőtelepítés tájformáló hatása kedvezően hat a falusi turizmus fejlesztési térségeiben, bővül az erdők rekreációs, közjóléti funkciója, a vidéki térségek idegenforgalmi vonzereje.

Eredmények a környezet javításában

- Az új erdők több mint 200 ezer hektáron csökkentik a deflációs károkat, 250 ezer hektáron akadályozzák meg az eróziót. Ez a telepített erdők tágabb környezetében lévő mezőgazdasági területekre is kedvezően hat.
- Az évi 15 ezer ha-os ütemű 40-45 éves időtávlatban megvalósítandó erdőtelepítés ezen időtartam alatt 103 millió m³ fanövedéket produkál.
- A fenti ütemben végrehajtott erdősítés által létrejövő fatömeg cca 130 millió tonna CO₂-t köt meg a légkörből tartósan és épít be a föld feletti fatömegébe és jelentős mennyiségű oxigént is termel.
Ennek hatása a tágabb európai régióra is kedvező lesz.
- A program illeszkedik a mezőgazdasági földhasználati zónarendszer igényeihez és követelményrendszeréhez. A tervezett kiemelt erdőtelepítési programok kedvező módon járulnak hozzá a hátrányos helyzetű térségek fejlesztéséhez, a kedvezőtlen termőhelyek, belvizes területek hosszú távú hasznosításához.

A 40-45 év alatt 15.000 ha/év intenzitással megvalósuló országos erdőtelepítési program a II. világháború után megkezdett és 700 ezer ha új erdő telepítését eredményező programnak méltó folytatása lesz és teljesítése nyomán az ország erdősültsége újabb 7 %-kal növekedhet.